

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN
ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

21. YÜZYIL KÜTÜPHANE BİNALARININ
MİMARİ ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Sema TOPATAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Haziran-2021
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

21. YÜZYIL KÜTÜPHANE BİNALARININ MİMARİ ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Sema TOPATAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Dicle AYDIN

2021, 148 Sayfa

Jüri

Prof. Dr. Dicle AYDIN

Prof. Dr. Mehmet UYSAL

Doç. Dr. Arzu ÖZEN YAVUZ

Tarihte tapınaklarda saklanan bilgi, zaman içerisinde özelleşmiş bir mekânda depolama ve gerektiğinde paylaşma eylemine dönüşmüştür. Teknolojinin gelişmesi, kullanıcıların isteklerinin ve gereksinimlerinin değişmesi kütüphane binalarında “insan odaklı tasarım” anlayışına göre çeşitli mekânların oluşmasını sağlamıştır. 21. yüzyıl kütüphane binaları depolama ve okuma işlevinin yanı sıra bilgi ve yeni düşünceleri üretme, saklama ve paylaşma fonksiyonlarına sosyal bir mekânda hizmet veren öğrenim merkezi haline gelmiştir. Bu çalışmada 21. yüzyıl kütüphane binalarını belirleyen mimari tasarım kriterleri üzerinden analiz ederek günümüz kütüphane mimarisini tespit etmek amaçlanmaktadır. Tez kapsamında, kütüphane binalarının geçmişten günümüze değişimi yapılan literatür araştırması ve bilimsel çalışmalar ile betimlenerek 21. yüzyılda yapılmış olan beş tane Dünya’da bir tane Türkiye’den olmak üzere altı adet kütüphane binası belirlenen kriterleri doğrultusunda mekânsal açıdan analiz edilmiştir. Çalışmada kütüphane mekânlarının fonksiyonel ilişkiler kurgusu, kütüphane-yakın çevre ilişkisi, mekân düzeni, iç mekân kurgusu ve cephe düzeni incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda 21. yüzyıl kütüphane binaları ile ilgili ulaşılan sonuçlardan birkaçı şunlardır;

- Takım çalışması odaklı öğrenme alanları ve sosyal etkileşimin yaşandığı mekânların yanı sıra geleneksel kütüphanelerdeki mekânların da kullanımının devam ettiği görülmüştür.
- Kütüphanenin “merak uyandıran yer” olması için kültürel ve simgesel değer taşıyan tasarımlara yer verilmiştir.
- Düşey sirkülasyon bina içinde kolaylıkla görülebilecek şekilde birçok noktada çözülmüş, yatay sirkülasyon ise taşıyıcı ve aksların net bir şekilde çözülmesi ile açık plan kurgusuna sahip esnek mekanlar haline gelmiştir.
- Doğal aydınlatma ve havalandırmaya verilen önem artmış, iç mekân kurgusu için yönlendirme sağlamıştır. Ancak iklim koşullarına göre cephede ve çatıda yapılan açıklık değişiklik göstermiştir.
- Kütüphane yeşil alan, ana yaya yolları ve araç park yerinin merkezinde olacak şekilde konumlanmış, yeşil alan teras ve çatı bahçesi çözümlenmeleri ile bina içine alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akademik Kütüphane, Halk Kütüphanesi, Kütüphane Binaları, Kütüphane Mimarisi, Öğrenim Merkezi, Yeni Nesil Kütüphaneler

ABSTRACT

MS THESIS

INVESTIGATION OF THE ARCHITECTURAL FEATURES OF 21st CENTURY LIBRARY BUILDINGS

Sema TOPATAN

**THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF
NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY
THE DEGREE OF MASTER OF ARCHITECTURE**

Advisor: Prof. Dr. Dicle AYDIN

2021, 148 Pages

Jury

Prof. Dr. Dicle AYDIN

Prof. Dr. Mehmet UYSAL

Assoc. Prof. Dr. Arzu ÖZEN YAVUZ

The information stored in temples in the past has turned into an act of storing in a specialized space and sharing when necessary. The development of technology and the changes in the wishes and requirements of the users have led to the creation of various spaces in the library buildings according to the "human-oriented design" approach. The 21st century library buildings have become learning centers that serve the functions of producing, storing and sharing knowledge and new ideas in a social space, in addition to their storage and reading functions. In this study, it is aimed to determine today's library architecture by analyzing the 21st century library buildings through the determined architectural design criteria. Within the scope of the thesis, the change of library buildings from past to present has been described by literature research and scientific studies, and six library buildings built in the 21st century, five from the world and one from Turkey, have been analyzed spatially in accordance with the determined criteria. In the study, the functional relations of the library spaces, the relationship between the library and the immediate environment, the layout of the space, the interior design and the facade layout were examined. As a result of the analyzes made, some of the results about the 21st century library buildings are as follows;

- In addition to teamwork-oriented learning spaces and spaces for social interaction, it has been observed that the use of spaces in traditional libraries continues.
- Designs with cultural and symbolic value were included in order to make the library an "interesting place".
- Vertical circulation has been solved at many points in the building so that it can be seen easily, while horizontal circulation has become flexible spaces with open plan layout with the clear resolution of the carriers and axes.
- The importance given to natural lighting and ventilation has increased, providing orientation for the interior setting. However, according to the climatic conditions, the opening made on the facade and the roof has changed.
- The library is located in the center of the green area, main pedestrian roads and the car park, and the green area is integrated with the building with terrace and roof garden solutions.

Keywords: Academic Library, Public Library, Library Buildings, Library Architecture, Learning Center, New Generation Libraries

ÖNSÖZ

“21. Yüzyıl Kütüphane Binalarının Mimari Özelliklerinin İncelenmesi” adlı bu tez çalışmasında, Dünya’da ve ülkemizde 21. yüzyılda yapılmış olan nitelikli kütüphanelerin mimari tasarım kriterleri doğrultusunda mimari bağlamda mekânsal açıdan incelenmiştir.

Tez konumun belirlenmesinde ve yürütülmesinde bilgi, tecrübe ve olumlu düşünceleri ile beni yönlendiren, desteğini her zaman hissettiren çok değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Dicle AYDIN’a çok teşekkür ederim. Çalışmamda fikirlerini benimle paylaşan İstanbul Üsküdar Belediyesi Ruhsat Şefi Köksal BIYIKLI’ya; proje çizim, belge ve görsellerini kullanmama izin veren, her zaman yardımcı olan Otman Tasarım Mimarlık Ofisi’nden Mimar İlker OTMAN ve Mimar Elçin YILDIRIM’a teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan, maddi ve manevi desteğini eksik etmeyen canım anneme, babama ve kardeşlerime, çalışmam boyunca yanımda olan kayınpederim ve kayınvalideme, bana olan desteğini ve inancını her zaman hissettiğim kıymetli eşim İsmail’e çok teşekkür ederim.

Sema TOPATAN
KONYA-2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	2
1.2. Çalışmanın Önemi	3
1.3. Kaynak Araştırması	3
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	8
3. KÜTÜPHANELER.....	10
3.1. Kütüphaneler ve Tarihsel Gelişimi	10
3.1.1. Dünya’da Kütüphane Binalarının Gelişimi	12
3.1.2. Türkiye’de Kütüphane Binalarının Gelişimi	17
3.2. Kütüphanelerin Tasarımını Etkileyen Faktörler	20
3.2.1. Teknoloji Alanında Gelişmeler.....	21
3.2.2. Dijital Alanda Gelişmeler	23
3.2.3. Eğitim Alanında Gelişmeler	24
3.2.4. Kültürel Alanda Gelişmeler	24
3.3. Kütüphane Türleri.....	25
3.3.1. Milli Kütüphaneler.....	26
3.3.2. Akademik Kütüphaneler	27
3.3.3. Halk Kütüphaneleri.....	30
3.4. 21. Yüzyıl Kütüphaneleri.....	33
4. KÜTÜPHANE BİNALARININ MİMARİ TASARIM KRİTERLERİ.....	40
4.1. Erişim.....	41
4.2. Esneklik	44
4.3. Çeşitlilik.....	46
4.4. Mekân Düzeni.....	49
4.4.1. Sirkülasyon	50
4.4.2. Mekân Organizasyonu	52
4.4.3. İç Mekân Kurgusu	64

4.4.3.1. Donatı Elemanları	64
4.4.3.2. Renk/ Malzeme Kullanımı	70
4.4.3.3. Aydınlatma.....	72
4.4.4. Dış Mekân Kurgusu	75
4.5. Bölüm Değerlendirmesi	76
5. ALAN ÇALIŞMASI: 21. YÜZYIL KÜTÜPHANE BİNALARININ MİMARİ ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	79
5.1. Örnek 1: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ziraat Bankası Kütüphanesi	80
5.2. Örnek 2: Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi	86
5.3. Örnek 3: Freiburg Kütüphanesi	92
5.4. Örnek 4: Tainan Halk Kütüphanesi	98
5.5. Örnek 5: Birmingham Halk Kütüphanesi	104
5.6. Örnek 6: Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi	111
5.7. Analizlerin Değerlendirilmesi.....	117
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	125
7. KAYNAKLAR	127

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

m²: Metrekare

Kısaltmalar

- RFID : Radyo Frekansı ile Tanımlama
(Radio Frequency Identification)
- IFLA : Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu
(The International Federation of Library Associations and Institutions)
- REALM : Arşivleri, Kütüphaneleri ve Müzeleri Yeniden Açmak
(Reopening Archives, Libraries and Museums)

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Yöntem Akış Şeması	8
Şekil 3.1. Kütüphane Binası Kullanıcıları	12
Şekil 3.2. Escorial Kütüphanesi	13
Şekil 3.3. British Museum Kütüphanesi Okuma Odası Planı (Edwards, 2009)ve İç Mekanı	15
Şekil 3.4. Manchester Merkez Halk Kütüphanesi Planı ve Okuma Odası	16
Şekil 3.5. Açık Plan Anlayışına Göre Tasarlanmış Calgary Halk Kütüphanesi.....	16
Şekil 3.6. İstanbul Köprülü Kütüphanesi Planı, Dış Cephesi ve İç Mekan Düzeni	18
Şekil 3.7. Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi	20
Şekil 3.8. Milli Kütüphane Fonksiyon Şeması	27
Şekil 3.9. Akademik Kütüphane Fonksiyon Şeması	29
Şekil 3.10. Missouri Üniversitesi Kütüphanesi Grup Çalışma Alanları.....	29
Şekil 3.11. Yüzyıllara Göre Kütüphanelerin Değişimi.....	30
Şekil 3.12. Halk Kütüphanesi Fonksiyon Şeması.....	32
Şekil 3.13. Halk Kütüphanesinde Kullanıcıların Mekânlara Erişimi	32
Şekil 3.14. Öğrenme Alanı Özelliklerinin Hiyerarşisi	34
Şekil 3.15. Kazakistan Milli Kütüphanesi Dış Cephe Tasarımı	37
Şekil 4.1. Kütüphane Binalarının Konumlanması.....	42
Şekil 4.2. Kütüphanelerin Diğer Birimler ile İlişkisi.....	43
Şekil 4.3. Aynı Mekânda Farklı Düzenlemeler	45
Şekil 4.4. Glasgow Caledonian Üniversitesi Saltire Merkezi “sokak şemsiyesi” ve Şişirilebilir “ıglolar” Konsepti ile Oluşturulan Farklı Çalışma Türlerine Göre Yarı Özel Alanlar	45
Şekil 4.5. Kütüphanelerin Evrimi	46
Şekil 4.6. Kütüphanelerde Bulunan Çeşitli Oturma Alanları	47
Şekil 4.7. Glasgow Caledonian Üniversitesi Saltire Merkezi Öğrenme Kafesi	48
Şekil 4.8. James B. Hunt Jr. Kütüphanesi ve Helsinki Halk Kütüphanesi Yatay Sirkülasyon Alanları	51
Şekil 4.9. De Krook Kütüphanesi’nde Merdivenin “amfi” Olarak Kullanımı	52
Şekil 4.10. James B. Hunt Jr. Kütüphanesi ve Helsinki Halk Kütüphanesi Merdiven Tasarımı	52

Şekil 4.11. 21. Yüzyıl Kütüphanelerinde Mekân Organizasyonu	53
Şekil 4.12. Lawrence Halk Kütüphanesi Yeşil Alan Kullanımı.....	56
Şekil 4.13. Delft Teknoloji Üniversitesi Kütüphanesi Çatısının Mevsimlere Göre Kullanım Biçimi	56
Şekil 4.14. San Antonio Şehri Merkez Kütüphanesi Öğrenme Laboratuvarı	57
Şekil 4.15. James B. Hunt Jr. Kütüphanesi Öğrenme Laboratuvarı.....	58
Şekil 4.16. Madison Halk Kütüphanesi Çocuk Bölümü.....	60
Şekil 4.17. Thomas Hughes Çocuk Kütüphanesi Mobilyalarında Ahşap ve Renk Kullanımı	60
Şekil 4.18. Kompakt Mobil Depolama Sistemi	63
Şekil 4.19. James B. Hunt Jr. Kütüphanesi Robotik “bookBot” Depolama Sistemi.....	63
Şekil 4.20. Kütüphanelere Göre Raf Düzeni	66
Şekil 4.21. Calgary Halk Kütüphanesi’nin Okuma Alanlarında Masa ve Oturma Elemanları Çeşitliliği	68
Şekil 4.22. Kütüphanelerde Bireysel Çalışma Alanı Çeşitliliği	69
Şekil 4.23. Hollanda Merkez Kütüphanesi ve Freiburg Üniversitesi Kütüphanesi Grup Çalışma Alanı	69
Şekil 4.24. James B. Hunt Jr. Kütüphanesi ve Julian Street Kütüphanesi Renk Kullanımı	70
Şekil 4.25. The Cregan Kütüphanesi Renkli Cam Kullanımı.....	71
Şekil 4.26. Amsterdam Halk Kütüphanesi Dış Cephesi.....	72
Şekil 4.27. Billie Jean King Merkez Kütüphanesi’nde Gün Işığının İçeri Alınması	73
Şekil 4.28. Cambridge Üniversitesi Squire Hukuk Kütüphanesi’nde Cam Kenarına Yerleştirilmiş Çalışma ve Oturma Alanları	74
Şekil 4.29. Kütüphanelerde Dış Mekân Kurgusu	76
Şekil 4.30. Kütüphane Binalarının Mimari Tasarım Kriterleri	77
Şekil 5.1. 21. Yüzyıl Kütüphane Binaları Mekânsal Analiz Şeması	79
Şekil 5.2. Ziraat Bankası Kütüphanesi Ana Girişi.....	81
Şekil 5.3. Ziraat Bankası Kütüphanesi İç Bahçe ve Galeri Boşluğu Tasarımı	83
Şekil 5.4. Ziraat Bankası Kütüphanesi “Amfi” Kullanımı ve Serbest Okuma Alanı	84
Şekil 5.5. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi Ana Girişi..	87
Şekil 5.6. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi Ana Giriş ve Toplanma Alanı	89
Şekil 5.7. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi.....	90

Şekil 5.8. Freiburg Kütüphanesi Ana Girişi	93
Şekil 5.9. Freiburg Kütüphanesi Grup Çalışma Alanı.....	96
Şekil 5.10. Freiburg Kütüphanesi Bireysel Çalışma Alanı.....	96
Şekil 5.11. Tainan Halk Kütüphanesi Ana Girişi	99
Şekil 5.12. Tainan Halk Kütüphanesi “Batık Avlu”	101
Şekil 5.13. Tainan Halk Kütüphanesi Merdiveni	101
Şekil 5.14. Tainan Halk Kütüphanesi Çalışma ve Okuma Alanı	102
Şekil 5.15. Birmingham Halk Kütüphanesi Ana Girişi	105
Şekil 5.16. Birmingham Halk kütüphanesi Açık Hava Tiyatrosu	107
Şekil 5.17. Birmingham Halk Kütüphanesi Kafe-Dış Mekân İlişkisi	108
Şekil 5.18. Birmingham Halk Kütüphanesi Bireysel Çalışma Alanları	108
Şekil 5.19. Birmingham Halk Kütüphanesi Anıt Odası	109
Şekil 5.20. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi Ana Girişi	112
Şekil 5.21. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi Ana Giriş ve Sergi Alanı	114
Şekil 5.22. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi Açık Okuma Salonu	115
Şekil 5.23. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi Açık Okuma Salonu	115
Şekil 5.24. Kütüphane Binaları Tasarım Süreci	118

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Kütüphanelerin Değişimi	37
Tablo 4.1. Kütüphane Binalarına Erişim.....	43
Tablo 4.2. Açık ve Kapalı Okuma Alanlarının Mekânsal Özellikleri.....	54
Tablo 5.1. Ziraat Bankası Kütüphanesi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu.....	82
Tablo 5.2.a. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ziraat Bankası Kütüphanesi	85
Tablo 5.2.b. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ziraat Bankası Kütüphanesi	86
Tablo 5.3. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu	88
Tablo 5.4.a. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi.....	91
Tablo 5.4.b. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi.....	92
Tablo 5.5. Freiburg Kütüphanesi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu	94
Tablo 5.6.a. Freiburg Kütüphanesi	97
Tablo 5.6.b. Freiburg Kütüphanesi	98
Tablo 5.7. Tainan Halk Kütüphanesi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu	100
Tablo 5.8.a. Tainan Halk Kütüphanesi	103
Tablo 5.8.b. Tainan Halk Kütüphanesi	104
Tablo 5.9. Birmingham Halk Kütüphanesi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu	106
Tablo 5.10.a. Birmingham Halk Kütüphanesi	110
Tablo 5.10.b. Birmingham Halk Kütüphanesi	111
Tablo 5.11. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu	113
Tablo 5.12.a. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi	116
Tablo 5.12.b. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi	117
Tablo 5.13. 21. Yüzyıl Kütüphane Binalarından Seçilen Örneklerin Mekânsal Analizi	119

1. GİRİŞ

İnsanların okuma alışkanlığı kazanmasında, bilgi ihtiyacını gidermesinde, yaptığı bilimsel araştırmalar için kaynak bulmasında, kültür seviyesini artırmada ve bilginin aslını kaybetmeden gelecek nesillere aktarılmasında yer alan yapıların başında kütüphaneler gelmektedir. Kütüphane binaları akademik kullanıcıların çalışmalarını yaptığı; akademik olmayan kullanıcıların ise vaktini değerlendirdiği mekânlardır.

Kütüphaneler ilk çağlarda, toplumun deneyimleri sonucunda kaydedilen bilgileri koruyan ve ihtiyaç olduğunda gerekli güvenlik önlemlerini alarak bilgileri dönemin kayıt sistemi ile aktaran bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. Bu kayıt sistemi kil tablet papirüs ile başlamış; teknolojinin gelişimi ve dijitalleşme ile birlikte basılı kitaplardan dijital bilgi kaynaklarına doğru gelişim ve değerlişim göstermiştir.

Nüfus artışı, teknolojik gelişmeler, eğitime verilen önemin hızla artması, ekonomik düzey ve kültürel alanda yenilikler hem kütüphane kullanımında yoğunluğa hem de bilgi erişimi ve aktarımında değerlişikliğe sebep olmuştur. Fakat kütüphane binaları hızla gerçekteşen bu gelişim ve değerlişimlere 21. yüzyıla ayak uyduramamış geleneksel kütüphane binaları içerisinde koruma, yenileme ve ekleme gibi yöntemlerle kendini iyileştirerek hizmet vermeye devam etmiştir. İnsanlar teknolojinin giderek artan hızına yetişmek için aldıkları eğitimin üzerine yeni bilgiler ekleyerek sürekli kendini geliştirmek zorunda kalmıştır. Bu noktada “nc mekân” olarak nitelendirilen kütüphanelerin her türlü teknolojik materyale sahip, dijital çağa ayak uyduran, modern ve ilgi çeken bir yer olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Geçmişte depolama ve okuma alanı olarak hizmet veren kütüphaneler, teknolojik ekipmanlar ve insan arasında etkileşim sağlayan öğrenim merkezine dönüşmüştür.

Tarihsel süreç içinde kütüphaneler bilgiyi üretmek, öğrenmek ve paylaşmak için ziyaret edilmenin yanı sıra insanların uygun vakitlerinde bireysel veya toplu halde keyifli vakit geçirebilecekleri sosyal bir mekân haline gelmiştir. Kütüphane binaları bulunduğu yer, erişim, mekân organizasyonu, i mekân donatıları, estetik gibi birçok tasarım kriterine bağlı olarak gelişim odaklı değerlişim göstermiştir.

Kütüphane koleksiyonuna günümüzde dijital olarak erişim sağlanabilmekte ve uzaktan kolaylıkla hizmet alınabilmektedir. Engelliler kullanıcılar için hem fiziksel

mekân hem de materyallerin kullanımında kolaylıklar sağlanmaktadır. Görme engellilere sesli, işitme engellilere ise görüntü destekleri sağlanmakta; bedensel engellilerin rahat hareket etmeleri için gerekli mekân düzeni ve yönlendirmeler düşünülmektedir.

21. yüzyılda kütüphane binaları Dünya’da sıra dışı bina formları, mekân organizasyonu ve kamusal alanları ile toplumun dikkatini çekmektedir. Kütüphaneler günümüzde hem dış mekânda hem de iç mekânda hizmet etme anlayışına uygun; kullanıcı türüne ve gereksinimine göre özelleşmiş alanlardan oluşmaktadır. Kütüphaneleri ayakta tutmak için gelişimi devam eden bilgi teknolojisi gerekli çözüm önerilerinin sunulması gerekmektedir.

2020 yılında başlayan ve etkisi halen devam eden pandemi ile yüzleştiğimiz bu süreçte toplu kullanım alanlarının hepsinde olduğu gibi kütüphaneler de salgın endişesi ile uyulması gereken kurallar çerçevesinde hizmet vermeye devam etmektedir. Pandemi nedeniyle kütüphaneler kısa süreliğine belirli sayıda kişinin kullandığı durak noktası haline gelmiştir. Ancak pandemi ile kütüphaneler üzerinde yapılmış birtakım düzenlemeler ve bunların kütüphane binalarına etkisi tez kapsamı dışında tutulmuştur.

Kütüphane binalarının geçmişten günümüze kadar geçirdiği değişimi tespit etmek ve günümüzdeki durumunu analiz etmek gelecekte bu yapıların daha nitelikli mekânlar olmasına imkân verecektir. Bu noktada 21. yüzyıl kütüphane binalarının mimari özelliklerinin neler olduğu ve mekânsal programının nasıl olduğunun araştırılması tez çalışmasının konusunu oluşturmaktadır.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Tarihsel süreçte teknoloji, eğitim ve kültür alanındaki yenilikler kütüphane yapılarını etkilemiştir. Buna bağlı olarak; kütüphanelerin mekânsal değişimlerinin incelenmesine ve günümüz kütüphane binalarının mimari özelliklerinin analiz edilmesine yönelik olan bu çalışmada “kütüphanelerde birçok faktöre bağlı olarak görülen değişimlerin 21. yüzyıl kütüphane mimarisine yansımaları” problem olarak belirlenmiştir.

Bilgi kaynaklarının ve bilgiye erişimin değiştiği bu çağda geçmişteki kütüphanelerden farklılaşarak yeni bir tasarım ve hizmet anlayışı ile sosyal ve kompleks bir yapı haline gelen kütüphane binaları mekânsal açıdan incelenmiştir. Bu çalışmada, kütüphane binalarının mimari tasarım kriterlerini belirlemek ve belirlenen kriterler

doğrultusunda 21. yüzyıl kütüphanelerinin hem program hem de tasarım yönünden nasıl olması gerektiğini Dünya'dan ve ülkemizden seçilen örnekler üzerinde yapılan analizler ile ortaya koymak amaçlanmaktadır. Kütüphanelerin mimari tasarımında görülen değişim ve gelişmelerin oluşmasında etkili olan faktörleri tespit etmek ise alt amaç olarak belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında; Dünya'dan beş adet ülkemizden ise bir adet kütüphane analiz edilmek üzere seçilmiştir. Belirlenen kütüphanelerin 21. yüzyılda yapılmış olması, mekânsal program olarak kapsamlı kütüphane binalarındaki fonksiyonları barındırması, çizim ve görsellerine ulaşılması bu örneklerin seçilmesinde sınırlayıcı kriterler olmuştur. Söz konusu kütüphane binaları 21. yüzyılda yeni nesil kütüphane olarak ifade edilen modern kütüphane anlayışının gelişmesinde ve biçimlenmesinde etkili olduğu düşünülen örnekler olduğu için tez çalışmasında analiz edilmiştir.

1.2. Çalışmanın Önemi

Tarihsel süreçte teknoloji ve dijitalleşme ile birlikte bilgiyi depolamada ve paylaşmada görülen değişimler kütüphane binalarının hizmet etme anlayışlarını ve dolayısıyla kullanımını etkilemektedir. Bu değişimler kütüphane binalarının her yaş grubunun araştırmasına, üretmesine ve diğer kişilerle paylaşmasına olanak tanıyan kamusal binalar olmasına neden olmuştur. Toplumsal yaşama katkı sağlayan kütüphane binalarında geçmişten günümüze kadar görülen değişimlerin tespit edilmesi gelecekte de bu yapıların dinamik bir şekilde varlığını sürdürmesi açısından önem taşımaktadır.

21. yüzyıl kütüphanelerinin mimari tasarım kriterleri kapsamında incelenmesi özellikle ülkemizde yapılması planlanan kütüphanelerin mimari özelliklerini ve mekân organizasyonunu yönlendirmesine ve geleceğin kütüphane binaları için bir alt yapı oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

1.3. Kaynak Araştırması

Çalışmayı yönlendiren ve altyapısını oluşturan kaynaklar incelendiğinde, kütüphane yapıları ve mekân organizasyonu, yeni nesil kütüphane yapıları, öğrenme ve araştırma merkezleri ve gelecek kütüphane yapıları ile ilgili yapılmış çalışmalardan tez kapsamında faydalanılan kaynaklar hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Aydoğan Moza ve Tokman (2015) “Bilişim Teknolojileri ve Sürdürülebilir Mimarlık Yaklaşımlarının Yeni Kütüphane Mimarisine Mekânsal Etkileri” isimli makalelerinde bilişim teknolojisi ve sürdürülebilirliğin kütüphane mimarisine etkisi anlatılmaktadır. 21. yüzyıl kütüphaneleri geleneksel kütüphane mimarisi ile karşılaştırılarak mekânsal açıdan değerlendirilmiştir. Çalışmada çağdaş kütüphane binalarında yeni mekânlara ihtiyaç duyulduğu, kullanıcı merkezli tasarım anlayışının geliştiği ve mekân organizasyonlarının farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bennet vd. (2005) “Library as Place: Rethinking Roles, Rethinking Space” isimli kitapta bulunan makalelerde akademik kütüphanenin tarihçesi ve mimarisi dijital çağda akademik kütüphane yapılarının rolü, teknolojik gelişmeler ile akademik kütüphanelerin mekân tasarımının nasıl olması gerektiği anlatılmaktadır. Günümüz kütüphanelerinin nasıl olması gerektiği ile ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmada, kaynaklara internet sayesinde uzaktan erişim sağlandığı halde insanların neden geldiği sorgulanmaktadır. Yazarlar kütüphanelerin güvenli, rahat, sessiz, ücretsiz, diğer insanlarla buluşma imkânı sağlayan ve eğitim-öğretim-araştırma fırsatları sunan bir yer olduğu için yoğun bir şekilde kullanılmaya devam edileceğini vurgulamaktadırlar.

Çevik (2015) “Kütüphanelerde Fiziksel Ortam ve Kullanıcı Memnuniyeti: Örnek Bir Uygulama Galatasaray Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi” adlı yüksek lisans tezinde, kütüphaneleri fiziksel olarak iç ve dış çevre olmak üzere iki bölümde anlatmıştır. İç mekânda ergonomi ve antropometriye değinerek boyutsal ve biçimsel özellikleri ele almıştır. Ayrıca atmosferik, görsel ve işitsel özelliklerden bahsetmiştir. Bu özelliklerin kullanıcılar üzerindeki psikolojik etkilerine yer vermiştir.

Edwards (2009), “Libraries and Learning Resource Centres” isimli kitabında kütüphanelerin geçmişten günümüze gelişiminden, kütüphane planlamasından ve bu süreçte birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıkan modern kütüphane yapılarının mekânsal özelliklerinden bahsetmektedir. Kütüphane binalarının iç-dış mekân ilişkisini ve mekân organizasyonunu anlatmış ve şematik çizimlerle ifade etmiştir. Ayrıca 21. yüzyıl kütüphane türlerini örnekler üzerinden anlatmış, hızla değerşen bu çağda kütüphane tasarımındaki sorunlara değerinerek geleceğin kütüphanelerine ve kütüphane tasarımcılarına kolay ve gelişmiş tavsiyelerde bulunmuştur. Kitapta, kütüphanelerin tarihsel gelişiminin ve mimarisinin mekânsal ve fonksiyonel açıdan irdelenmesi çalışmamız açısından önem taşımaktadır.

Eroğlu (1990) “Bazı Örnekleri ile Anadolu’da Tarihi Türk Kütüphane Mimarlığı” adlı yüksek lisans tezinde, Türk kütüphanelerinin bina durumu, malzeme, tezyinatı ve

diğer mimari özellikleri göz önünde bulundurarak Anadolu kütüphaneleri ve İstanbul kütüphanelerini karşılaştırarak bir değerlendirme çalışması yapmıştır. Kütüphanelerin tarihsel gelişimini kronolojik bir şekilde farklı toplumlar açısından ele almıştır. Çalışma kapsamında incelediği Anadolu kütüphanelerinin mimari çizim ve görsellerine yer vermiştir.

Gee (2006) “Human-centered Design Guidelines” adlı çalışmasında öğrenme alanı tasarımını farklı açıdan ele almıştır. Kütüphanelerin insan merkezli tasarlanması gerektiğini vurgulamış ve insan merkezli tasarımın karakteristik özelliklerini anlatmıştır. Bu özellikleri barındıran kütüphanelere yer vererek anlatımının pekişmesini sağlamıştır. Tez çalışmasında değerlendirme aşamasında kullanılmak üzere anlatılan kütüphanelerin tasarım kriterleri başlığında bu çalışmada verilen bilgilerden yararlanılmıştır.

Hazırlar (2004) “Halk Kütüphanelerinde İç Mimari” isimli yüksek lisans tezinde, ilk olarak genel anlamda iç mimari ve kriterlerinden bahsetmiştir. Daha sonra halk kütüphanesinin işlevlerini, mekânlarını, iç mimarisini ve iç mekân donatılarını kapsamlı bir şekilde anlatmıştır. Kütüphane iç donatılarını ergonomik ve estetik açıdan incelemiştir. Ayrıca halk kütüphanelerinin planlaması konusunu ele almıştır. Çalışma alanı olarak seçtiği kütüphaneleri işlevsel ve estetik kriterlere göre gerekli anket ve gözlem ile birlikte değerlendirme yapmaya çalışmıştır. Çalışma sonucunda halk kütüphanelerinin mimari açıdan nasıl olması gerektiği ile ilgili sonuçlara ulaşmış ve önerilerde bulunmuştur.

Küçükcan (2005) “Üniversitelerde Kütüphane Binaları Kullanım Verimliliğinin Yapı Biyolojisi Açısından İncelenmesi” isimli doktora tezinde, Türkiye’de bulunan üniversite kütüphanelerinin bina özelliklerinin ulusal ve uluslararası standartlara uygunluğunu anket ve gözlem yaparak tespit etmeyi amaçlamıştır. Kütüphanelerin tasarım ve üretimi ile ilgili bilgi vermiştir. Ayrıca kütüphanenin kullanım verimliliğini etkileyen unsurları ele almış; kütüphane binasının mekânsal ve yapısal özellikleri, taşıyıcı sistem ve yapı özellikleri, yapı biyolojisi ilkelerine yer vermiştir.

Lerner (2007) “Kütüphanelerin Hikâyesi: Yazının İcadından Bilgisayar Çağına” isimli kitabında, kütüphanelerin yazının icadından günümüze ve geleceğe kadar ki toplum üzerindeki etkisini görmeyi amaçlamıştır. Kütüphanelerin tarihsel gelişimini detaylı bir şekilde ele almıştır. Ayrıca dünya tarihinde toplumların kütüphaneyi nasıl kullandığını araştırmıştır. Gelecekteki kütüphaneler hakkında tahminlerde bulunmaktadır. Tez çalışmasında kütüphanelerin tarihsel gelişimi konusunda bu kitaptan faydalanılmıştır.

McDonald (2006) “ The Ten Commandments Revisited: the Qualities of Good Library Space” adlı makalesinde, gerek yeniden düzenlenmesi yapılacak gerekse tasarımı yeni yapılacak kütüphane binalarının tasarım kriterlerini ele almıştır. Çalışmada, ideal bir öğrenme alanında olması gereken ve kütüphane binalarını diğer binalardan ayıran kriterler üzerinde durulmuştur. Önerilen bu kriterler doğrultusunda planlamacılara öneride bulunmuş ve geleceğin kütüphaneleri hakkında fikir yürütmüştür.

Onat Öz (1992) “Kütüphane Binalarının Mekânsal Organizasyonlarında Ergonominin Önemi ve Standardizasyon” isimli makalesinde, ergonomi ve mekânsal organizasyon kavramlarını tanıtmış; bu ikisi arasındaki ilişki hakkında bilgi vermiştir. Kütüphane binalarının mekânsal organizasyonunda ergonominin önemini kullanıcı ve personel açısından incelemektedir. Ayrıca kütüphanelerde ergonomik açıdan standartların olmasının nedenlerini açıklayarak; Dünya’da ve ülkemizde ergonomiye verilen değerden bahsetmiştir. Ülkemizde kütüphane donatı elemanları için standartların olmadığından ve bu nedenle hem kullanıcı hem de personellerin veriminde düşüklük görüldüğü sonucuna ulaşmıştır.

Peitx (2017) “Innovative Architecture for the Contemporary Library” adlı makalesinde, kütüphanelerin tarihsel gelişimini ve 21. yüzyılda dijitalleşme ile birlikte değişen kütüphane rolünü ele almıştır. Kütüphane koleksiyonlarının çevrimiçi bağlantılar ile uzaktan erişilebilirliğinin kullanıcıya ve mekâna etkisini incelemiştir. Ayrıca çağdaş kütüphane mimarisinden bahsetmekte ve öneriler sunmaktadır. “üçüncü mekân” kavramına değinilen bu çalışmada, kütüphanelerin görsel kimliği ve yenilikçi mekanları tanıtılmaktadır.

Prakumthong (2014) “Modern Public Library Buildings and Their Functions: A Case Study of Three Public Libraries in The Netherlands” isimli yüksek lisans tezinde, kullanıcının gereksinimine göre değişen tasarıma ve sürekli dinamik etkiye sahip Hollanda’da bulunan kütüphaneler ele alınmıştır. Modern Hollanda kütüphaneleri üzerinden kütüphanelerin mekân düzeni, yapımı, iç mekan tasarımı ve işlevi hakkında bilgi vermektedir. 21. yüzyıl kütüphanelerinin mimari tasarım kriterlerinden bahsetmiştir. Ayrıca kütüphane mimarisinin çeşitli yönlerinin (iç-dış mekân, planlama, depolama vb.) incelenerek kapsamlı bir bakış açısı oluşturmak için kullanıcılara anket yapılmıştır. Gelecekte Hollanda kütüphanelerinin nasıl bir tasarıma sahip olacağı ile ilgili tahminlerde bulunmuştur.

Roth (2010) “Library Architecture+Design” isimli kitabında Dünya’da 21. yüzyılda yapılmış nitelikli tasarıma sahip modern kütüphane binalarını hizmet amacı,

mimari çizim ve görselleri ile birlikte sunmaktadır. Tez çalışmasının değerlendirme aşamasında analiz yapılması hedeflenen kütüphanelerin belirlenmesinde yardımcı olması açısından önem taşımaktadır.

Watson (2017) “Space in the Academic Library of the 21st Century: Trends and Ideas” isimli makalesinde 21. yüzyıl kütüphane binalarının tasarımında uygulanan modern yaklaşımları anlatmaktadır. Kullanıcıların beklentilerine göre kütüphane mekânı oluşturmanın önemini ele almıştır. Ayrıca kütüphanelerin gelişiminden ve nasıl bir dönüşüm geçirdiğinden bahsetmiştir.

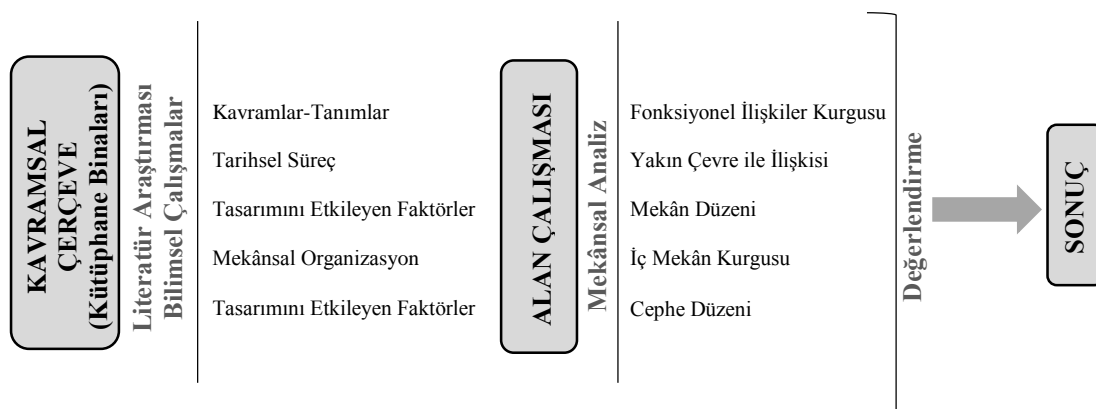
Worpole (2013). “Contemporary Library Architecture A Planning and Design Guide” adlı kitabında 21. yüzyıl kütüphanelerinin mekânsal programı ve değişen işlevleri hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca, kütüphanelerde enerji verimliliği üzerine bilgi vermiş; engelli, çocuk ve gençler için oluşturulan alanların mimari özelliklerini ele almıştır. Bu kitap, tez çalışmasının değerlendirme aşamasında kullanılan tasarım kriterlerinin belirlenmesinde ve 21. yüzyıl kütüphanelerinin mimarisinin incelenmesinde yardımcı olmuştur.

Bu kaynaklar dışında, “Arkitekt” Dergisi’den, elektronik olarak erişim sağlanan çalışmalardan ve makalelerden yararlanılmıştır. Bu çalışma ile daha önce kütüphanelerin bina bilgisi alanında detaylı bir şekilde ele alınmayan, bilişim çağında kütüphanelerin değişimi incelenmiş ve belirlenen kütüphaneler tasarım kriterleri kapsamında analiz edilerek günümüz kütüphane mimarisine uygunluğu değerlendirilmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmada literatür ve bilimsel çalışmalar tarama modeli ile betimlenerek ilgili kavramlar ve kütüphane binalarının mimari tasarım kriterleri ortaya koyulmuştur. Kütüphanelerin geçmişteki mimarisi incelenmiş ve günümüzde birçok faktörün etkisi ile değişen kütüphane mimari tasarım anlayışı örneklem alan (21. yüzyılda yapılmış olan, tanınmış, büyük ölçekli kütüphaneler) üzerinden mekânsal olarak analiz edilmiştir.

Araştırma materyallerini kütüphane mimarisine ilişkin bilimsel çalışmalar; bilgi paylaşımı çok olan 21. yüzyıl kütüphane binalarına yönelik yazılı metinler, kütüphane binalarına ait görseller ve teknik çizimler (plan, kesit, görünüş) oluşturmaktadır. Çalışmada alan çalışmasına dayalı bir süreç kurgulanmıştır. Bu doğrultuda çalışma kavramsal çerçeve, alan çalışması (analiz) ve sonuç olmak üzere üç temel aşamada yürütülmüştür (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Yöntem Akış Şeması (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Kavramsal çerçeve; aşamasında yapılan literatür araştırması ve bilimsel çalışmalarda konu ile ilişkili kavramlar araştırılmış ve çalışmanın kapsamı sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda, çeşitli üniversite kütüphaneleri ve dizinlerden çalışma ile ilgili doktora tezleri, yüksek lisans tezleri ve kitaplar taranmıştır. Ek olarak, internetten online veri tabanları, elektronik kitaplar-belgeler, makaleler ve konferanslardan yararlanılmış; konu ile ilgili yerli ve yabancı kaynaklara ulaşılarak teorik bilgiler toplanmıştır. Taranan kaynaklardan elde edilen veriler ile *kütüphane kavramı, yeni nesil kütüphane ifadesi ve mekânsal düzeni, kütüphanelerin tarihsel gelişimi ve tasarımını etkileyen faktörler, mekânsal organizasyonu ve tasarım kriterleri* analiz edilerek kavramsal altyapı oluşturulmuştur. Elde edilen veriler ile değerlendirme aşamasının

ölçütleri belirlenmiştir. Çalışma alanı için 21. yüzyılda Dünya’da ve ülkemizde yapılmış kütüphaneler araştırılmış; mimari çizim ve görselleri incelenmiştir.

Alan Çalışması (Analiz); aşamasında 21. yüzyılda yapılmış büyük ölçekli kütüphanelerden altı tanesi analiz edilmek üzere seçilmiştir. Bu kütüphanelerin tez çalışması ile ilgili elde edilen yazılı ve görsel veriler doğrultusunda belirlenen 21. yüzyıl kütüphanelerinin tasarım kriterleri açısından nitelikli olup olmadığının tespiti yapılarak birimlerin kendi aralarında ve bütün (bina) ile ilişkisi mekânsal açıdan değerlendirilmiştir. Seçilen kütüphanelerin mimari çizim, iç-dış mekân görselleri ve mimari özellikleri için gerekli projelere ve bilgilere kitaplardan, bilgisayar dokümanlarından ve mimarlık ofislerinden ulaşım sağlanmıştır. Kütüphaneler tasarım kriterlerine göre belirlenen analiz başlıkları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Analizler fonksiyonel ilişkiler kurgusu, kütüphane-yakın çevre ilişkisi, mekân düzeni, iç mekân kurgusu ve cephe başlıkları üzerinden yapılmıştır. İlk olarak kütüphane binalarında bulunan mekânların bina içinde birbirleri ile olan ilişkisi gösterilmiştir. Böylece kütüphanenin mekân çeşitliliği de ortaya çıkmaktadır. Daha sonra kütüphane binaları mekan düzeni (esneklik, sirkülasyon ve eylem alanları), iç mekan kurgusu (raf düzeni, renk/malzeme ve doğal aydınlatma) ve cephe düzeni başlıkları altında incelenmiştir.

Sonuç; aşamasında ise, kavramsal çerçevede ulaşılan teorik bilgi ile alan çalışması kısmında yapılan analiz çalışması sonucunda elde edilen veriler değerlendirilerek kütüphanelerin değişen mimari özelliklerinin 21. yüzyıl kütüphane binalarına yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır.

3. KÜTÜPHANELER

Çalışmanın temelini oluşturan kavramın tanımlanması ve bu kavramın mimari-mekânsal anlamda geldiği noktanın anlaşılabilmesi amacıyla; bu bölümde kütüphanelerin geçmişten günümüze gelişimi, değişimini etkileyen faktörleri, türleri ve 21. yüzyıl kütüphanelerinin mimari özellikleri sırasıyla ele alınarak incelenmektedir. Elde edilen bilgiler altyapı oluşturarak tezin değerlendirme aşamasında fayda sağlayacaktır.

3.1. Kütüphaneler ve Tarihsel Gelişimi

Kütüphane, insanların bireysel ya da grup halinde çalıştığı, bilgi edindiği ve paylaştığı sosyal bir mekânı ifade etmektedir. Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği'nde (2012) kütüphane, "yazılı, basılı, görsel-işitsel ve çizgisel her türlü bilgi kaynağını sağlayan, düzenleyen, en elverişli yararlanma ortamını yaratacak araçları ve yöntemleri kullanarak kullanıcıya ulaştıran kuruluş" olarak tanımlanmaktadır. Kullanıcılar arasında hiçbir ayırım gözetmeden hayat boyu bilgi edinme, paylaşma, boş zamanlarını değerlendirme, dinlenme, kültürel etkinliklerde bulunma ve kişisel becerilerini geliştirmelerini sağlayan kamusal yapılardır.

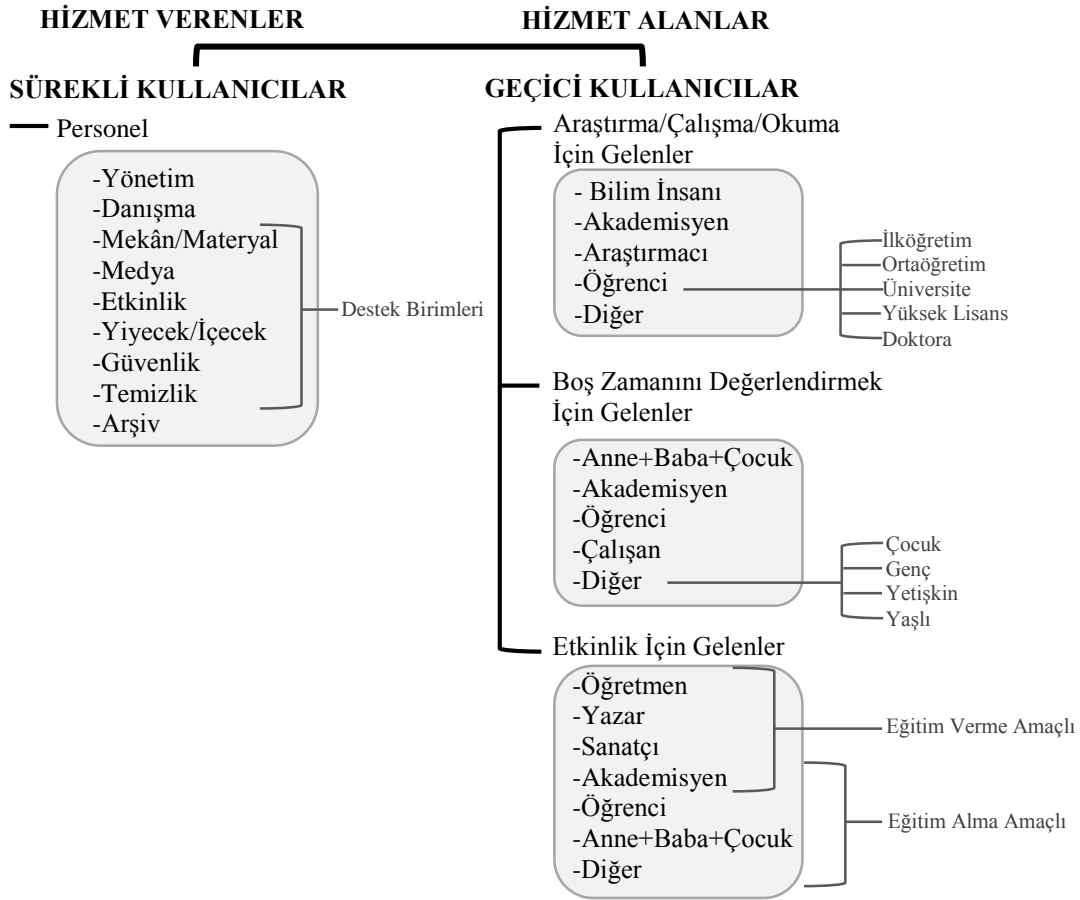
Doğan Hasol'un (2014) Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü'ne göre kütüphane ile kitaplık aynı anlama sahiptir. Kitaplık "kitap okumaya ayrılmış oda ya da bina, kütüphane: halk kitaplığı, üniversite kitaplığı" olarak tanımlanmıştır.

Yeni Collins Concise İngilizce Sözlük'ten akt. Edwards'a (2009) göre "kütüphane, kitapların, malzemelerin, edebi eserlerin, filmler ve kasetler gibi vb. koleksiyonların işlevine uygun mekânlarda bulunduğu bina veya kurumdur".

Kütüphane Edwards'ın (2009) modern anlamda tanımına göre, "ücretsiz hizmet veren, bilginin toplandığı, depolandığı ve dağıtıldığı bir binadır". Bu yapılar depo alanı, kullanıcı alanı ve personel alanı olmak üzere esasen üç faktörün birleşmesi ile oluşmaktadır (Edwards, 2009). Kütüphaneler koleksiyona sahip olmak, yazılı ve basılı materyallere elektronik olarak erişmek amacıyla tasarlanmıştır. Zaman içerisinde mekânsal organizasyon ve işlevleri açısından değişim geçirmiştir. Bina tasarımı ve kullanım amaçları değişse de kütüphane binaları personel, koleksiyon, kullanıcı, bütçe ve bina olmak üzere beş temel unsurdan oluşmaktadır (Küçükcan, 2010). Bunlar kendi içerisinde sürekli etkileşim halinde olup değişen zamana ayak uydurmaktadır.

İnsanların bilgi, düşünce, sanat ürünleri ile tecrübelerini nesilden nesile aktaran bilgi kayıt ortamlarını derleyip düzenleyerek hizmete sunan kurumların başında kütüphaneler gelmektedir. Muscogiuri'ye (2012) göre kütüphaneler kentin güç aldığı bir öge; toplumun kimliğini saklayan bir depo ve kültürünü paylaşan “görsel etki”yi bünyesinde barındıran bir yapıdır. Ulusların eğitim, bilim ve kültür yaşantılarında önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir. İnsanlığın bugünkü uygarlık düzeyine kütüphanelerin yardımı ile yükseldiği söylenebilmektedir.

Kütüphaneler binayı kullanan insanların kullanım amaçları ve geçirdikleri süre göz önünde bulundurulduğunda geçici kullanıcılar ve sürekli kullanıcılar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Şekil 3.1) (Küçükcan, 2010). Ancak kütüphane kurum olarak değerlendirildiğinde kullanıcı kütüphanenin hizmetinden yararlanan kişiler olarak ifade edilmiştir. Bu doğrultuda kütüphane binasını kullanan insanlar hizmet verenler ve hizmet alanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bunlar yukarıda da bahsedildiği gibi hizmet verenler sürekli kullanıcılar; hizmet alanlar ise geçici kullanıcılar şeklinde tanımlanabilmektedir. Kütüphanenin hem sürekli kullanıcısı olan personeller hem de geçici kullanıcılar kendi içerisinde kullanım amacına göre farklı gruplara ayrılmaktadır. Bu ayrımın gruplandırılarak ifade edilmesinin kütüphane içerisinde mekânların organizasyonunun ve büyüklüklerinin belirlenmesinde dolayısıyla ihtiyaç programının oluşturulmasında büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında hizmet alanlar (geçici) kullanıcı olarak ifade edilmiştir.

Şekil 3.1. Kütüphane Binası Kullanıcıları (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

3.1.1. Dünya’da Kütüphane Binalarının Gelişimi

Yazının icat edilmesiyle birlikte bilgi, tapınakların koridorlarında ya da bir bölümünde depolanarak kütüphane mekânı oluşmaya başlamıştır. İmparatorluk dönemlerinde bilgiyi üretme, saklama ve yayma görevleri saray kütüphanesine ait olmuş ve bilgiler depoda bulunan tahta raflar üzerinde bulunmuştur (Lerner, 2007). Bu dönemde kütüphanenin büyük salonu hem okuma salonu hem de konferans salonu olarak kullanılmıştır. Zamanla bilgilerin halk tarafından kullanılmasına kısıtlama getirilmiş ve kütüphaneler sadece bilim insanı ve öğrencileri için özelleştirilmiştir (Baran, 2013). Kısıtlama ile koleksiyonların güvenliği sağlanmak istenmiştir.

Antik çağda bir müzenin parçası olarak ortaya çıktığı bilinen İskenderiye Kütüphanesi'nin, depolama alanı, idari ofisler ve personel çalışma odalarından oluştuğu bilinmektedir. Kütüphane kullanıcıları için okuma alanı olarak ise müzenin avlusu hizmet vermiştir. Bu çağda ortaya çıkan Bergama Kütüphanesi ise yüksek pencereli ve duvarları

tahta raflarla çevrili mekânlardan oluşmuştur. Bu kütüphanede daha küçük odalar okuma odası ve yeni bilgilerin hazırlandığı çalışma odası olarak kullanılmıştır (Lerner, 2007). Antik çağda kütüphanelerde okuma ve araştırmalar güvenlik amacıyla ayakta yapılmıştır. Modern Romalılar evlerinde süslü tahta rafları bulunan kütüphaneler oluşturarak yaşadıkları mekânın ihtişamını; odanın ortasında duran okuma masası kütüphanenin kullanım amacının da olduğunu göstermektedir.

Ortaçağ'da kütüphaneler kent merkezinde, etrafı sütunlarla çevrili, hem depo hem de okuma işlevini yerine getiren mekânlardır. Bu dönem kütüphanelerinde kitaplar duvarda bulunan oyuklara yerleştirilmiştir. Kullanıcılar kitapları zincirlenmiş şekilde okul sıralarına benzer nitelikte salonun her iki tarafına dizilmiş oturma yerleri bulunan rahlelerde incelemiştir (Anonim, 1943).

Ortaçağdan sonraki dönemlerde kütüphaneler manastır ya da üniversitenin üst katında yüksek tavanlı kubbeli bir odada konumlandırılmıştır (Lerner, 2007). Böylece kütüphane sel ve rutubetten korunurken, hırsızlara karşı güvenlik sağlanmıştır. Mekânda geniş, yapay aydınlatma yerine yüksek pencereler ile doğal aydınlatma sağlanırdı. Bu dönemde mekânı daha verimli kullanabilmek için eğik yüzeyli masalar yerine yeni mobilyalar kullanılmıştır. Kütüphanede okuma masaları genellikle odanın ortasına yerleştirmiştir.

Kütüphaneler müze ve sanat galerisinden farklı olarak hem matbaanın icadı hem de rönesansla birlikte rasyonel düşüncenin büyümesi sonucunda değişim göstermiştir (Edwards, 2009). 14. yüzyıl kütüphanesinin kubbeli, ince uzun bir oda olduğu bilinmektedir. Rönesans kütüphaneleri duvarlar kitap rafları ile çevrili ve kitaplık üzerinde pencereler bulunan özel mekânlardır (Şekil 3.2) . Bu odanın yanındaki çalışma odasında bir okuma masası ve oymalı koltuklar bulunmaktadır.

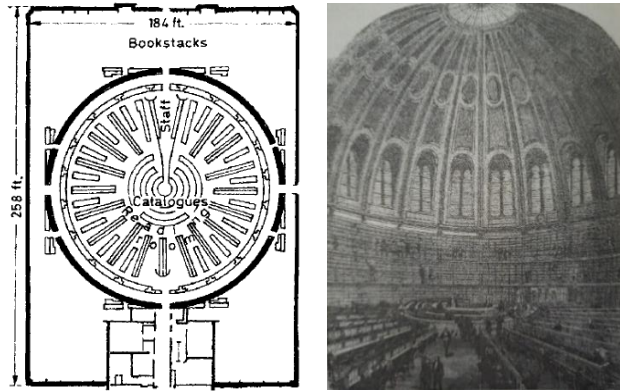
Şekil 3.2. Escorial Kütüphanesi (Url 1)

18. yüzyılda kütüphanelerin form, fonksiyon ve donatılarında gelişme görülmüş ve kütüphaneler ayrı bir yapı olarak işlevini yerine getirmeye başlamıştır. Okuma odası duvarları kitaplıklarla çevrili ve gün ışığının içeri girmesini sağlayan merkezi kubbeli bir mekân olarak görülmüştür (Edwards, 2009). Kitaplıkların duvarlar boyunca süreklilik göstermesi ve okuma alanının merkezde olması yoğun ilgi gösterilmesine neden olmuştur. Eğitim alanındaki gelişmeler üniversitelerde kütüphane ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde üniversiteler kütüphaneleri bilgiyi aktarmada bir araç olarak görmektedir. Teknolojik gelişmeler kütüphane binalarının mekânsal organizasyonunda değişikliklere sebep olmuştur. Üniversite kütüphanesi üst katta şapelin üstünde konumlanmıştır (Lerner, 2007). 18. yüzyıl kütüphanesinde kullanıcı ön planda tutulmuştur. Birçok üniversite bu yıllarda tek binada toplanarak hizmet vermiştir. Bu dönemde üniversite kütüphaneleri, iklim koşulları ve yangın tehlikesi nedeniyle içerisinde zaman geçirilmesi uygun olmayan mekânlar olarak görülmüştür. Üniversite kütüphanelerinde kitapların olduğu mekândan ayrı bir okuma odası oluşturulmuştur. Üniversitelerin gelişmeye başlamasından itibaren kütüphaneler simgesel ve fiziksel olarak üniversitenin merkezinde önemli bir yere sahip olmaktadır (Freeman, 2005). İlk akademik kütüphaneler Batı'daki bilim insanlarının bilgi ürettikleri ve paylaşım yaptıkları toplanma mekânı olarak kullanılmıştır.

İlk kütüphane binalarında kitaplar güvenlik amacıyla duvarlara zincirlenmiştir. Zincirler bazı kütüphanelerde masalara kadar uzansa da çoğunlukla okuyucular kitapları bulunduğu yerde ayakta okumak zorunda kalmıştır. Zamanla kitaplar kilitli kitaplıklara; daha sonra ise açık raflara yerleştirilmiştir (Edwards, 2009). Böylece yeni raf ve mekân düzenlemeleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Okuyucular açık raftan istediği kitabı masada oturarak okuma imkânı bulmuştur.

Kütüphaneler 19. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüş fakat 1842 yılında çıkarılan Halk Kütüphaneleri Yasası ile değişim ve gelişim göstermesi hız kazanmıştır. Halk kütüphaneleri insanları yararı olmayan mekânlardan uzak tutmayı, kabiliyetlerini keşfetmelerini ve geliştirmelerini amaçlamaktadır (Lerner, 2007). Kütüphanede hem modernlik hem de ferahlık vermek amacıyla dönemin önemli bir malzemesi olan demir kullanılmıştır. 19. yüzyıl kütüphaneleri kullanıcı ve koleksiyonlarının artmasına bağlı olarak işlevine uygun mekânlara bölünmüştür. Kütüphanenin büyük bir bölümü okuma odası olarak ayrılmıştır (Şekil 3.3). 19. yüzyılda kütüphanelerde okuma odası ve referans koleksiyonlarında büyüme görülmüştür. Okuma odasının dairesel planlı olması önem kazanmış ve gelecek yıllarda da geliştirilerek bu plan düzeni kullanılmaya devam

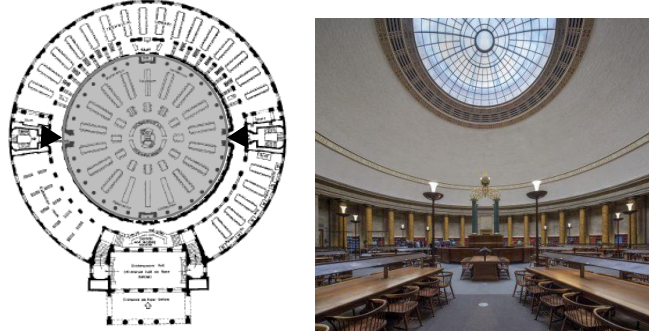
edilmiştir. Bu dönemde de materyaller kapalı raflarda tutulmuştur. Aynı zamanda ısıtma, aydınlatma ve havalandırmada gelişmeler yaşanmıştır. Kütüphanelerin konferans salonları yoğun olarak kullanılmıştır. Bu yüzyılda en önemli gelişmelerden biri de grup çalışmasının artışı olmuştur. Geleneksel kütüphanelerde grup çalışması için uygun mimari özelliklerde henüz mekân olmaması yeni bir mekân arayışı ortaya çıkarmıştır. Bir bilim insanı tarafından grup çalışması mekânını; çalışmak ve araştırma yapmak için nitelikli aydınlatma ve iç mekân donatılarına sahip, rahat hareket edilebilecek bir alan olarak tanımlanmıştır (Lerner, 2007). Fakat Avrupa'da genellikle eğitime karşı ilgisiz oldukları için kütüphane binaları da mimari ve koleksiyon açısından niteliksiz yapılar olmuştur.

Şekil 3.3. British Museum Kütüphanesi Okuma Odası Planı (Edwards, 2009) ve İç Mekanı (Lerner, 2007)

20. yüzyılda bilgi teknolojisinin ortaya çıkması modern kütüphane biçiminin oluşmasını sağlamıştır. Modern kütüphaneler kapalı ve korunaklı bir mekânda manastırlara destek olmak amacıyla hizmet vermeye başlamıştır. Üniversitelerin gelişmesi ile birlikte akademik kütüphanelerin sayısı ve koleksiyonların çoğalmasında önemli bir artış olmuştur (Lerner, 2007). Kütüphanelerde okuma odası 20. yüzyıl ortalarına kadar genellikle merkezi bir konumda bulunmuştur. Bu yıllarda okuma odası verdiği hizmet nedeniyle kütüphane binasının fuaye alanı olarak görülmüştür. Okuma odası alçak-uzun pencereler ve çatıda bulunan açıklıklardan sağlanan ışık ile aydınlatılmıştır. 1930'lu yıllarda kütüphanenin mekânsal organizasyonunda işlevsel çözümler daha nitelikli hale gelmiştir. Zaman içerisinde dijital kaynaklardan öğrenimin ve teknolojinin gelişmeye başlaması ile birlikte okuma odası kütüphanenin büyük bir bölümünü kapsamıştır (Edwards, 2009). Şekil 3.4'de görüldüğü gibi okuma odası kütüphane binasının merkezinde konumlanmış ve kütüphanenin odak noktası olmuştur. Okuma odasında raflar duvar kenarına dizilmiştir. Çok kişilik okuma masaları ise

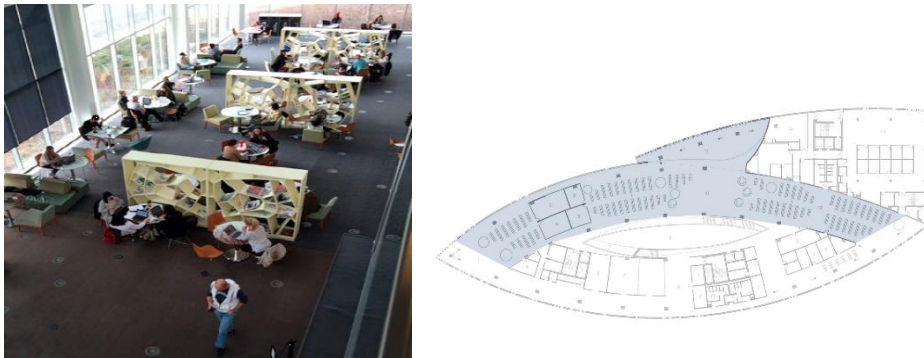
merkeziliği niteleyecek şekilde plan anlayışına uygun düzenlenmiştir. Okuma odasının merkezinde, mekânın giriş-çıkış kapıları aksında, odanın düzeni ve işleyişinden sorumlu personeller için bir alan oluşturulmuştur.

Şekil 3.4. Manchester Merkez Halk Kütüphanesi Planı (Edwards, 2009) ve Okuma Odası (Url 2)

20. yüzyıl sonlarına doğru kütüphane binaları araştırma, öğrenme ve bilgi iletme amacına uygun olarak mimari açıdan önemsenmeye başlamıştır. 21. yüzyıl kütüphane binaları dijitalleşme, teknolojik gelişmeler ve çok kültürlü yaşamın etkisiyle esnek mekânlara dönüşerek toplumun iletişim ve öğrenme amaçlı kullanabileceği sosyal ve kültürel bir simge haline gelmiştir (Şekil 3.5) (Edwards, 2009). Günümüzde bu yapılar araştırma yapılabilen, iletişim kurulabilen ve diğer insanlarla karşılaşılabilen özel bir bina türü olarak hizmet vermektedir.

21. yüzyıl kütüphaneleri geniş ve açık plana sahip, kullanıcı merkezli; gelişmekte olan bilgi teknolojilerinin geleneksel kütüphane ile birleştirildiği veya yeni bir mekânda oluşum gösterdiği bir yapı olarak zamanla değişmeye ve gelişmeye devam etmektedir.

Şekil 3.5. Açık Plan Anlayışına Göre Tasarlanmış Calgary Halk Kütüphanesi (John, 2016)

3.1.2. Türkiye’de Kütüphane Binalarının Gelişimi

Kütüphaneler, İslam medeniyetine göre şekillenen topluluk tarihinde yazılı ve basılı eserler koruyarak geleceğe aktarması açısından önem taşımaktadır. İlk kütüphanenin İslam uygarlığında eğitimin de verildiği mescitlerde ortaya çıktığı bilinmektedir. Türk İslam devletleri döneminde ibadet mekânları bünyesinde bulunan kütüphaneler, Selçuklular ve Anadolu Selçuklular döneminde çoğunlukla medreselerde kurulmuştur (Tuğlu vd., 2020). Osmanlı Dönemi’nde eğitime destek olmak, toplumun bilgiye kolaylıkla ulaşmasını sağlamak amacıyla kurulan kütüphanelerin ilk olarak medreselerde bulunduğu sanılmaktadır. Fakat ilk medresenin Orhan Gazi tarafından İznik’te kurulduğu bilinmesine rağmen ilk kütüphanenin nerede bulunduğu ve kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir (Eroğlu, 1990). Medrese kütüphanelerinde okuma alanı ahşap kapalı raflar ve yerde bulunan minderlerden oluşmaktadır.

Osmanlı Devleti’nde ayakta kaldığı dönem boyunca yöneticiler, ilim adamları, din görevlileri ile bilgiye ve bilginin korunmasına önem veren hayır sahipleri tarafından farklı türlerde kütüphaneler kurulmuştur. Anameriç’in (2005) çalışmasında kütüphane türleri bina konum ve özelliklerine göre oluşturulmuştur. Bunlar; saray kütüphaneleri, kişisel amaçla (evler, odalar vb.) kurulmuş kütüphaneler, eğitim-öğretim kurumları (cami, medrese vb.) içerisinde ya da yakınında kurulmuş kütüphaneler, eğitim-ibadet kurumları (tekke, zaviye, mescit, türbe vb.) içerisinde ya da yakınında kurulmuş kütüphaneler ve müstakil kütüphaneler olmak üzere beş grupta incelenmektedir (Anameriç, 2005). Hastane ve esnaf kütüphaneleri de Osmanlı Dönemi’nde kurulan kütüphane türleri arasında görülmektedir (Eroğlu, 1990). Fakat Erünsal’a (2020) göre kütüphanelerin buldukları konuma göre değil, kuruluş amaçlarına, kullanıcılara, göre sınıflandırılması gerekmektedir. Hayır sahibi insanlar eğitim ve kültür alanlarında yaşanan gelişmeler için önemli bir rol üstlenmesi gerektiğini düşündükleri vakıf kütüphanelerini kurmuşlardır. Bu kütüphaneler toplumun her kesimine açık olmamakla birlikte din adamları ve talebelerin kullanımına sunulmuştur. Vakıf kütüphaneleri içinde kabul edilen müstakil kütüphaneler çevreden bağımsız olarak konumlanmaları ve verdikleri hizmet yönünden nitelikli yapılar olarak bilinmektedir (Çavdar, 2006). Özel olarak şahsa ait yapılmış müstakil kütüphaneler tek bir yapı ya da külliye yanına inşa edilmiştir. Zamanla müstakil kütüphanelere ibadet, eğitim, eğlence alanlarında yenilikler sağlanmış; okuma alanı oluşturulmuştur. İlk müstakil kütüphane 1661 yılında İstanbul Köprülü Kütüphanesi olarak kurulmuş; dönem içerisinde Anadolu’ya yayılmıştır. Köprülü Kütüphanesi zaman

içerisinde yapılan neredeyse tüm müstakil kütüphaneler gibi bahçe içerisinde kare planlı tek bir mekandan oluşmaktadır (Şekil 3.6). 19. ve 20. yüzyılda yapılan onarımlar ile kütüphaneye kapalı raf, masa ve sandalye eklenmiştir (Anameriç, 2006). Raflar duvar boyunca dizilirken; büyük bir masa ve etrafına dizilmiş sandalyeler odanın ortasında konumlandırılmıştır.

Şekil 3.6. İstanbul Köprülü Kütüphanesi Planı, Dış Cephesi ve İç Mekan Düzeni (Anameriç, 2006)

Medreselerin 19. yüzyılda her yerde yaygınlaşmaya başlaması eğitim sisteminin modernleşmesine ve yükselmesine sebep olmuş; askeri ve sivil okullarda kütüphaneler açılmıştır (Tuğlu vd., 2020). 20. yüzyılda yapılan üniversite reformu ile Alman bilim insanları eserlerin toplanması, depolanması ve dağıtılmasında Türk kütüphaneciliğine fayda sağlamışlardır (Yaşar, 2017). Koleksiyonların yok olup gitmesine imkân vermeden korunmasının istenmesi daha büyük ölçekte depolama alanları ve okuma mekânları ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

1911 yılı itibari ile Türkçülük politikasına bağlı kalarak “milli” başlığı altında Cumhuriyet döneminde kurulacak kütüphanelerin temelini oluşturması ve Osmanlı Dönemi kütüphane anlayışının değiştirmesi amaçlanan halk kütüphaneleri açılmaya başlamıştır (Tuğlu vd., 2020). Cumhuriyet’in ilanı ile kent merkezlerinde batılılaşma çalışmaları başlamış ve topluma modern bir bakış açısı kazandırmak amaçlanmıştır. Bu nedenle 1932 yılında halkevleri açılmıştır. Siyasi bir yapı olarak düşünülen halkevi binaları, toplumu bilim, kültür ve eğitim alanlarında geliştirmek için faaliyetler gösteren kamusal mekânlar olarak ifade edilmektedir. Diğer mekânların yanı sıra, halkevi binası büyük ölçekli ise kütüphane; küçük ölçekli ise okuma odasının bulunması ilk kurulma şartlarında yer almaktadır (Durukan, 2006). Her yaşta kişinin kullanımına açık olan halkevleri, ihtiyaç duyulduğunda toplantı ve seminerler için hizmet vermiştir. Halkevlerinin mimari özellikleri incelendiğinde cami ve kiliseye yakın bir yerde

konumlandığı, plan ve cephe tasarımında modern çizgilerin ve sadeliğin ön planda olduğu görülmektedir (Parlak ve Aydın, 2020).

Kırsal bölgede yaşayan ve okuma yazma bilmeyen insanların hayatına kolaylık sağlamak için 1940 yılında köy enstitüleri kurulmuştur. Köy enstitülerinde tarım, inşaat, meslek eğitimi gibi hizmetlerin yanında kütüphanecilik hizmeti ön planda tutulmuştur (Çetin ve Kahya, 2017). Cumhuriyetin ilanından 20. yüzyılın ortalarına kadar eski bilgileri koruma, yazılı hale getirme ve denetleme üzerine çalışmalar yapılmıştır. 1927-1946 yılları arasında bu döneme kadar kütüphane hizmeti verme amaçlı açılan tüm kurumlar kitaplık/kütüphane ismi altında toplanmıştır (Anameriç ve Rukanu, 2017). 1950 yılında Milli kütüphanelerin açılması Türk kütüphaneciliğinin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Bu yıllarda halk ve çocuk kütüphaneleri artış göstermeye başlamıştır.

Kütüphane hizmetinin nitelikli olması için kullanıcıların isteklerine öncülük etmek üzere 1927 yılında kurulan IFLA (Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu) 1973 yılında bütün kütüphanelerin genel amaçları için halk kütüphaneleri standartlarını yayınlamıştır. Kullanıcı gereksinimleri kütüphanelerin bulunduğu konum, iklim, nüfus vb. etkenlere bağlı olarak farklılaştığı için IFLA kurallar yerine esnek öneriler ortaya koymuştur (Parlak ve Aydın, 2020). Aynı amaçla 1986 yılında da halk kütüphaneleri ilkeleri oluşturulmuştur.

20. yüzyılın sonlarına doğru kütüphanelerin mimari tasarım ve hizmet anlayışında, yayınlanmış ilke ve standartlar birçok etkene bağlı olarak yetersiz kalmıştır. Bu yıllarda kütüphaneler okuma salonu duvarları boyunca ve birbirine paralel olarak dizilen açık raflar, rafların arasına yerleştirilen masa ve sandalyelerden oluşan çok fonksiyonlu yapılardır.

Geçmişten günümüze toplumun bilişim, eğitim ve sosyokültürel alanlarda seviyesinin artması kütüphanelerin özel ve ayrıcalıklı kurum ile kişilere hizmet etme anlayışından uzaklaşarak herkese hizmet etmeye başlamasına sebep olmuştur (Prakumthong, 2014). 21. yüzyılda kütüphaneler kendi fonksiyonlarının yanı sıra yeni işlevlerin dahil olması ile kompleks ve çok katlı yapılara dönüşmüştür (Şekil 3.7). Okuma salonları esnek mekân anlayışına göre düzenlenmekte; mekân düzeni, donatı elemanları ve işlevi önceki yıllara göre farklılık göstermektedir.

Şekil 3.7. Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi (Tuğlu vd., 2020)

3.2. Kütüphanelerin Tasarımını Etkileyen Faktörler

Tarihsel süreçte "bilgi sahibi" olan kütüphaneler birçok etkene bağlı olarak "bilgi portalı"na doğru bir değişim yaşamaktadır (Parlak ve Aydın, 2020). Etkenlere bağlı olarak kütüphanelerin biçimi, işlevi, mekân organizasyonu ve donatıları da sürekli değişim geçirmektedir. Bu nedenle kütüphaneler sahip olduğu materyalleri koruyarak gelecek yüzyıllara iletme gibi amaçlarının yanı sıra bulunduğu konumdaki değişimlerden etkilenen, şekillenen ve kültürel açıdan önemli bir yeri olan kuruluşlardır (Eroğlu, 1990).

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de kütüphaneler, hızla gelişim gösteren dünyayı önceden takip etme fırsatı sunmaktadır. Bu nedenle kütüphanelerin tarihsel süreçte görülen gelişmelere ayak uydurması, gelecek yüzyıllara hem mekân tasarımının aktarılması hem de koleksiyonların korunması açısından önem taşımaktadır.

Anameriç ve Rukanu'ya (2017) göre kütüphaneler geçmişten günümüze kadar siyasi, dini, ekonomik, eğitim ve kültürel alanlarda değişikliklerden etkilenmiştir. Eğitim ve kültürel alandaki gelişmeler kütüphanelerin tasarımını etkileyen faktörler olarak belirtilmiştir. Fakat siyasi alandaki değişiklikler kütüphaneci eğitimi, kütüphanelerin yaygınlaştırılması veya kapatılması; dini ve ekonomik alandaki değişiklikler ise koleksiyon, ödenek gibi alanlarda kütüphaneleri etkilemiştir. Tez çalışması kapsamında kütüphaneler mimari alanda incelendiği için bu etkiler çalışma dışında tutulmuştur.

Edwards'a (2009) göre kütüphanelerin tasarımını etkileyen faktörler teknoloji, eğitim ve kültür alanlarındaki gelişmeler olarak sınıflandırılmaktadır. Bilgi teknolojisinin gelişimi ile kütüphane teriminin öğrenim kaynağına dönüştüğünü vurgulamaktadır. Son yıllarda dijital materyallerin kullanılmasının mekân düzenine olan etkisine değinilmektedir. Ayrıca bu çalışmada kütüphane tasarımını yeniden şekillendiren bir diğer unsurun da sürdürülebilir yaklaşımlar olduğu ifade edilmektedir. Bu faktörlerin

mimari açıdan mekân üzerindeki etkileri anlatılmaktadır. Araştırmalar doğrultusunda bu konuya ilişkin başka bir sınıflama ile karşılaşılmamıştır.

Tez çalışmasının bu bölümünde kütüphanelerin tasarımını etkileyen faktörler anlatılmaktadır. Elde edilen veriler doğrultusunda kütüphanelerin tasarımını etkileyen faktörleri teknoloji, dijital, eğitim ve kültürel alandaki gelişmeler olarak dört başlıkta sınıflandırmak mümkün olmaktadır.

3.2.1. Teknoloji Alanında Gelişmeler

20. yüzyıl sonlarına doğru teknolojinin gelişmesi ile insanların buldukları yerden bilgiye erişimi geleneksel kütüphanelerin işlevinin sorgulanmasına sebep olmuştur. Kütüphaneler teknoloji sayesinde çalışma, araştırma ve vakit geçirme gibi eylemlerin yapılabileceği dijital çağa uygun mekânlara dönüşmeye başlamıştır. Kütüphaneler teknolojinin gelişimini verimli bir şekilde kullanarak önemini artırmakta ve toplumun bilgi ihtiyacını gidermektedir. Koleksiyonların teknolojik gelişmeler ile beraber daha küçük alanlarda depolanması ve sunulması kullanıcının hareket alanının genişlemesini sağlamıştır (Freeman, 2005).

Teknolojinin etkisi ile kütüphane binalarına bilgisayarların girmesi kitap merkezli geleneksel okuma salonlarının bilgisayar merkezli modern mekânlara dönüşmesine sebep olmuştur (Aydoğan ve Moza, 2015). Kütüphane binalarının internet ile erişim ve depolama imkânı teknolojinin gelişmesine bağlı olarak artmaktadır. RFID teknolojisi kullanarak bilgilerin dijital ortamda gruplandırılması, saklanması ve iletilmesi sağlanmaktadır (Baran, 2013). Uygun iklim koşullarında iki milyona kadar materyal saklayabilen ve elektronik ortamda bir tıklama ile istenilen kaynağı kısa sürede teslim edebilen robotik dağıtım sistemi geliştirilmiştir.

Bilgi teknolojisi kütüphanelerin düzenini, toplumun gereksinimini ve materyallerin kullanımını etkilemekte; yeni hizmetlerin verilmesini sağlayarak hayat boyu öğrenmeyi teşvik etmektedir. Bilgi teknolojisinin yoğun kullanıldığı bu çağda kütüphaneler sadece bir depo değil; aynı zamanda ekranlar aracılığıyla bilgiye ulaşılan, okuma ve araştırma yapılan ve alan içerisinde aktif olunabilen bir yer olarak görülmektedir. Teknoloji ile görsel ve işitsel etkinliklerin multimedya halinde gösterilmesi mekân ve donatıların farklılaşmasına sebep olmaktadır (Parlak ve Aydın, 2020).

Günümüzde hizmet veren kütüphane binalarında teknolojinin elektronik bilgi kioskları, katalog tarama bilgisayarları, ortak çalışma bilgisayarları, uzaktan erişim sağlanan veritabanları ve e-kitap/e-katalog gibi uluslararası tarama sistemleri, işitsel ve görsel materyaller, kablolu/kablosuz internet hizmeti, yazılım kullanımına imkân verme, baskı ve kopya hizmeti, self-service ödünç alma/verme, internet üzerinden sergiler ve dijitalizasyon projeleri üzerinde kullanıldığı görülmektedir (Aydoğan Moza ve Tokman, 2015). Bu hizmetlerin hepsi günümüzde her kütüphanede bir arada olmasa da çoğunluğu bilişim hizmetleri sunan çoğu kütüphanede kullanılmaktadır. Ancak bilişim teknolojisi kütüphane binalarında kablo kullanımının artışına sebep olmaktadır. Kabloların ekranların konforunu engellememesi için estetik açıdan uygun şartlara bağlı olarak gizlenmesi gerekmektedir.

Kütüphane binalarında kullanıcı teknolojik imkânlar sayesinde tek ekrandan birçok bilgiye erişmektedir. Bu durum kütüphane binalarının diğer eylemler için fonksiyonel olarak alan genişlemesine ve kazanmasına neden olmaktadır. Teknolojinin gelişimi insanların 'mobil' olmasına neden olmakta ve kütüphanede kullanıcıların tekil olarak rahat hareket edebilecekleri ve arkadaşları ile vakit geçirebilecekleri mekânların gereksinimini ortaya çıkarmaktadır (John, 2016). Bu nedenle kullanıcıların hem okuma ve çalışma gibi eylemlerini gerçekleştirebilecekleri hem de sosyalleşebilecekleri ortak kullanım alanları oluşmaya başlamıştır.

Toplumun bilim, teknik ve kültürel açıdan gelişmesi için internetin kullanılması kütüphane binalarının canlanmasını ve merkezi bir kurum olmasını sağlamaktadır. Bilgi teknolojisinin geleneksel kütüphaneye entegre edilmesi kütüphanelerin işlevlerinin ve mimari özelliklerinin gelişmesini hızlandırmaktadır. Teknolojinin inşaata etki etmesi ile kütüphane binalarında açıklık, yataylık, mekânın akışkanlığı gibi arayışlar ortaya çıkmıştır. Kütüphanenin kafe, sinema, konferans salonu gibi sosyal alanlarında insanların birbiri ile iletişim kurarak sosyal ve kültürel açıdan iyileştirilmesini sağlamıştır.

Kütüphane tasarımına etki eden teknolojik gelişmelerden biri de sürdürülebilirlik ve enerji tasarrufu kavramları olmuştur. Genellikle sürdürülebilir kaynakların kullanımı teknolojinin gelişimine bağlı olarak artış göstermektedir. Kütüphane kullanıcılarının keyifli bir şekilde vakit geçirmesini sağlamak için avlu, yeşil alan ve ekoloji üzerine çalışmalar bulunmaktadır. Enerji tasarrufu için kütüphanelerde doğal havanın kullanımı ile havalandırma, yağmur suyunu kullanma, güneş panelleri ile elektrik üretimi gibi çalışmalar yapılmaktadır (Hauke, Charney ve Sahavirta, 2018). Doğa ve doğayı koruma konusunda toplumu bilinçlendirmek amacıyla kütüphanede konferans, sergi ve sunumlar

düzenlenmektedir. Dolayısıyla bu gelişmelere bağlı olarak mekânlar oluşmakta veya ihtiyaca göre tasarlanmaktadır.

3.2.2. Dijital Alanda Gelişmeler

Kütüphaneler için kitaplar önemli bir materyal olmakla birlikte son otuz yıldır dijitalleşme ile bilgisayar ekranı iletişim ve erişim için kullanılan ilk araç olmaktadır. Dijital hizmetler sunan bir kütüphane, bilginin toplanma, kataloglama, depolama ve kullanım organizasyonunda belirli bir donanım, ağ ve yazılıma sahip olmaktadır (Pandey, 2003). Bu hizmetler hem hizmet verenlerin iş yükünü azaltırken hem de hizmet alanların kütüphane içerisindeki hareketini kolaylaştırmaktadır.

20. yüzyılın sonlarında, kütüphanelerde dijital veri sistemlerinin kullanımı artmaya başlamıştır. Bu durum kullanıcıların mekân içerisindeki hareketini etkilemekte; dolayısıyla kütüphanelerin mekân organizasyonu, alan standartları, aydınlatma ve havalandırma sisteminde farklı düzenlemeler gerekmektedir. Kütüphanenin dijitalleşmesi bilginin basılı kitaplar, elektronik kayıt cihazları ve medya ürünleri ile sunularak topluma kolay erişimini sağlamaktadır. Kullanıcılar dijitalleşme ile kütüphane mekânları içerisinde aradığı tüm bilgilere kitapların çevresinde bulunan bilgisayar ekranlarından yönlendirilerek ulaşmaktadır. Ayrıca kullanıcılar dokunmatik ekranlardan grup çalışması, sunum, seminer ve görüntülü konuşmalar için kullanacağı uygulama odalarını rezervasyon yapmaktadır (John, 2016). Mekânların bu şekilde önceden kullanıcılara ayrılması kütüphanede aynı anda oluşan yığılmayı önlemekte ve mekânların daha akıcı bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır.

Kütüphanelere getirilen yeni bir yazılım ile idari birimlerin görevlerini elektronik olarak yerine getirmeleri mekânsal anlamda yer değiştirme, birleşme veya ayrışmaya sebep olmaktadır. Bu durum hem dijitalleşmenin getirdiği bir kolaylık hem de kâğıt tasarrufu sağlaması ile sürdürülebilirlik açısından tasarruf olarak görülmektedir (Hauke, Charney ve Sahavirta, 2018). Böylece dijitalleşmenin günümüzde dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri olan enerji verimliliğinin sağlanmasına da katkıda bulunduğu görülmektedir.

İnternetin kütüphane binasına gelmesi ile birlikte birçok yeni işlev gelmiş ve bu yapıların var olma gerekçesini değiştirmiştir. Kütüphanelerde internetin depolama, bilgiye çok yönlü erişim ve bilginin farklı kullanım yöntemi gibi eylemlerde kolaylaştıracağı hedeflenmiştir (Edwards, 2009). Kullanıcılar binaya girdikleri andan

itibaren sistem üzerinden kütüphane içerisindeki eylemlerini, aradıkları materyalin nerede olduğunu, nasıl ulaşabilecekleri ve kullanabilecekleri bilgisini almaktadır. Aynı zamanda kütüphane personeli de materyalin yerini ve kullanıcıları yönlendirme hizmetlerini internet üzerinden gerçekleştirebilmektedir.

3.2.3. Eğitim Alanında Gelişmeler

18. yüzyıla kadar Avrupa’da üniversitelere önem verilmemesi kütüphanelerin de gelişimine engel olmuştur. 18. yüzyılda yeni üniversitelerin açılması, kütüphanelerde bilgilerin ve kitapların korunmasını gerekli kılmıştır (Lerner, 2007). Bu yıllarda kütüphaneler hem fiziksel hem de koleksiyon açısından değer görmeye başlamış, güvenli yerlere konumlandırılmış ve kütüphanelerin eğitim ve öğrenimdeki rolü değişmiştir. 19. yüzyıl sonlarına doğru ilköğretimin zorunlu olması ile halk kütüphaneleri modern bir toplum oluşturmayı amaçlamış ve insanların okuma yazma öğrenmelerine destek olmuştur. Bu nedenle kütüphaneler okuma odası olarak hizmet veren tekil mekânlardan büyük okuma odalarının, çalışma alanlarının olduğu kapsamlı binalara doğru gelişim göstermiştir.

20. yüzyılın sonlarına doğru teknolojik gelişmeler ve dijitalleşme ile eğitimde bireysel çalışmaların yanı sıra grup çalışmalarının gelişim göstermesi Almanya’da bilim insanının “çalışmak ve araştırma yapmak için iyi aydınlatılmış, iyi donatılmış rahat bir yer” olarak tanımladığı grup çalışma odalarının kütüphane binalarında yer almasına neden olmuştur (Edwards, 2009). Eğitimin zamanla gelişmesi kütüphanelerin daha büyük topluluklara hizmet vermesine; bilgi teknolojisi ise üniversitelerin büyümesini sağlamaktadır. Bu durum eğitim binaları ve kütüphaneler arasında karşılıklı fayda ilişkisinin olduğunu göstermektedir.

3.2.4. Kültürel Alanda Gelişmeler

Nüfus ve bireyselleşmenin artması, eğitim ve sosyal yaşam anlayışının değişmesi kütüphane kullanımı ve hizmet anlayışını etkilemekte; bu durum da mekân tasarımında doğrudan değişikliğe sebep olmaktadır. Kütüphanelerde sosyal ve kültürel alanda gelişimler kafe işlevinin getirilmesi ile ortaya çıkmıştır. Daha sonra kafeye gelen insanların kütüphanede okumadan daha fazlasını istemesi kültürel etkinliklerin

yapılmasını sağlamıştır. Böylece kütüphane okuma ve çalışma mekânı olmanın yanı sıra sosyalleşmenin yaşandığı bir yer olma özelliğini kazanmıştır.

Kullanıcı sayısı ve türünde artış kütüphane binalarında mekânların özelleşmesine neden olmaktadır. Kütüphanelerde yaşlı, yetişkin, genç, çocuk ve hatta günümüzde bebekler için de hizmet veren alanlar gelişim göstermektedir. Bu alanların kullanıcı türüne göre uygun ölçülerde mekân düzeni ve donatı elemanlarına sahip olması gerekmektedir.

İnsanlar geçmişte bilgi üretme, edinme ve paylaşma amacıyla gittikleri kütüphaneyi, günümüzde aynı amaçların yanı sıra bireysel ya da grup halinde çalışmak, vakit geçirmek, sohbet etmek ve etkinliklere katılmak amacıyla kullanmaktadır. Bu nedenle kütüphane binaları basit planlı yapılardan, birbirinden farklı işlevleri bir arada barındıran kompleks yapılara dönüşmüştür.

3.3. Kütüphane Türleri

Kütüphanelerin farklı kurallara göre yönetim şekline odaklanmaları, farklı anlayışa sahip olmaları, hedeflerinin farklı olması kütüphane türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Özarslantürk, 2019). Ancak kütüphaneler koleksiyon ve kuruluş amaçlarına göre farklılaşsa da birçok özellik açısından örtüştüğü görülmektedir.

Anameriç'e (2009) göre kütüphane türleri koleksiyon ve kuruluş amaçlarına göre milli kütüphaneler, araştırma-ihtisas kütüphaneleri, halk kütüphaneleri ve okul kütüphaneleri olmak üzere dört grupta sınıflandırılmaktadır. Edwards, (2009) kütüphaneleri milli kütüphaneler, halk kütüphaneleri, akademik kütüphaneler ve özel kütüphaneler olarak dört başlıkta gruplandırmaktadır. Özarslantürk'ün (2019) çalışmasında kütüphaneler, kütüphanecilik bilimi literatürüne göre üniversite kütüphaneleri, halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri, milli kütüphaneler ve özel kütüphaneler olarak tasniflenmektedir. Çalışmada, günümüzde disiplinler arası kütüphanecilik başlığında genel olarak "özel araştırma kütüphaneleri" olarak nitelendirilen kütüphane türleri ise tıp kütüphaneleri, hukuk kütüphaneleri, medya kütüphaneleri, yazma ve nadir eserler kütüphaneleri ve çocuk kütüphaneleri olarak sıralanmaktadır.

Literatür araştırması ve bilimsel çalışmalarda yapılan sınıflamalarda, kütüphane türlerinin, özellikle milli kütüphaneler, akademik kütüphaneler ve halk kütüphanelerinin, ortak olduğu görülmektedir. Bu kütüphaneler geçmişten günümüze kadar tüm dünyada

gelişmeye ve değişmeye devam eden kompleks yapılardır. Çalışma kapsamında analiz edilecek örnekler diğer çalışmalarda yapılmış olan sınıflamalar dikkate alınarak milli kütüphaneler, akademik kütüphaneler ve halk kütüphaneleri kapsamında yer aldığı için açıklamalar bu doğrultuda yapılacaktır.

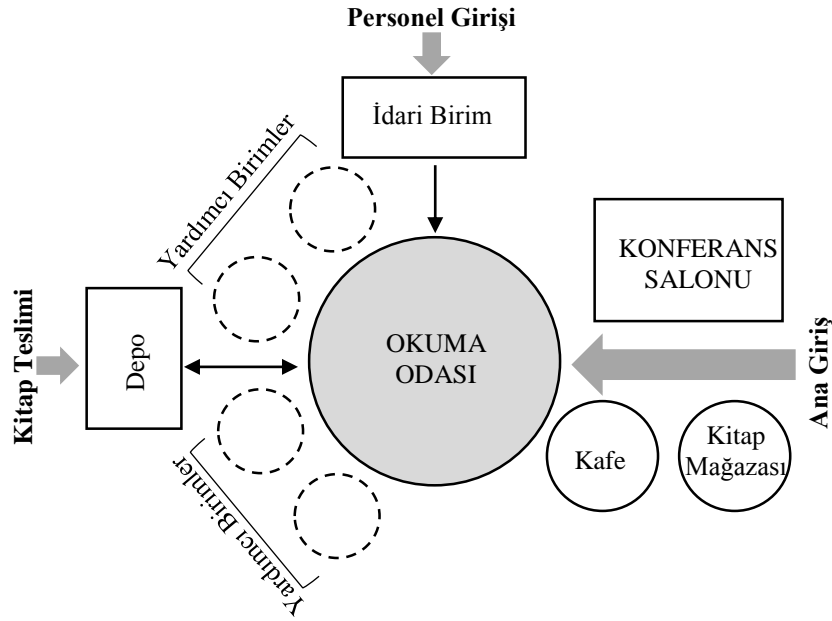
3.3.1. Milli Kütüphaneler

Ulusal anlamda önemi olan milli kütüphaneler kitaplar ve materyallerin bulunduğu yerlerdir. Milli kütüphaneler bulunduğu yer için simgesel bir değer taşımaktadır. Milli Kütüphane Hizmetlerinden Yararlanılmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesinde milli kütüphanelerin akademisyenler, kamu çalışanları ve emeklileri, bir meslek odası veya baroya kayıtlı meslek sahipleri, yazılı veya görsel basın mensupları, üniversite veya yüksekokul öğrencileri veya mezunları, görme özürü engelliler, Türkiye’de öğrenim gören öğrenciler ve yabancı uyruklu araştırmacılar tarafından kullanabildiği ifade edilmektedir (Anonim, 2010). Milli kütüphaneler her türlü milli, bilimsel ve kültürel araştırmalar için uygun tüm belgeleri bir arada barındırarak bir odak noktası oluşturmayı ve bilgiye kolaylıkla ulaştırmayı amaçlamaktadır. İlk milli kütüphaneler, Batı’da saray kütüphanelerinin 18. yüzyıl sonlarından itibaren milli kütüphaneye dönüştürülmesi ile oluşmuştur. Bu kimlik değişimi ile ilk kütüphane 1796 yılında Fransa’da kurulmuştur (Şenalp, 2005). Kitaplar referans alınmak üzere milli kütüphane içinde kullanılmakta ve ödünç verilmemektedir. Bu nedenle kullanıcılar çoğunlukla okuma salonu, fotokopi odası ve araştırma yapmak için ayrılmış mekânlarda bulunmaktadır.

Yayınlanmış tüm eser ve belgelere sahip olmaları gerektiği için milli kütüphaneler zaman içerisinde mekânsal büyüme gösteren yapılardır. Milli kütüphanelerde koleksiyonun genişlemesi mekânın esnek plan anlayışına uygun tasarlanmasını gerektirmektedir. Mevcut kütüphane yapılarının aslını bozmadan eklemeler yaparak genişlemesi sağlanmaktadır.

Milli kütüphanelerin mimari özellikleri genel anlamda diğer kütüphane türleri ile benzerlik göstermektedir. Merkezi ve genellikle dairesel plana sahip milli kütüphaneler okuma odası etrafında biçimlenmektedir (Şekil 3.8). Açık plana sahip okuma odaları doğal olarak aydınlatılan ve bazı kitapların bulunduğu mekânlardır (Edwards, 2009). Okuma alanlarında erişim sağlanması istenen materyalin bilgilerini sunan web tabanlı bilgisayarlar bulunmaktadır. Okuma ve araştırma faaliyetlerine erişim sağlamanın yanı

sıra milli kütüphanelerde kitap mağazaları, sergi alanı ve kafe gibi sosyal açıdan destekleyici hizmet birimleri bulunmaktadır.

Şekil 3.8. Milli Kütüphane Fonksiyon Şeması (Edwards'ın (2009) çalışmasından faydalanılarak yeniden düzenlenmiştir.)

Günümüzde milli kütüphanelerde genellikle eser ve belgeler güvenlik açısından, okuma ve araştırma alanlarından mekânsal olarak ayrı bir yerde depolanmaktadır. Bu yerler kullanıcı ile aynı mekânda, binanın bodrum katında veya binadan ayrı bir depolama alanında bulunmaktadır. Milli kütüphanenin mekânsal kalitesinden ve ambiyansından ödün vermemek ve kentsel kirliliği önlemek için günümüzde depolama işlevinin ayrı bir binada yerine getirilmesi giderek artmaktadır. Fakat bu durum materyalin kullanıcıya ulaşmasında gecikmeye sebep olmaktadır.

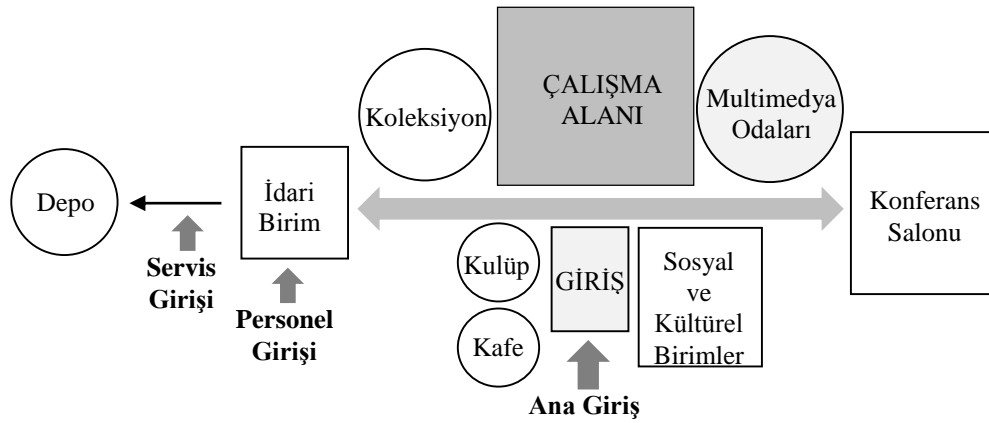
3.3.2. Akademik Kütüphaneler

Akademik kütüphaneler temelinde öğrenmeyi destekleyen ve kapsamlı materyal sunarak araştırma yapmaya teşvik eden kurumlardır. Üniversitelerin ve toplulukların gelişmesinde önemli rol oynayan akademik kütüphaneler, geleneksel ve dijital kaynakların karma bir şekilde hizmete sunulduğu “fiziksel yerler”dir (McDonald, 2006). Öğrenmek, düşünmek, araştırmak, hayal kurmak, bir konu üzerine tartışmak veya fikir alışverişinde bulunmak amaçlı kullanılabilen akademik kütüphaneler genellikle öğrenci ve akademisyenlerin kullandığı mekânlardır. Küçükcan'a (2005) göre akademik

kütüphane kullanıcıları kullanım amacı ve kütüphane içinde geçirdikleri süreye bakarak geçici ve sürekli kullanıcılar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geçici kullanıcılar öğretim elemanları, öğrenciler, araştırmacılar ve kütüphane dışında başka bir yerde çalışan personel; sürekli kullanıcılar ise kütüphane personeli olarak sınıflandırılmıştır.

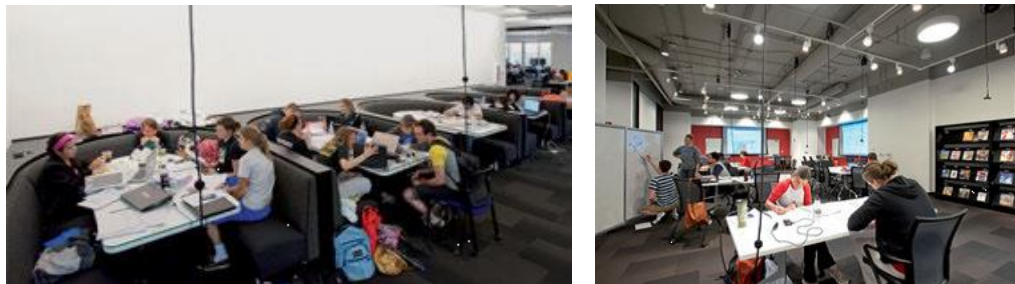
18. yüzyılda yeni açılan üniversiteler bilgilerin korunması için kütüphaneleri görevlendirmiştir. Bu kütüphaneler sadece önemli kişilerin girebileceği; basılı belgelerin toplanacağı ve saklanacağı mekânlar olarak bilinmektedir. Ortaçağ üniversite kütüphanelerinde okuma odası kitaplardan ayrı bir mekânda düşünülmüş fakat nem ve iklim şartları nedeniyle vakit geçirmek için elverişli bir ortam olmamıştır (Lerner, 2007). Bu yıllarda okuma odaları genellikle dairesel planlı, kubbeli merkezi bir yerde konumlandırılmıştır. Avrupa'da üniversitelerin önem kazanması ile akademik kütüphaneler, hem simgesel hem de fiziksel konumu açısından kampüs içindeki eğitim birimleri arasında odak noktası haline gelmiştir. Bu kütüphaneler ilk açıldıklarında sadece din adamlarının uğradığı manastır kütüphanelerinin aksine hem bilim insanlarının hem de öğrencilerinin buluşma yerleri olarak hizmet vermiştir. İlk akademik kütüphaneler vitray pencereler, ahşap oymalı süslemeler, mermer heykeller ile manevi duyguları yansıtan mimariye ve konuma sahiptir (Freeman, 2005). Görkemli dış cephe tasarımına karşılık, akademik kütüphaneler genelde geçişlerin kısıtlı olduğu yarı karanlık bir iç mekân düzenindedir.

20. yüzyıl ortalarında akademik kütüphaneler sirkülasyon alanları, okuma alanları ve depolama alanlarının çok amaçlı kullanıldığı basit bir plana sahiptir (Edwards, 2009). Bu kütüphaneler 20. yüzyıl sonlarından itibaren teknolojik gelişim ve dijitalleşme ile bilgilere erişimin kolaylaşması sonucu işlevine göre özelleşmiş, açık plan anlayışına göre mekânlar tasarlanmıştır. 21. yüzyılda öğrenci ve akademisyenler için öğrenme ve araştırma mekânı olarak bilinen akademik kütüphaneler bilgi alışverişi sağlanan, etkileşime önem veren ve uygun mekânlar sunan kurumlara dönüşmüştür (Latimer ve Sommer, 2015). Genellikle öğrenciler tarafından ders çalışma amaçlı kullanılan akademik kütüphaneler; dijitalleşme ile elektronik olarak kitaplarda bulunan bilgilere kolaylıkla ulaşarak araştırma amaçlı da kullanılmaktadır (Emsen ve Örmecioğlu, 2020). Akademik kütüphaneler günümüzde duvarları olmayan, sesli ve sessiz mekanları bir arada bulunduran, çeşitli sosyal faaliyetlerin yapıldığı çok işlevli yapılardır (Şekil 3.9).

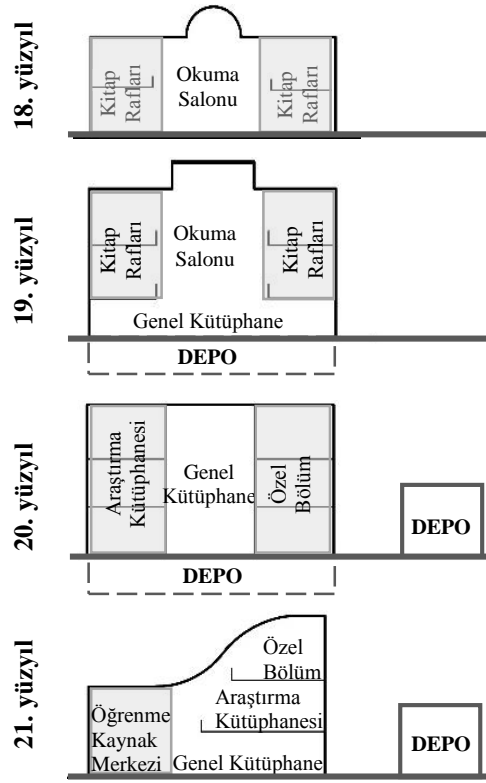
Şekil 3.9. Akademik Kütüphane Fonksiyon Şeması (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Akademik kütüphanelerde bireysel çalışmalar için sessiz mekânlara sahip olmanın yanı sıra eğitim ve teknolojinin gelişmesi ile grup çalışma alanlarına ihtiyaç artmıştır. Bu alanlar sessiz mekânlardan uzak ağ bağlantısına sahip, birden fazla kullanıcının bir arada rahat hareket edebileceği, oturma elemanları ve masalarla düzenlenmiştir (Şekil 3.10) (Edwards, 2009). Grup çalışma alanlarında kullanıcılar masa ve oturma elemanlarının konumlanışı ile çevreden kısmen izole edilmekte ve kendi içerisinde etkileşimi devam ettirmektedir.

Şekil 3.10. Missouri Üniversitesi Kütüphanesi Grup Çalışma Alanları (Latimer ve Sommer, 2015)

Son yıllarda kütüphaneler yenilikçi depolama sistemleri, nitelikli mekân ve mimari tasarımlar ile dikkat çekmektedir. Teknolojinin gelişimi ve dijitalleşme ile birlikte akademik kütüphaneler, bilgi teknolojisine ve araştırma hizmetlerine ek olarak kullanıcıların sosyal yaşamlarına katkıda bulunabilecekleri esnek mekânlara dönüşmüştür. Bu nedenle kütüphanelerde koleksiyonlar genişlediğinde mekânın da buna bağlı bir şekilde büyümesi için ek bir alan olması gerekmektedir. Genellikle akademik kütüphaneler kitap ve materyallerin depolandığı yer ile okuma odasını ayırmaktadır. Bu ayırım geçmişte kütüphane binası içinde yapılırken günümüzde genellikle bina dışında farklı bir yerde depolanarak oluşturulmaktadır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11. Yüzyıllara Göre Kütüphanelerin Değişimi (Edwards, 2009)

3.3.3. Halk Kütüphaneleri

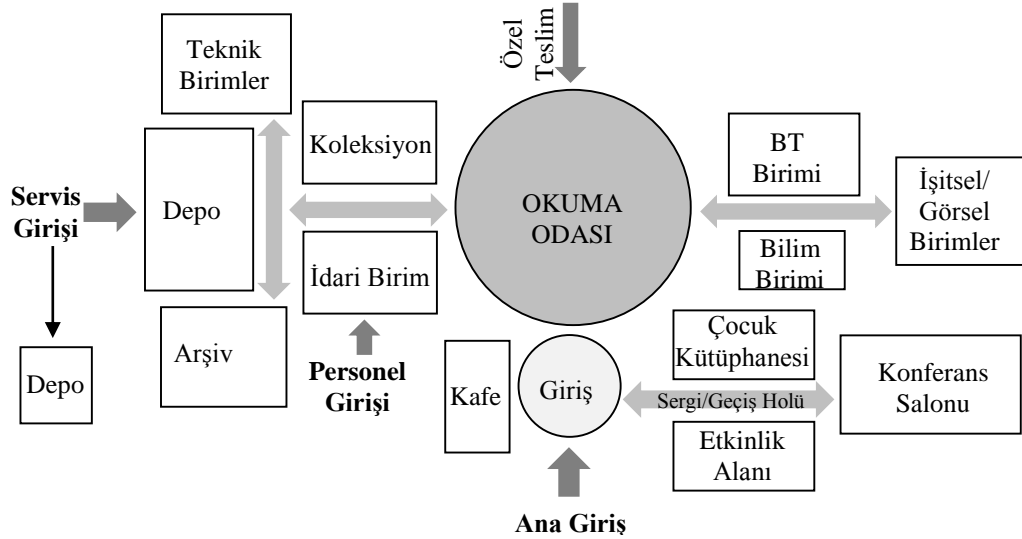
“Halkın Üniversitesi” olarak tanımlanan halk kütüphaneleri insanların yaş ve seviyeleri fark etmeksizin hizmetlerden ücretsiz ve özgürce faydalandığı, kitapların okunduğu ve ödünç alındığı yerler olmanın yanı sıra konferans, sergi, sunum gibi birçok sosyal ve kültürel etkinliklerin yapıldığı yerlerdir. Glancey'den akt. Edwards'ta (2009), halk kütüphaneleri Birleşik Krallık tarafından "sokak üniversiteleri" olarak tanımlanırken; Worpole (2013) bu kütüphaneler için “şehrin oturma odası” şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Halk kütüphaneleri insanlara edinmek istedikleri bilgi için geleneksel ve dijital alanda barındırdıkları koleksiyon ile araştırma ve çalışma mekânı sunmayı, boş zamanlarında sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı mekânlarda vakit geçirmelerini amaçlamaktadır (Parlak ve Aydın, 2020).

Avrupa'da halk kütüphaneleri, 18. yüzyıla kadar bilim insanlarının kullandığı mekânlar olarak bilinmektedir. 19. yüzyılın ortalarında çıkan Halk Kütüphaneleri Yasası ile uzun zamandır durağan halde olan kütüphaneler gelişmeye ve değişmeye başlamıştır (Lerner, 2007). Bu kütüphaneler insanların yaşamlarındaki gereksinimlerine bağlı olarak

ortaya çıkmış ve gelişim göstermiştir. Halk kütüphanelerinin açılması toplumun hem kendilerine hem de çevrelerine zarar verebilecek mekânlardan uzak durmasına ve kabiliyetlerini geliştirmesine yardımcı olmuştur. 19. yüzyılda okuma odası için büyük bir yer ayrılmış ve halk kütüphanesinin odak noktasını oluşturmuştur. Okuma odasında bulunan raflar güvenlik nedeniyle kapalı raflar şeklinde düzenlenmiştir. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında halk kütüphanelerinin herkese açık olması, toplumun dikkatini çekmesi ve sokaktan kolay erişim sağlanması üniversite kütüphanelerinden ayırmaktadır (Edwards, 2009). 20. yüzyıl sonlarına doğru teknolojinin gelişimi ve dijitalleşme, halk kütüphanelerinin okuma, çalışma ve sosyal alanları içeren çok işlevli ve modern yapılara dönüşmesine sebep olmuştur. Bu kütüphanelerde müzik, sinema, tiyatro, seminer gibi hizmetler sunmak için mekânlar düşünülmüştür. Modern halk kütüphanelerinde açıklık ve yataylık hissinin verilmesi için arayışa girilmiştir. Kullanıcıların halk kütüphanesine girdikleri anda tüm katları görmesi için galeri boşluğu; doğal aydınlatma ve şeffaflık için atriyum kütüphane tasarımında kullanılan önemli unsurlar olmuştur (IFLA, 2001). İnşaat teknolojisindeki gelişmeler halk kütüphanelerinin duvarlarının şeffaflaşmasına ve yüzeylerinde cam kullanılmasına sebep olmuştur.

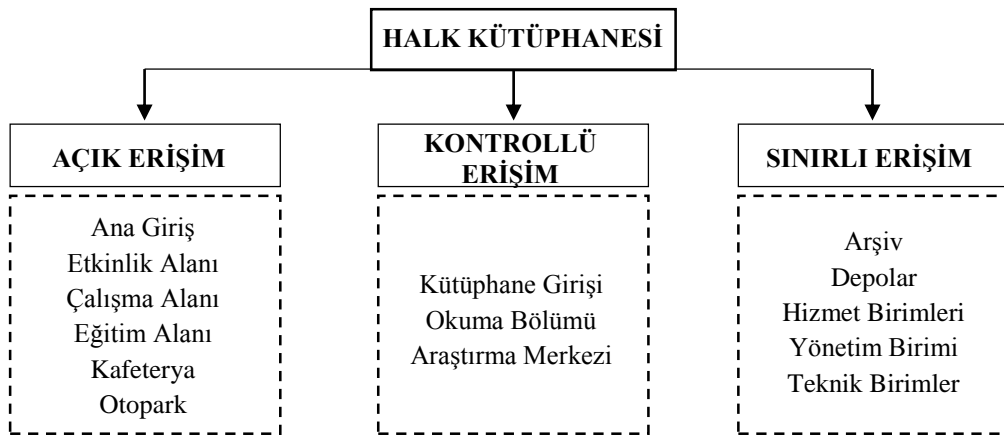
Halk kütüphanesinin, bulunduğu bölgenin merkezinde toplumun sık sık uğradığı banka, alışveriş merkezi, sağlık ve eğitim birimleri gibi kamusal mekânlar ile ilişkili olacak şekilde konumlanması gerekmektedir (Wheeler, 1958). İnsanların diğer kamu binalarına geldiklerinde kalan zamanını değerlendirmek amacıyla kütüphaneye uğraması ya da kütüphaneye gelmişken diğer ihtiyaçlarını da gidermek istemesi halk kütüphanelerinin kullanımını artıracaklarını göstermektedir.

Halk kütüphaneleri merkezi ve şube kütüphaneler olmak üzere bir sistem içerisinde gelişim göstermektedir. Büyük şehirlerde temelde referans kütüphanesi olarak hizmet veren merkezi kütüphaneler bu sistemin kalbi olarak görev yapmaktadır (Edwards, 2009). Merkezi kütüphanelerin en üst seviyede imkânlar sunması gerekmektedir. Konferans salonu, sergi alanları, bilgi teknolojisine sahip mekânlar, büyük ölçekli bir okuma odası ve bilgisayar destekli çalışma alanları merkezi kütüphanelerde bulunması gereken önemli birimler olarak bilinmektedir (Şekil 3.12). Büyüklüğü ve mekân çeşitliliği değişiklik gösteren şube kütüphaneleri ise basit bir mekân organizasyonundan oluşmaktadır. Okuma odası etrafında birbirleri arasında kolay geçiş sağlanacak şekilde diğer yardımcı birimler bulunmaktadır.

Şekil 3.12. Halk Kütüphanesi Fonksiyon Şeması (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Halk kütüphanelerinin kullanımı, tasarımına ve materyallerin nitelikli bir şekilde kullanılabilirliğine bağlı olarak artış göstermektedir. Halk kütüphanelerinde alanı gereksiz yere kullanmamak ve esnek bir mekân oluşturmak için minimum düzeyde duvar kullanılması gerekmektedir (Holt, 1987). Halk kütüphanelerinin mekânsal organizasyon alanları, verdikleri işlemlere göre gruplandırılarak hizmet alanları, sosyal ve kültürel alanlar, yardımcı alanlar olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bina, yaklaşık %60-65 hizmet alanları, %30-35 sosyal ve kültürel alanlar, %10-20 yardımcı alanlardan oluşmaktadır (Pupeliene, 2004). Bu alanlar kullanıcıların halk kütüphanesinde sağladıkları erişime göre açık erişim, kontrollü erişim ve sınırlı erişim olmak üzere üç bölümde sınıflandırılmaktadır (Şekil 3.13).

Şekil 3.13. Halk Kütüphanesinde Kullanıcıların Mekânlara Erişimi (Parlak ve Aydın, 2020)

Okuma odası bu zamana kadar olan önemini korumakla birlikte aynı zamanda mekân boyutu, mekân organizasyonu, donatı elemanları ve aydınlatma açısından gelişim göstermektedir (Parlak ve Aydın, 2020). Halk kütüphanelerinin odak noktası olan okuma salonları merkezi bir konumda, açık raf ve çalışma masalarından oluşan sessiz mekânlardır. Teknolojik gelişim ve dijitalleşme ile okuma salonlarında rafların yakınına bilgisayarlar; çalışma masalarına yapay aydınlatma, ağ bağlantısı ve prizler entegre edilmiştir.

Günümüzde okuma salonlarında kullanıcının konforu için birden fazla çeşitte masa ve sandalye kullanılmaktadır. Okuma salonlarında kitap raflarının düzeni, mekân ölçüleri ve kullanıcı türüne göre farklılaşmaktadır (Prakumthong, 2014). Bu raflar kütüphane içinde sabit düzenden uzaklaşarak her yere yerleştirilmekte ve mekânda akışkanlık sağlanmaktadır. Böylece kullanıcılar şeffaf yüzeylere yakın yerleri de kullanmakta ve doğal aydınlatmadan faydalanmaktadır.

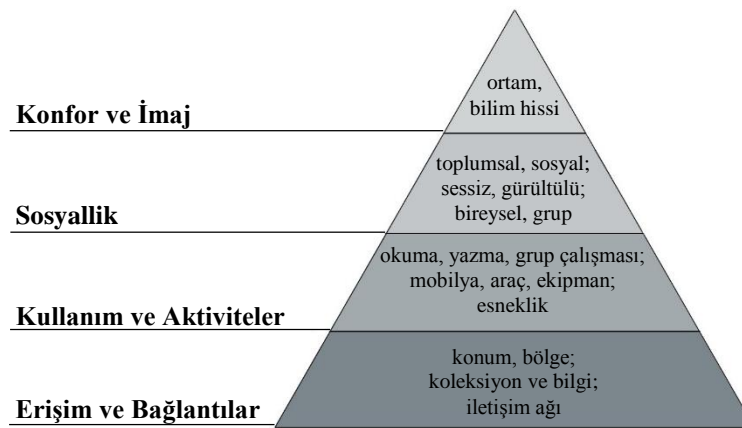
3.4. 21. Yüzyıl Kütüphaneleri

Kütüphaneler yıllar içinde gelişim gösterse de mimari açıdan uzun süre ihmal edilen binalar oldukları görülmektedir. Mevcut kütüphanelerin güncellenmesi ya da yeni bir kütüphanenin tasarlanması 20. yüzyıl sonlarında artış göstermeye başlamıştır.

21. yüzyıl kütüphanesinde toplumun öğrenme, paylaşma ve tasarlama gereksinimlerini gidermesi, bir problemi çözme yeteneklerini ve düşüncelerini paylaşabilmeleri hedeflenmektedir (Edwards, 2009). Teknolojinin gelişimi, dijitalleşme, eğitim ve kültürel alandaki yenilikler bilgiye ulaşımı kolaylaştırmış ve bu nedenle zaman içinde kütüphane kullanımının azalacağı düşünülmüştür. Fakat kütüphanelerin bazı koleksiyonlarına dijital kaynaklardan ulaşılamaması, ticari bir birim olmamaları, güvenilir ortamda rahat bir çalışma ortamı sunması, diğer insanlarla iletişim kurmak için fırsat sağlaması ve öğrenme, araştırma, üretme gibi amaçlar için hizmet etmesi açısından günümüzde de toplum tarafından tercih edilen bir mekân olmasını sağlamaktadır (Demas, 2005). Kütüphanelerin gelişimi 21. yüzyılda yapılan bilimsel çalışmalarda kütüphanelerin “yeni nesil kütüphaneler”, “geleceğin kütüphanesi” “dijital kütüphaneler”, “karma (hybrid) kütüphaneler”, “duvarsız kütüphaneler” gibi birbirine yakın anlamda birçok farklı terimle ifade edilmesine neden olmuştur.

Teknolojinin gelişmesi ve dijitalleşmenin her geçen gün hızlanması 21. yüzyıl kütüphanelerinde bilgi üretme, saklama ve paylaşım yapma araçlarında değişikliğe sebep

olmaktadır. Bu gelişimler aynı zamanda geçmişte koleksiyon artışına bağlı olarak azalan kullanıcı alanının artmasını sağlamaktadır. 21. yüzyılda kütüphanelerinin kullanıcı odaklı, eğitime katkı sağlayan, araştırma çalışmalarının merkezi olan ve eğlence mekânlarını barındıran mekânlar bütünü olması beklenmektedir. Kent, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi üzerinde, kütüphane ve öğrenme mekânlarını yeni nesil kütüphane kullanıcılarının istek ve gereksinimlerine uygun bir şekilde tasarlarken dikkate alınması gereken kriterleri şematik olarak tanımlamıştır (Cunningham ve Tabur, 2012). Bu ifadeye göre Şekil 3.14'te görüldüğü gibi, 21.yüzyıl kütüphane binaları ve öğrenme alanlarının en temel özelliği hem bilgiye hem de materyallere erişimin sağlanması olarak belirtilmektedir. Kullanıcıların temel gereksinimleri karşılandıktan sonra öğrenme alanlarının ve sosyal mekânların nitelikli olup olmadığının kontrol edilmesi gerekmektedir. Son olarak en üst seviyede bulunan konforlu ve imaj yapı olma özelliğine sahip olan bir kütüphanenin ideal bir öğrenme alanı olacağı beklenmektedir.

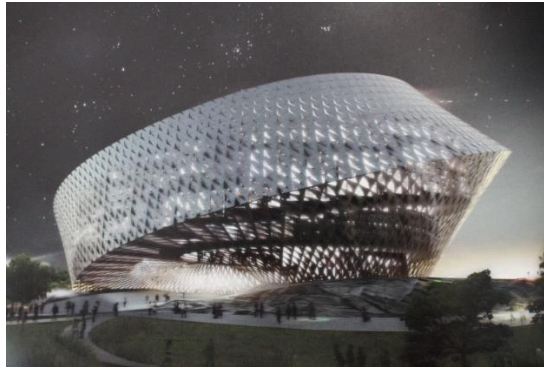

Şekil 3.14. Öğrenme Alanı Özelliklerinin Hiyerarşisi (Kent'ten akt. Cunningham ve Tabur'ın (2012) çalışmasından faydalanılarak yeniden düzenlenmiştir.)

Yeni nesil kütüphaneler için ev (birinci yer) ve iş (ikinci yer) dışında bireye kendini iyi hissettirerek nitelikli vakit geçirmesini sağlayacak “üçüncü yer” ifadesi ilk olarak Sosyolog Ray Oldenburg'un “evden uzakta bir ev” şeklinde tanımlaması ile ortaya çıkmıştır (Vos, 2018). Kütüphanelerin üçüncü yer olması için kullanıcılara rahat koltuklarda sınırsız ağ bağlantısı ve her açıdan gereksinimlerini giderme hizmeti vermesi gerekmektedir (Heizereder, 2016). Buluşma yeri olarak belirtilen günümüz kütüphanelerinde yazarların okuma ve imza günleri, çocuklarla vakit geçirme, tiyatro gibi birçok canlı faaliyet ve sunumun yapılması kullanıcı sayısını artırmaktadır. Ayrıca verilen hizmetler kadar toplumun ilgisini çekerek kütüphane içerisine davet etmekte kullanıcı

sayısını artırmada önem taşımaktadır (Muscogiuri, 2012). Bu noktada kütüphanelerin dış mekân tasarımı için seçilen renk, malzeme ve aydınlatma kararları etkin rol oynamaktadır.

Genellikle yeni kütüphaneler müze, ticari birimler, sergi ve gösteri alanları gibi bulunduğu bölge halkının veya farklı yerlerden gelen insanların uğradığı ve kültürler arası etkileşimin yaşandığı yerlerle ilişkili olacak şekilde tasarlanmaktadır. Basılı ve yazılı kaynakların dijital bilgi kaynakları ile entegre bir şekilde hizmet vermesi kütüphanelere yeni bir tasarım anlayışı kazandırmaktadır. 21. yüzyıl kütüphanelerinde enerji verimliliği, kültürel kimlik ve imaj yapı olmak üzere üç temel unsur birleşmiş ve bu kriterlere göre binalar tasarlanmaya başlamıştır (Edwards, 2009). Şekil 3.15.'te görülen kütüphanenin tasarımı için daire, avlu, kemer, yerel, evrensel, modern, özgün gibi ulusu yansıtan kavramlar belirlenerek sembolik bir yapı ortaya koymak hedeflenmiştir. Ulusa ait geleneksel desen modern bir şekilde yorumlanarak dış cephe kabuğunda kullanılmıştır. Aynı zamanda bu modern tasarımda bulunan açıklıklar sayesinde güneşten ısı ve ışık kazancı sağlanarak ekolojik bir bina oluşturulmuştur. Böylece hem sürdürülebilir hem de bulunduğu bölgedeki milletin değerlerini temsil eden simgesel bir yapı olmuştur.

Şekil 3.15. Kazakistan Milli Kütüphanesi Dış Cephe Tasarımı (Roth, 2010)

Kütüphane binasının kullanıcıların zihninde kalıcı olması için bina formu, mekân organizasyonu, aydınlatma ve malzeme seçimlerinin nitelikli ve birbiri ile uyumlu olacak şekilde kullanılması gerekmektedir. 21. yüzyıl kütüphanelerinde dışarıdan geçen insanların ilgisini çeken, davetkâr, bulunduğu bölgeyi tanıtan simgesel bir değere sahip ve kullanıcıların uygun zamanlarını keyifle geçirebilmesini sağlayan tasarımlar ortaya çıkmaktadır. Kreatif tasarımlar, merak uyandıran iç mekânlar ve yarı açık alanlar binanın ambiyansını artırmaktadır (McDonald, 2006). Kütüphane yapısının görsel kimliği olan dış cephe tasarımında modern yapı malzemelerini doğru ve yeterli bir şekilde kullanarak

genellikle toplum tarafından ilgi çeken özgün tasarımlar yapılmaktadır. İç mekân tasarımı ise kullanıcının duygu, düşünce ve değerleri ile iletişim kurmaktadır (Peitx, 2017). Bu noktada estetik açıdan uygun özellikler taşıyan mekânlar kullanıcılara ilham vererek rahat ve motive edici bir ortam sunmaktadır. Böylece hem hizmet veren hem de hizmet alan insanların psikolojisine olumlu yönde katkıda bulunarak kütüphanede nitelikli zaman geçirmelerine imkân tanımaktadır.

Akademik ve halk kütüphaneleri tarih içinde ortak kullanıcı türlerine sahip olsa da hizmet etme amaçları farklı görülmüştür (Peterson, 2005). Bu nedenle buldukları konum, tasarım kriterleri, gereksinimleri ve işleyişleri bakımından farklı anlayışlara göre var olmuşlardır. Ancak günümüzde amaçlarının aynı olduğu, dolayısıyla ortak bir alanı kullanabilecekleri düşünülmektedir. 21. yüzyılda akademik ve halk kütüphanesinin bir arada bulunması üzerine kütüphaneler tasarlanmaktadır. Her iki kütüphane türünün bir arada bulunması, hayat boyu öğrenmeye teşvik etmekte ve hem bina kullanımı hem de kente kazandırdığı değer açısından önem taşımaktadır.

Kütüphane mekânlarının konforlu bir şekilde kullanılması için insanların antropometrik ölçülerine dikkat edilerek mekân ve donatı elemanlarının boyutlarının belirlenmesi, mekânın düzenlenmesi; uygun aydınlatma ve havalandırma sistemlerinin sağlanması; teknolojik ekipmanların bilinçli bir şekilde konumlanması kütüphanelerde ergonomik açıdan nitelikli mekânların oluşumunu sağlamaktadır (Onat Öz, 1992). Ayrıca gelecek yıllarda ortaya çıkacak değişimleri öngörerek bu çalışmaların yapılması kütüphane binalarının kullanım ömrünü artırarak binanın uzun yıllar ayakta kalmasını mümkün kılacaktır.

Geçmişten günümüze kütüphane binalarında farklılıklar görülmektedir (Tablo 3.1). Önceki yüzyıllarda sessiz bir mekân olarak bilinen kütüphane; 21. yüzyılda bu mekânların yanı sıra çok sesli mekânların çoğunlukta olduğu bir toplanma yeri olmaktadır. Bu mekânlar gelişmelere ayak uydurabilmek için gereksinimlere göre düzenlenebilen esneklikte olmalıdır. Günümüzde hızla değişen malzeme türü, tüketim biçimi ve kültürel gelişmeler nedeniyle açık plan anlayışına sahip kütüphaneler tasarlanması gerekmektedir. Ancak 21. yüzyılda her kütüphane tasarımı bulunduğu konum, kullanıcı gereksinimi, demografik koşullara ve sosyal yaşam kültürüne bağlı olarak değişiklik göstereceği beklenmektedir (Worpole, 2013).

Tablo 3.1. Kütüphanelerin Değişimi (Brown ve Long, 2006)

Geçmişte	Günümüzde
Mevcut bilgiler	Bilgi üretimi
Bireysel çalışma alanları	Sosyal çalışma ortamı
Sadece öğrencilerin kullanımı	Fakültede herkesin kullanımı
7x12 erişim	7x20 erişim
“Konuşmak yok!”	“Konuşmak serbest”
Yiyecek içecek yasak	Kafe vb. mekânlarda yiyecek içecek imkânı

21. yüzyıl kütüphanelerinde eğitimin yapıldığı konferans salonu, atölyeler ve oditoryum bulunmaktadır (Ugwuanyi, Okwor, ve Ezeji, 2011). Yeni nesil kütüphanelerde görüntülü ve sesli eylemlerin gerçekleştirilebileceği gerekli ekipmanlara sahip odalar oluşturulmaktadır. Kütüphaneler teknolojik imkânlar sunan grup çalışma ve tasarım geliştirme odalarını "öğrenen laboratuvarlar" adı altında teknolojik ve eğitim alanlarındaki gelişmelere göre yeniden düzenlenebilecek mekânlara dönüşmektedir (Freeman, 2005). 21. yüzyılda kütüphanelerde kullanıcıları davet etmek, eğitimlerini güçlendirmek ve materyalleri kullanıcıya ulaştırmak için fikir depoları oluşturulmaktadır (Peitx, 2017). Kullanıcılar 21. yüzyıl kütüphanelerinde kullanıcılar kendilerine ait dizüstü bilgisayarları ile kütüphane tarafından sağlanan internet bağlantısını kullanarak ücretsiz bir şekilde eylemlerini gerçekleştirmektedir.

Artık kütüphaneler sadece hizmet verilen bir kurum değil, aynı zamanda ilginç mimari tasarımlarıyla toplumun yaşamına dokunarak kentin simgesi haline gelmektedir. 21. yüzyıl kütüphaneleri insanların ev ve iş arasında geçen yaşamları içinde dinlenebilecekleri bir durma noktası olmaktadır. Kütüphanelere 21. yüzyılda değişen fonksiyonlar ile yeni bir kütüphane türü ortaya çıkarmak ya da mevcutta bulunan kütüphane türlerini birleştirerek tipik bir kullanıcı yerine her yaş ve seviyedeki insanın kullanabileceği kamusal bir mekân oluşturmak için çalışılmaktadır.

Teknolojinin gelişimi ile elektronik ortama geçiş yazılı ve basılı materyallerin oluşturulması, depolanması ve paylaşılması durumunda tüketilen kâğıt miktarının azalmasını sağlamıştır. Ancak dijitalleşme ile birlikte sera gazı arttığı için teknolojinin sürdürülebilirliğe katkısı olup olmadığı ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır (Akbulut, vd., 2018). Kent içinde önemli bir değeri olan kütüphanelerin hem teknolojik gelişmelere ayak uyduracak hem de sera gazı artışını önleyecek sürdürülebilir çevre tasarımları ile topluma ve gelecekte yapılması planlanan binalara örnek bir davranış sergilemesi gerekmektedir. Kütüphane binalarının aydınlatma, hava sirkülasyonu, akustik konfor,

yeşil çevre, su tasarrufu, yenilikçi tasarımlar ve tasarımda kullanılan sürdürülebilir malzemeler ile enerjide verimlilik sağlayabileceği düşünülmektedir.

2020 yılında Dünya’da neredeyse tüm ülkelerde pandeminin görülmesi her alanda olduğu gibi kütüphane binalarında da birçok önlemin alınmasını gerekli kılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Müze ve Kütüphane Hizmetleri Enstitüsü ve birkaç bilim uzmanı şirket tarafından personel ve kullanıcıların kütüphanelerde pandemi döneminde materyalleri nasıl kullanacakları ile ilgili bilime dayalı bilgi üretmek için REALM projesini başlatmıştır (IFLA, 2020). Bu proje ile her kütüphane bina sınırları içinde hem hizmet veren hem de hizmet alanlar için uymaları gereken kuralları internet sitesinde paylaşarak toplumuna duyurarak yeniden hizmet vermeye hazırlanmaktadır. Kütüphanelerin az sayıda personel ile teknolojiyi yoğun kullanan, toplumun her kesimine uzaktan erişim sağlayarak bu süreçte evde olan insanlara faydalı olmayı amaç edinen kurumlara dönüşmeye başladığı görülmektedir.

Pandeminin yoğun olduğu bu süre içerisinde çoğunlukla kütüphaneler tamamen kapanmıştır. Hizmet vermeyi durduran kütüphaneler, bulunduğu bölgenin durumuna göre bazı kısıtlamalar ile yeniden açılmaktadır. Bu noktada, kütüphaneler saat ve kişi sınırlaması uygulamaktadır. İnsanlara uzaktan eğitim, e-öğrenme, -kitap hizmetleri ile dijital ortamda daha fazla kaynak erişimine imkân vererek evde çalışmalarını teşvik edilmektedir (IFLA, 2020). Kütüphane içerisinde önceden yapılan neredeyse tüm etkinlikler kullanıcılara online ortamlar üzerinden aktarılarak evde boş vakitlerinin değerlendirilmesi sağlanmaktadır.

Kütüphaneye gelmeden önce insanların rezervasyon yapması veya girişte bilet alması istenmektedir. Kütüphane binalarına girişte yoğunluğu önlemek için birden fazla noktadan giriş önerilmektedir (Anonim, 2021). Bazı kütüphanelerde okuma odalarının ve tuvaletlerin salgın bitene kadar kapalı tutulması düşünülmektedir. Kütüphanelerin duvar ve çatıdaki açıklıklar sayesinde sadece temiz hava ile havalandırılması gerekmektedir (Anonim, 2020).

Pandemi sürecinde kütüphanelerde bireysel çalışmalara mesafe kurallarına uyma koşulu ile izin verilirken grup çalışmalarına izin verilmemektedir. Son yıllarda sosyal bir mekân haline gelen kütüphaneler bu süreçte etkinliklerini de çevrimiçi olarak kullanıcılara uzaktan erişimle sunmaktadır. Ancak bazı bölgelerde kütüphaneler belirli sayıda kişi ile maska ve mesafe kurallarına uyararak kütüphanenin iç mekânında gerçekleştirmektedir.

Kütüphanelerde pandemi ile birlikte teknoloji kullanımı en üst düzeye çıkmıştır. Kaynak taramak çevrimiçi uygulamalar önerilmekte; kitap veya bilgisayara temas etme, kaynak ayırtma ve ödünç alma/verme işlemleri için mobil uygulamalar geliştirilmiştir. Kütüphanelerde yeşil alan ve açık havada yapılan etkinlikler önem kazanmıştır.

Kütüphane binalarının işleyişi, mekân düzeni, büyüklüğü ve tasarımı pandemi ile birlikte farklılaşmaya başlamıştır. Bu süreçten sonra kütüphane binalarında ortak eylem alanlarının azalması, bireysel çalışma alanlarının büyümesi gerektiği söylenebilir. Çalışma ve okuma alanları açık plana sahip mekânlarda bölücü elemanlar ile birbirine temas etmeyecek şekilde oluşturulabilir. Gelecekte tasarlanması planlanan kütüphanelerde açık mekânlara daha çok yer verilebilir. Dolayısıyla kütüphanelerde teknoloji daha çok kullanılmalı ve kullanıcılar işlerini kısa sürede halledip kendi korunaklı alanlarında çalışmalarına devam etmelidir.

4. KÜTÜPHANE BİNALARININ MİMARİ TASARIM KRİTERLERİ

Bilgiyi depolamak, üretmek ve paylaşmak için kullanılan kütüphaneler zaman içinde sosyal mekânları da kapsayan binalar olmuştur. Kütüphane binaları teknoloji ve dijital kaynakları kullanarak mekânlarında nitelikli hizmet vermek, toplumun ilgisini çeken iç ve dış mekân tasarımına sahip olmak için mimari tasarım kriterlerine uygun tasarlanması gerekmektedir.

Faulkner ve Brown'dan akt. Edwards'ın (2009) çalışmasında kütüphaneler esnek, erişilebilir, genişletilebilir, kompakt, çeşitli, işlevsel, rahat, uygun fiziksel konfora sahip ve güven duygusu verme kriterlerine bağlı olarak tasarlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu kriterlere ek olarak Edwards (2009), sürdürülebilir ve konumlandığı bölgede ruhu canlandıran bir yapıda olma özelliğini eklemiştir. Yapılan literatür araştırması ve bilimsel çalışmalarda kütüphane binaları için belirlenen mimari tasarım kriterleri aşağıda verilmiştir.

Gee'ye (2006) göre kütüphanelerde kullanıcıların ihtiyacına göre ergonomik ve çevresel ilkeler ile oluşturulan sağlıklı alanların, dikkat çekici, öğrencileri motive eden, zihinsel farkındalığı destekleyen, şeffaf, doğayla ilişkili, uyarlanabilir esnek alanların, ergonomik ve dengeli çalışma mekânların tasarlanması ve dijital çağa uygun şekilde bilgilerin kullanılması tasarım kriterleri olarak ifade edilmiştir. Bennet vd.'nin (2005) çalışmasında kütüphanenin esnek ve toplumun ilgisini çeken bir mimaride olmasını ileri sürmektedir.

McDonald'ın (2006) çalışmasında kütüphane binalarının mimari tasarım kriterleri işlevsel, erişilebilir, çeşitli, uyarlanabilir, etkileşimli, elverişli, bulunduğu çevreye uygun, güvenli, bilgi teknolojisine uygun ve verimli olması olarak ifade edilmektedir. Ayrıca kütüphaneler aydınlatma, havalandırma ve planlama açısından da uygun şartlara sahip olması gerekmektedir (McDonald, 2006).

Watson (2017) çalışmasında 21. yüzyıl akademik kütüphanelerin açık plan anlayışına uygun, çeşitli alanlarda hizmet veren, esnek, yarı özel mekânları bulunan, birimler arası kolaylıkla geçiş sağlanabilen bir akışa sahip olduklarını söylemektedir.

Worpole (2013) kütüphanelerin esnek, biçim ve işlev açısından uyarlanabilir, kullanıcı odaklı, basit ve aktif kullanım için iyi bir planlama ve tasarıma sahip; aynı zamanda davetkâr, çeşitli hizmetler sunan, kültürlü, güvenilir olma özellikleri vurgulamaktadır. Bu özelliklerin yanı sıra çalışmada kullanıcı ve kütüphane personeli için kütüphane binalarının uygun konumda, estetik ve sürdürülebilir olması, gün ışığını

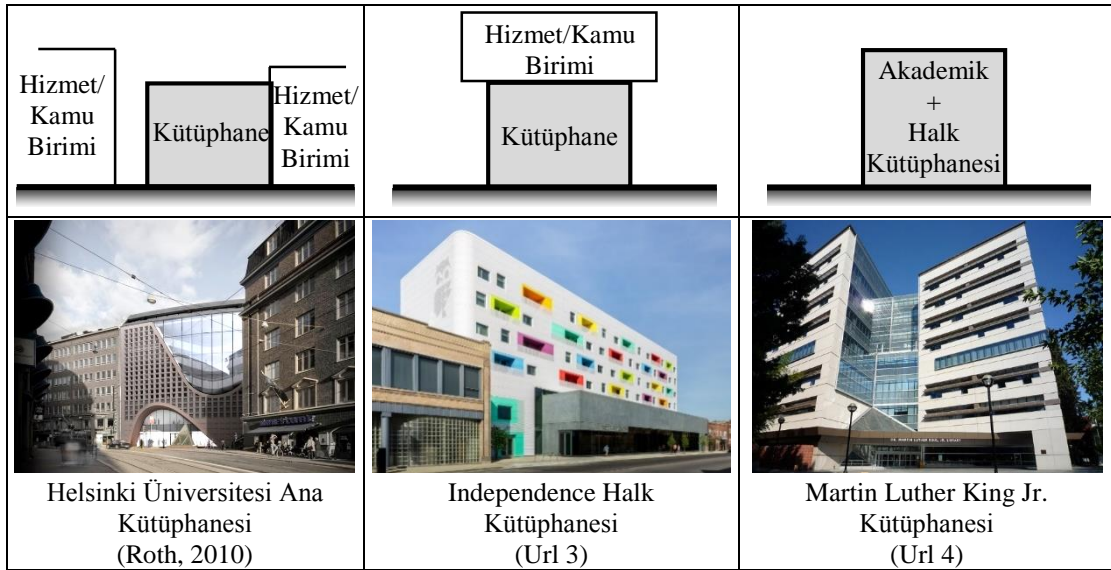
alması, çeşitli davranışlara hizmet etmesi gerektiği belirtilmiştir. Phethean'a (2009) göre nitelikli bir kütüphane kaliteli vakit geçirilebilecek, halka açık meydana sahip, çalışma ortamı olan veya sadece güvende hissettiren bir yer olmalıdır (Worpole, 2013). Ugwuanyi, Okwor ve Ezeji'nin (2011) çalışmasında kütüphane binaları tasarımı Yunliang'ın (2001) açık, çok işlevli, esnek ve sanat olarak belirlediği ilkeler üzerinden açıklanmaktadır.

Bu doğrultuda 21. yüzyıl kütüphanelerinin mimari özelliklerini analiz etmek amacıyla erişim, esneklik, çeşitlilik ve mekân düzeni olmak üzere dört temel tasarım kriteri belirlenmiştir. Mekân düzeni kendi içerisinde sirkülasyon, mekan organizasyonu, iç mekan kurgusu ve dış mekan kurgusu şeklinde alt başlıklara ayrılarak kütüphanelerin detaylı olarak incelenmesine imkan tanınmıştır.

4.1. Erişim

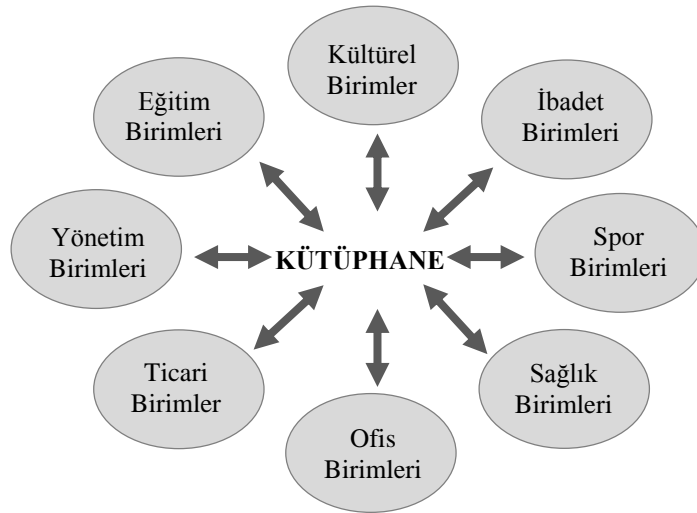
Günümüzde araştırma ve öğrenme merkezi olarak ifade edilen kütüphane binasına erişimin nitelikli bir şekilde sağlanması hem kütüphane hem de toplum açısından önem taşımaktadır. Kütüphanelere erişim, bilgiye ve binaya erişim olarak iki grupta ifade edilmektedir. Birçok şarta bağlı olarak bina içinde verilen hizmetleri kullanma imkânı olmayan, fiziksel ve duyuşal yetersizliği olan veya kütüphane binasına gelemeyen insanların kütüphane hizmetlerinden faydalanmalarını sağlayacak şekilde planlanması gerekmektedir (IFLA, 2001). Günümüzde teknolojik imkânlar ve dijital veri sistemi sayesinde bu hizmetlere uzaktan erişim sağlanmaktadır.

McNicol'a (2008) göre kütüphane binası ilk olarak çevre ile ilişkili fakat diğer binalardan bağımsız olarak; ikincisi hizmet birimlerine dâhil edilerek; üçüncüsü halk ve akademik kütüphaneler gibi aynı hizmet etme anlayışına sahip birimler ile birlikte konumlanarak, olmak üzere üç başlıkta gruplanmaktadır (Worpole, 2013). Kütüphanelerde bu şekilde farklı konumlanış biçimleri görülse de her tasarım anlayışında kolay erişim ve yoğun kullanımın sağlanması hedeflenmektedir. Şekil 4.1'de görüldüğü gibi kütüphane ve yaşlılar için inşa edilmiş yaşama birimlerinin entegre olarak tasarlanması yaşlıların kütüphane kullanımında ve psikolojilerinde olumlu bir etki bırakmaktadır.

Şekil 4.1. Kütüphane Binalarının Konumlanması (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Günümüzde ABD ve Avrupa ülkelerinde kullanıcıları çekmek, kolay ulaşım sağlamak ve yaşamlarına katkı sağlamak için sağlık merkezi, alışveriş merkezi, ibadet mekânları, spor kulüpleri gibi kamu hizmeti binaları ve akademik kurumlarla birlikte tasarlanmaktadır. Aynı zamanda müzeler ve arşivler ile birlikte çok amaçlı ve kapsamlı bir şekilde hizmet vermek için kütüphaneler üzerinde çalışılmaktadır (McDonald, 2006). Dolayısıyla kütüphanelerin bulunduğu yerde toplumun yoğun bir şekilde kullandığı birimler ile doğrudan ya da dolaylı yoldan ilişkili olacak şekilde konumlanması gerekmektedir (Şekil 4.2). Kent merkezinde konumlanması planlanan kütüphane binası özellikle genç kullanıcıların kütüphane kullanımını artıracak için alışveriş merkezi gibi yoğun kullanılan birimler ile ilişkili olması önemli bir etkidir. Akademik kütüphaneler ise üniversite kampüsünün odak noktasıdır; kampüs içinde yoğun geçişlerin yaşandığı spor salonu, ibadethane, yemekhane gibi birimler ile birlikte ulaşımın herkes tarafından kolayca sağlandığı yerde konumlanması gerekmektedir.

Şekil 4.2. Kütüphanelerin Diğer Birimler ile İlişkisi (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

21. yüzyıl kütüphanelerine kentsel alan içerisinde acil durumlarda yol ile kolay bir şekilde bağlantı kurulacak en güvenli yerden erişim sağlanması gerekmektedir. Yoldan geçen sürücüler ve yürüyen insanların görebilmesi için iç mekânın görülebileceği şeffaflıkta, dikkat çeken dış mekân tasarımına sahip olması ve ana giriş kapısının kolaylıkla algılanması gerekmektedir (Worpole, 2013).

Kütüphane tasarımında kullanıcı, personel ve servis erişiminin sağlanması kütüphane hizmetinde önemli rol oynamaktadır (Tablo 4.1). İnsanların rahat bir şekilde kütüphaneye ulaşması için yollarda aydınlatma, tabela ve renk kullanımı veya malzeme farklılığı ile yönlendirme sağlanmalıdır. Kullanıcı ve personellerin hem yaya hem de araç ile erişimi göz önünde tutularak ulaşım ve park ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Kütüphane yakınında bisiklet ve araç otoparkı; bina içinde ise bebek arabaları için park yeri tasarlanmalıdır. Ayrıca kütüphane gereksinimleri ve koleksiyon aktarımında önemi olan servis girişinin nitelikli bir yolu ve park yapabileceği alanın bulunması gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 4.1. Kütüphane Binalarına Erişim (Edwards'ın (2009) çalışmasından faydalanarak yeniden düzenlenmiştir.)

Planlamada temel hususlar	Dikkate alınacak sorunlar
Kentsel tasarım	-Dış mekânda toplanma alanı -Güvenli ve okunaklı yollar
Kullanıcı erişimi	-Kişisel araç ile erişim -Toplu taşıma ile erişim -Engelli erişimi
Servis erişimi	-Araç yolu ile erişim -Teslim etme ve depolama alanlarına erişim

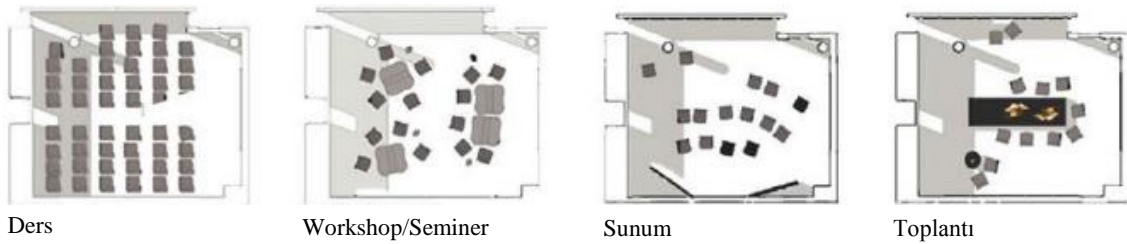
Kütüphane binası içinde kullanıcıların ulaşmak istedikleri yeri bir bakışta görmesi ve kolayca ulaşması gerekmektedir. 21. yüzyıl kütüphanelerin iç mekânında net ve açık bir şekilde kullanıcıları yönlendiren unsurlar bulunmalıdır. Günümüzde kütüphane binaları içinde yönlendirme tabela, dijital ve plazma ekranlar ve sesli işaretler aracılığıyla sağlanmaktadır (McDonald, 2006). Bunların yanı sıra mekânlar arasında boşluk ya da doluluk ile hem engelli hem de sağlıklı kullanıcılara yönelme hissi verilebilmektedir. (Khan'dan akt. Worpole, 2013). Fiziksel ve duyuşsal engeli olan bireylerin hem kütüphane binası dış mekânında hem de bina içinde mekânlara erişiminde yasal mevzuatlara uygun şekilde tasarlanması gerekmektedir. Engelli kullanıcıların giriş kapısına kolay bir şekilde ulaşması için merdiven kullanımından kaçınılmalı ve rampalar oluşturulmalıdır. Engelli kullanıcılar için giriş çıkış yönlendirmeleri zıt renkler, zemin yüzeyinde farklı malzeme kullanımı, sesli-görsel uyarılar ve nitelikli bir aydınlatma ile net bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir (Craven ve Brophy, 1999). Sirkülasyon elemanları girişe yakın konumlanmalı ve engelli kullanıcılara katlar arasında dolaşım imkânı sunmalıdır. Ayrıca tuvaletlerin de sirkülasyon elemanları gibi erişimi kolay alanlarda tasarlanması gerekmektedir.

4.2. Esneklik

Bilginin teknoloji ile modern bir hale gelmesi kütüphane yapılarının hizmet ve tasarım anlayışında farklılıklara sebep olmuştur (Ugwuanyi, Okwor, ve Ezeji, 2011). Kütüphane binalarında değişen işlevlere göre artan mekân ihtiyacı tasarımda esnekliğin ön planda tutulmasını gerekli kılmıştır. Kütüphanelerin depolama ve katalog sisteminde teknolojiyi kullanması, barkod sistemine geçmesi ve aktivitelere daha fazla yer vermesi mekân kullanımının farklılaşmasına sebep olmuştur. Gelecekteki gereksinimlere nitelikli bir şekilde hizmet vermesi için esneklik kütüphanelerin tasarımında önem taşımaktadır (Anonim, 2017). 20. yüzyıl sonlarına doğru kütüphanelerde mevcut alanı hem büyütme hem de farklı düzenlemelerle ihtiyaca göre esnek bir şekilde kullanmak için açık plan tasarım arayışları ortaya çıkmıştır. Duvarsız mekân olarak da ifade edilebilen açık plana sahip mekânlarda malzeme, donatı elemanları, renk gibi birçok etkenin farklı kullanımı ile geçici sınırlandırmalar yapılarak aynı anda birden fazla hizmet verebilmektedir.

Kütüphanelerde açık plan olarak yapılan tasarımlarda raflar kullanıcı alanları arasında bölücü eleman olarak görev yapmaktadır (Edwards, 2009). Esnek mekânlar raf ve mobilyaların çeşitli konumlanışları ile yeni işlev için hazırlanabilmektedir (Şekil 4.3).

Modern anlamda kütüphaneleri geleceğe hazırlarken mekânların açık plan anlayışına uygun tasarlanması gerekmektedir (Watson, 2017). Mekân içerisinde yapılması planlanan her eylem için dönüştürülebilir/birleştirilebilir masa ve oturma elemanları tercih edilerek hem mekân hem de donatı elemanlarının kullanımında esneklik sağlanacağı düşünülmektedir.

Şekil 4.3. Aynı Mekânda Farklı Düzenlemeler (Gee, 2006)

Gelecek yıllarda teknoloji, eğitim, sosyal ve kültürel alanlarda gelişmelerin devam edecek olması kütüphanelerin açık planlı olmasının yanı sıra “peyzaj” tipi alanlar, mobil ekipmanlar ve hareket edebilir mobilyalar ile esnek mekân olması gerektiği belirtilmektedir (Peitx, 2017). Ayrıca açık planlı alan içerisinde bireysel ya da grup çalışmalarında mahremiyet istenen durumlar için “geçici yarı özel” alanlar tanımlanmalıdır (Watson, 2017). Şekil 4.4’te görüldüğü gibi bu alanlar mekânda bir süreliğine diğer insanlarla işitsel ve görsel açıdan kısmen sınırlamalar oluşturmaktadır. Ayrıca tamamen iletişimi koparmadığı için sosyal etkileşime izin verdiği görülmektedir.

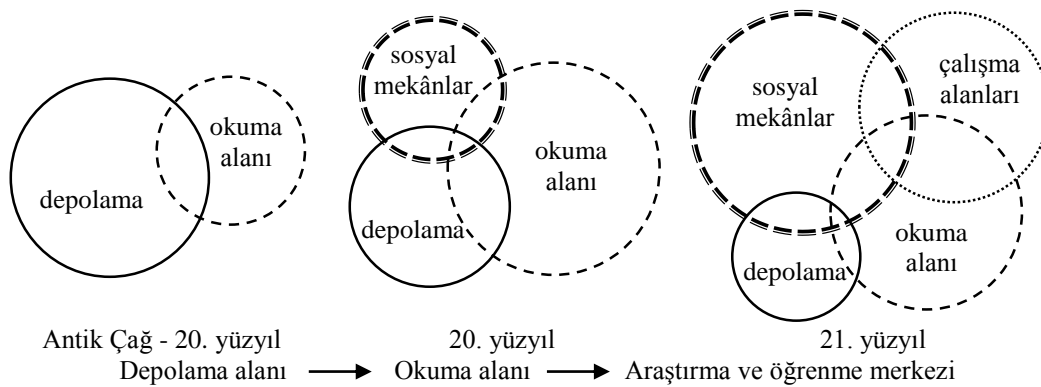

Şekil 4.4. Glasgow Caledonian Üniversitesi Saltire Merkezi “sokak şemsiyesi” ve Şişirilebilir “ıglolar” Konsepti ile Oluşturulan Farklı Çalışma Türlerine Göre Yarı Özel Alanlar (Watson, 2017)

Alan kullanımında maksimum düzeye ulaşmak için sökülüp takılabilir masalar kullanılabilir (Anonim, 2018). Böylece aynı mekân içinde geçici yarı özel alanlar ve donatı elemanları farklı yerlere taşınabilmekte; gerektiğinde kaldırılarak yeni bir işleve hazır hale getirilmektedir.

4.3. Çeşitlilik

Bilgiye ulaşımın hızlı ve kolay olduğu 21. yüzyılda kütüphanelerin kalitesi, mekân organizasyonu ve verdiği hizmete bağlı olarak kullanıcıların kullanımı değişiklik göstermektedir. Kütüphanelerin bilgi ve kültürel gelişmelere ev sahipliği yapan; herhangi bir ayırımın gözetilmediği, esnek kuralların olduğu, samimi, rahat ve kahve havasında üçüncü mekân olması beklenmektedir (Demir, 2019). Şekil 4.5'te ifade edildiği gibi kütüphaneler 20. yüzyıla kadar depolama ve daha sonra ise depolamaya ek olarak okuma mekanı sunan bir yer olarak karşımıza çıkmıştır. Ancak 20. yüzyıldan günümüze kadar kütüphanelerde çeşitli mekânlar oluşmaya başlamıştır. Yeni nesil kütüphanelerde teknolojik, eğitim ve kültürel alandaki gelişmelere bağlı olarak kullanıcıların almak istedikleri hizmetlerin farklılaşması, yeni işlevlerin ortaya çıkmasını sağlamış ve kütüphaneler kullanıcılar arasında etkileşimin yaşandığı öğrenim merkezlerine geçiş yapmıştır (Orsdel, 2010). Bu doğrultuda mekân büyüklükleri incelendiğinde ise; depolama alanının küçüldüğü, kullanıcının yoğun kullandığı okuma, çalışma ve sosyal mekânların ise gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır.

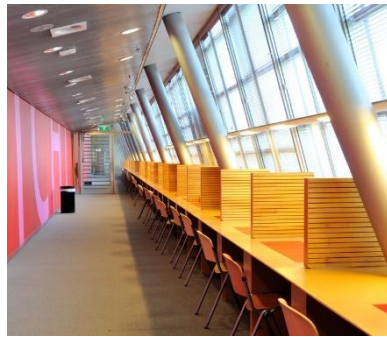

Şekil 4.5. Kütüphanelerin Evrimi (Orsdel'in (2010) çalışmasından ve yapılan literatür araştırmalarından yararlanarak hazırlanmıştır.)

Günümüzde kullanıcıların gereksinimlerinin değiştiği ve bu doğrultuda kütüphane binalarından beklentilerinin farklılaştığı görülmektedir. Aynı zamanda kullanıcıların birbirlerinden farklı araştırma, öğrenme ve üretme yollarına yönelmesi kütüphanelerde farklı mekân ve medya seçeneklerinin oluşmasına neden olmuştur (McDonald, 2006). Lanke (2013) yüksek sese bir veya iki oda sınırı ile izin veren sessiz kütüphane binalarının günümüzde sessiz ve yüksek sesli mekânları bir arada bulundurduğunu ifade etmektedir

(Watson, 2017). Kütüphane binalarında kullanıcılardan bazıları bireysel ve sessiz bir çalışma ortamına ihtiyaç duyarken; günümüzde çoğunluğu grup çalışması ya da tekli çalışmalar için sesli, birbirleriyle iletişim kurabilecekleri, kahve içerek ya da müzik dinleyerek çalışabilecekleri ve vakit geçirebilecekleri sosyal mekânlara talep artmaktadır.

Öğrenme biçiminin değişmesi ile öğrenme alanları esnek mekânlar olmasına ek olarak kısmen ya da tamamen sınırlandırmalar ile kullanıcının ihtiyacına göre farklılaşmıştır. Kütüphanelerde çeşitli bireysel çalışma alanları, çok kişinin oturabileceği masalar, rahat oturma alanları, çalışma odaları gibi fazla çeşitte kullanıcılar için oturma yerleri bulunmaktadır. Kullanıcılardan bir kısmı “karel” adı verilen tek kişilik çalışma yerlerinde, özelleşmiş ekranların bulunduğu, işitsel ve görsel açıdan mahremiyet sağlayan çeşitli donatı elemanlarına sahip mekânları tercih ederken; bir kısmı ise çok kişili serbest mekânları tercih etmektedir (Şekil 4.6) (McDonald, 2006). Şekil 4.6.a.’da görüldüğü gibi kullanıcıların işlerine odaklanmalarını sağlamak amacıyla görsel olarak kısmen sınırların koyulduğu, manzaraya ve doğal aydınlatmaya yönlendirmenin sağlandığı bireysel çalışma alanları oluşturulmuştur. Şekil 4.6.b.’de verilen örnek kütüphanede ise bireysel çalışma alanlarının yanı sıra kullanıcıların çevresi ile işitsel ve görsel etkileşim kurarken bir yandan işini yapabileceği rahat oturma elemanlarına sahip alanlar tasarlanmıştır.

a) Delft Teknoloji Üniversitesi Kütüphanesi “karel” Alanı (Url 5)

b) Seattle Halk Kütüphanesi Serbest Mekânı (Url 6)

Şekil 4.6. Kütüphanelerde Bulunan Çeşitli Oturma Alanları

Günümüzde insanlar iletişimlerini çoğunlukla konuşarak sağlamaktadır. Kullanıcılar eğitim ve öğretim faaliyetlerini, yaşlıları ile veya daha geniş konuşma ve tartışma imkânı sunan teknolojiyi kullanarak dijital kaynaklar ve materyaller ile yürütmektedir. Bu durum kütüphanelerde üretim amaçlı yeni mekânların oluşmasına dolayısıyla kütüphane mekânlarının çeşitlenmesine neden olmaktadır. 21. yüzyıl kütüphanelerinde dijital üretim laboratuvarları, restoranlar, prova odaları, konser alanları

ve çok büyük lobi gibi bu zamana kadar görülmeyen eğitim ve etkinlik alanları ortaya çıkmıştır (Peitx, 2017). Ayrıca yeni nesil kütüphanelere öğrenci destek merkezleri, kafe, kitap mağazaları mekân organizasyonuna dâhil edilmektedir. Geleneksel kütüphanelerden farklı olarak günümüz kütüphanelerinde kullanıcılar için “buluşma yeri” anlayışına sahip öğrenme kafeleri oluşmaya başlamıştır (Boone, 2004). Öğrenim kafeleri kullanıcılar arasında etkileşimin sağlandığı sosyal bir ortamda öğrenme eylemini gerçekleştirmeye yardımcı olmak için her türlü teknolojik ekipmana sahip mekânlar olarak bilinmektedir (Şekil 4.7). Teknolojinin kendini sürekli yenilediği bu çağda öğrenim kafelerinin gelecekte de işlevini yerine getirebilmesi için esnek plan anlayışına göre tasarlanması gerekmektedir.

Şekil 4.7. Glasgow Caledonian Üniversitesi Saltire Merkezi Öğrenme Kafesi (Url 7)

Kütüphanelerin iç mekânında insanlar arasında sosyal bir bağ oluşturmak için ev ortamı oluşturulmalıdır. Açık plan anlayışına sahip mekânlarda aydınlatma, zemin ve renk farklılıkları, gürültü ve sıcaklık seviyeleri kullanılarak çeşitlilik sağlanabilir (McDonald, 2006). Kütüphanelerde farklı işlevleri birbirinden mobilya yerleşimi ve kullanılan teknolojik, işitsel, görsel unsurları kullanarak ayırıştırmanın yanı sıra sınırlı bölgeler oluşturmak veya katlara ayırmak da yaygın hale gelmektedir. (JISC'den akt. McDonald, 2006). Bilgi teknolojisi için gerekli ekipmanlar, konferans, sunum ve sergi mekânlarına ayrılan alanların büyüklüğü de zaman içerisinde artış göstermektedir.

Kütüphanelerin üreticilere destek olması, teşvik etmesi, kendini tanıtması, cesaret vermesi ve mekânlarını değişikliğe göre düzenlemesi gerekmektedir (Watson, 2017). Bu şekilde kendini sürekli kendini yenilemesi kütüphane binalarının hem günümüzde hem de gelecekte ayakta durmasını sağlayacaktır.

4.4. Mekân Düzeni

Sanoff'dan akt. Onat (1990) çalışmasında mekân organizasyonunun insan ve insanın bulunduğu ortam arasındaki dengenin sağlanması ve muhafaza edilmesi için yapıldığını belirtmektedir. Mekân organizasyonunda ilk olarak mekânın kimler tarafından kullanılacağını tespit edilmesi gerekmektedir. Kullanıcıların yaş, cinsiyet, sağlık, sosyal ve kültürel farklılıkları buldukları ortamda çeşitli davranışlar sergilemelerine neden olmaktadır (Onat, 1990). Bu davranışlara karşılık mekân içerisinde sirkülasyonun, organizasyonun ve iç-dış mekân kurgusunun birbirleri ile bağlantılı ve uyumlu olacak şekilde yapılması gerekmektedir.

Toplumun kütüphane binalarına gelmelerini koleksiyon ve yapılan etkinliklerin yanı sıra mekânın fiziksel nitelikleri de etkilemektedir. Kütüphanelerde hem kullanıcı hem de personelin evindeymiş gibi rahat, güvenilir ve samimi bir mekânda vakit geçirmesini sağlamak için ergonomik düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. 21. yüzyıl kütüphanelerinde mekânlar kullanıcıların zaman içerisinde değişen ihtiyacına ve aynı mekânı kullanan kullanıcı türündeki artışa bağlı olarak düzenlenmektedir. Yeni nesil kütüphaneler "kullanıcı odaklı" tasarım anlayışına göre tasarlanmaktadır. Mekân düzeni insanların materyal ve bilgi teknolojisinde duyduğu gereksinimler ve verilen hizmetlerden yararlanabilecekleri; düşünceleri bir araya getirebilecekleri ortak bir alan oluşturmak ile başlamaktadır (McDonald, 2006). Nitelikli bir kütüphane mekânının kullanıcı ihtiyaçlarını yirmi yıl boyunca karşılaması gerektiği belirtilmektedir (National Institute of Building Sciences, 2017). Ancak günümüzde teknolojiye bağlı olarak ihtiyaçların hızla değiştiği düşünüldüğünde; esnek ve uyarlanabilir mekânların tasarlanması ve mekânların zaman içinde tekrar tekrar düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Oblinger'e (2006) göre kütüphane mekânlarının tasarımı kullanıcı beklentileri, teknolojinin bilgi depolama, üretme ve paylaşma sistemini değiştirmesi ve insanların öğrenme anlayışındaki değişiklikler nedeniyle farklılaşmaktadır. Günümüzde öğrenciler teknolojinin var olduğu zaman diliminde doğduğu ve büyüdüğü için eğitimlerini ve sosyal etkinlikleri bir arada yürütebilmektedir. Dolayısıyla kütüphanelerde bilgi teknolojisini barındıran, bilgisayar ile çalışmak için her türlü teknik hizmeti veren, birçok yazılıma sahip ve grup çalışmaları için tasarlanmış özel bir alan gerekmektedir (Lippincott, 2006). Şahsına ait bilgisayar/tableti ile gelen kullanıcılara özel alanlar tanımlamak yerine kütüphanenin her mekânında çalışma imkânı verilmesi ve bu

mekânların vereceği hizmete uygun tasarlanması kütüphanede her alanın aktif bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır.

Çağın gereklerine göre yapılan 21. yüzyıl kütüphanelerinin elektronik olarak öğrenme desteği sunan öğrenme mekânı tasarımında sadece sınıfta değil her yerde öğrenme imkânı veren tasarım anlayışı benimsenmektedir (Brown ve Long, 2006). Öğrenme mekânlarının bu anlayış doğrultusunda kütüphaneler oluşturdukları mekân düzeni ile ev, okul, ofis gibi gün içinde uzun süre vakit geçirilen ortamlardan daha konforlu bir çalışma ortamı sunması gerekmektedir. Bu noktada, kütüphanelerde hem mekânların hem de geçiş alanlarının uyum içinde tasarlanması kullanıcılara konfor sağlamada önemli rol oynamaktadır.

4.4.1. Sirkülasyon

Kütüphaneler nitelikli doluluk boşluk oranlarına, sirkülasyon akışına ve anlaşılır mekan düzenine sahip bir anlayış ile tasarlanmaktadır (Edwards, 2009). Her yaş ve seviyede farklı niteliklere sahip insanların kullandığı günümüz kütüphane binalarında sirkülasyon alanlarının kolay algılanabilir ve ulaşılabilir bir tasarıma sahip olması gerekmektedir. Yeni nesil kütüphanelerde plan kurgusunda olduğu gibi sirkülasyon alanlarının tasarımında da mekan düzeninin kolay bir şekilde kavranabileceği ve mekanlara yönlendirme sağlayabileceği esnek ve açık bir tasarım anlayışı benimsenmek durumundadır. Kullanıcılara kütüphane içinde geniş bir görüş açısı sunan ve mekanın tamamına hakim olan sirkülasyon alanları oluşturulması beklenmektedir.

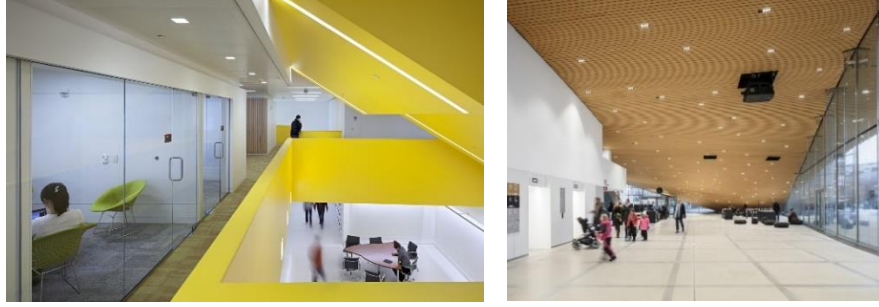
Sirkülasyon alanlarının birbiri ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili mekânlar arasında dolaşım sağladığı bilinmektedir. Ancak yeni nesil kütüphanelerde sirkülasyon alanları mekanlar arası bağlantı kurma ve geçiş sağlama fonksiyonunun yanı sıra sergileme, oturma, sohbet etme, çalışma ve okuma gibi birçok işlev için kullanılmaktadır.

Sirkülasyon elemanları yatay ve düşey olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Kütüphane binalarında mekân organizasyonunun ve işlevselliğinin nitelikli olması için yatay ve düşey sirkülasyon alanlarının doğru yerlerde konumlanması ve tasarlanması gerekmektedir.

Yatay Sirkülasyon

21. yüzyıl kütüphanelerinde mekânları birbirine bağlayan dolaşım ve geçiş alanları kullanıcılar açısından yoğun bir şekilde kullanılan yerlerdir. Yatay sirkülasyon

alanları fonksiyonuna göre büyük bir mekân ya da birbirini kesen dar/geniş koridorlardan oluşmaktadır. Kütüphane binaları ana girişinde düşey sirkülasyon elemanlarına ve diğer mekanlara erişim için koridorlara yönlendirme sağlayan geniş bir sirkülasyon alanının bulunması gerekmektedir (Şekil 4.8). Bu alan giriş çıkışın kontrol edildiği, çocuk bölümüne ve katalog tarama ekranına yakın olacak şekilde danışma masasının bulunduğu, sergilerin yapıldığı bir fuaye olarak da kullanılmaktadır.

Şekil 4.8. James B. Hunt Jr. Kütüphanesi (Url 8) ve Helsinki Halk Kütüphanesi (Url 9) Yatay Sirkülasyon Alanları

Düşey Sirkülasyon

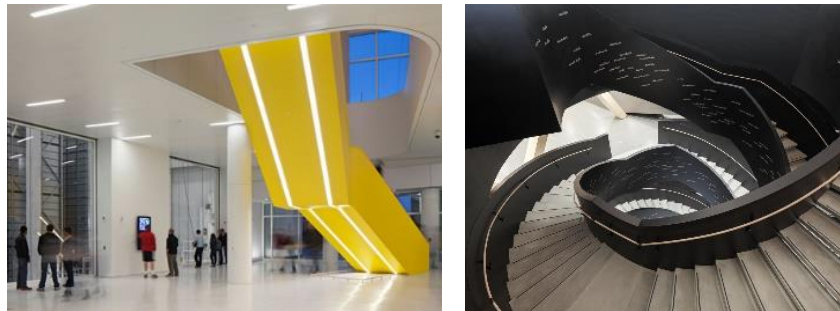
Kütüphane binalarında katlar arası iletişimde kullanılan asansör, rampa ve merdivenler düşey sirkülasyon elemanları olarak görev üstlenmektedir. Sirkülasyon elemanlarının ana girişe yakın ve kullanıcıların kolaylıkla görebileceği bir yerde konumlanması önem taşımaktadır (Chiara ve Crosbie, 2001). Mekânlar arası kot farkının az olduğu yerlerde yaya akışının ve servis işlerinin birbiri ile çakışmadan rahat bir şekilde sağlanması için rampa kullanımı önerilmektedir. Ayrıca girişlerde engelli ve yaşlı kullanıcılar göz önünde bulundurularak standartlarına uygun olacak şekilde rampa düşünülmesi gerekmektedir.

Günümüzde kütüphane tasarımcıları ve kullanıcılar katlar arası sirkülasyon sağlamada merdivenden daha çok asansörü tercih etmektedir (Küçükcan, 2010). Ayrıca asansör yoğunluğunu azaltmak amacıyla yürüyen merdivenlerin kullanımı da artış göstermektedir. Merdivenler ise geçiş amaçlı kullanımının yanı sıra “amfi” şeklinde tasarlanarak etkinlik, çalışma ve okuma eylemlerinin yapılabileceği sosyal bir mekân haline getirilmektedir (Şekil 4.9).

Şekil 4.9. De Krook Kütüphanesi’nde Merdivenin “amfi” Olarak Kullanımı (Url 10)

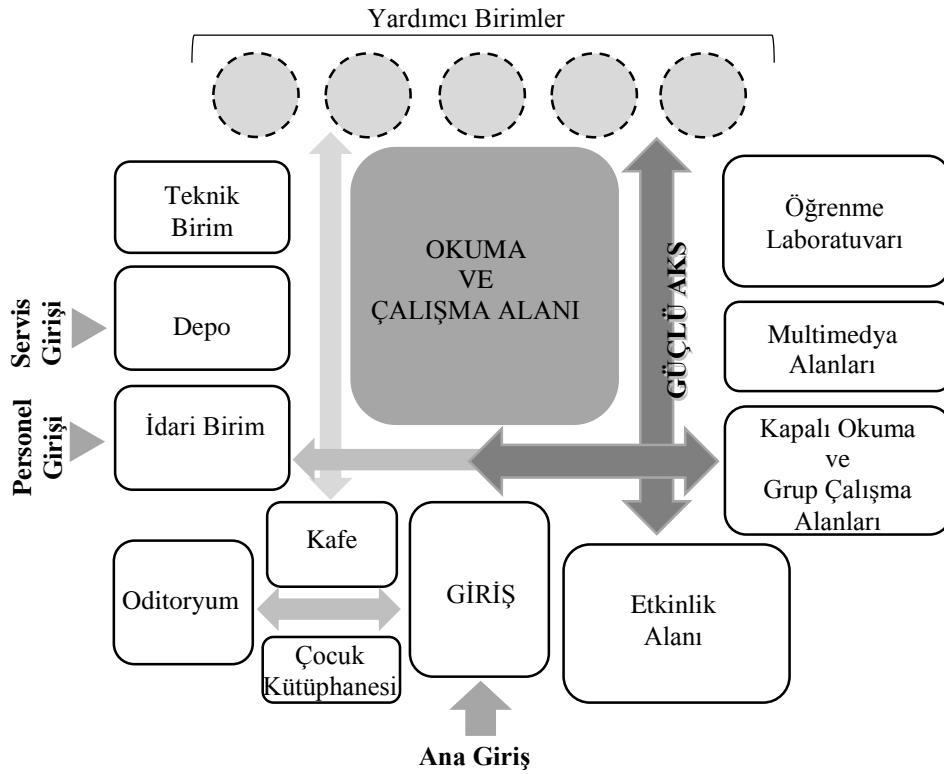
Merdivenler yeni nesil kütüphanelerde renk ve tasarım farklılıklarıyla simgesel hale gelerek kütüphanenin modern ortamına katkıda bulunmaktadır (Şekil 4.10). Bu özgün tasarım merdivenler kütüphanenin genellikle merkezinde konumlanmakta ve odak noktasını oluşturmaktadır. Merdiven boşlukları değerlendirilerek oturma ve çalışma alanları oluşturulmaktadır. Ayrıca merdiven üzerine yerleştirilen yapay aydınlatma elemanları hem aydınlatma sağlamakta hem de estetik açıdan iç mekân tasarımına katkıda bulunmaktadır. Böylece merdivenler mekân içerisinde dikkat çekmekte ve kullanıcıların kolaylıkla görmesi sağlanmaktadır.

Şekil 4.10. James B. Hunt Jr. Kütüphanesi (Url 8) ve Helsinki Halk Kütüphanesi (Url 9) Merdiven Tasarımı

4.4.2. Mekân Organizasyonu

Birçok işlevi bünyesinde barındıran yeni nesil kütüphane binalarında birbiri ile ilişkili mekânların yaşanabilir ve kullanıcılar tarafından kolay bir şekilde kullanılabilir bir yer olması için bir arada tasarlanmak durumundadır. Kütüphaneler kullanıcı mekânları, teknik mekânlar ve idari mekânlar olmak üzere üç temel alanda hizmet vermektedir. Kullanıcı mekânları ise kendi içerisinde fonksiyonlarına göre farklı mekânlara ayrılmaktadır. Bu işlevlerden nitelikli bir şekilde yararlanılması için mekân organizasyonunun iyi bir şekilde planlanması gerekmektedir (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. 21. Yüzyıl Kütüphanelerinde Mekân Organizasyonu (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Kütüphanelerde kullanıcıların yoğun bir şekilde kullandığı mekânların başında okuma, çalışma ve etkinlik alanları gelmektedir. Kütüphane binalarının büyük bir kısmını kapsayan bu mekânlar kendi içerisinde duvarlı/duvarsız sınırlandırmalar yaparak farklılaşmakta ve kullanıcı gereksinimlerine göre hizmet anlayışını esnetmektedir. Öğrenme laboratuvarları ve multimedya alanları da 21. yüzyıl kütüphanelerinde “güçlü aks” olarak ifade edilebilen kullanımın en üst düzeyde görüldüğü sirkülasyon alanı üzerinde okuma ve çalışma mekanları ile ilişkili fakat kendi sınırları içinde hizmet veren mekanlar olarak işlevini yerine getirmektedir. Diğer birimler ise kütüphanenin bulunduğu konuma göre şekillenen; hem personelin hem de kullanıcıların gereksinimlerine cevap veren yardımcı destek birimler olarak hizmet vermektedir.

Okuma Alanı

Geçmişte kütüphanelerin ana mekânını oluşturan okuma odası zaman içerisinde kütüphane mekân organizasyonunda kendine ait yerini kaybetmeye başlamıştır. Ancak geleneksel kütüphanelerdeki hizmetlerin çağın gereklerine göre düzenlenerek 21. yüzyıl kütüphanelerinde de verilmesi gerektiği düşünülmüştür (Lerner, 2007). Geçmişte

kütüphanenin merkezinde bulunan okuma odasının günümüzde de öneminde azalma olmamakta fakat tasarım anlayışında farklılıklar görülmektedir.

Günümüzde okuma alanları kütüphanelerin anıt değeri taşıyan mekânıdır. Tek bir kütüphane binasında bile okuma alanları farklı yerlerde karşımıza çıkabilmektedir. Aynı zamanda okuma alanlarında kullanılan donatı elemanlarının tasarımı ve düzeninde de çeşitlilik görülmektedir. Okuma salonları teknoloji ve dijitalleşme ile birlikte ekran odaklı mekânlara evrilsen de araştırma ve üretim yapan toplum için hizmet etme amacı değişmemiştir (Aydoğan Moza ve Tokman, 2015). 21. yüzyıl kütüphaneleri okuma mekânları elektronik açık okuma alanı ve gürültüden uzak okumaların yapıldığı kapalı okuma odası olmak üzere kullanım amacına göre iki farklı mekâna ayrılmıştır (Tablo 4.2). Günümüzde büyük ölçekli kütüphanelerde açık ve kapalı okuma mekânları arasında iç mekan tasarımında ambiyans oluşturma ve odak noktası olma açısından özel bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 4.2. Açık ve Kapalı Okuma Alanlarının Mekânsal Özellikleri (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Mekân Özellikleri	OKUMA ALANLARI	
	Açık Okuma Alanı	Kapalı Okuma Odası
Bulunduğu yer	Modern kütüphaneler	Bazı büyük ölçekli veya akademik kütüphaneler
Mekân anlayışı	Duvarsız	Duvarlı
Mekân düzeni	Dağınık	Düzenli
Raf düzeni	Yönlendirici	Duvar boyunca sabitlenmiş
Ses seviyesi	Yüksek	Düşük
Mobilya kullanımı	Rahat ve çeşitli (minder, koltuk, sandalye vb.)	Sabit (masa, tekerlekli sandalye vb.)
Koleksiyon türü	Ödünç verilebilen kitaplar	Ödünç verilemeyen kitaplar
Çalışma türü	Bireysel/Grup	Bireysel

Yeni nesil kütüphanelerde çoğunlukla hem okumanın hem de çalışmaların yapılabildiği açık okuma alanları bulunmaktadır. Bu alan aynı zamanda çalışma alanı olarak da kullanılabilir. Açık okuma alanında okuyucular raflar arasında gezinerek aradıklarını bulmak istemekte; bu nedenle esnek mekân anlayışına göre tasarlanmaktadır.

Kapalı okuma odası kullanıcıların neyi arıyorlarsa kolayca bulacakları sessiz bir mekândır. Bireysel çalışmaların yapıldığı bu mekânda ödünç verilmeyen materyaller ve referans koleksiyonu bulunmaktadır. Raf, masa, sandalye ve nitelikli bir aydınlatmanın birbiri ile entegre olacak şekilde düzenlenmesi mekan düzenini oluşturmaktadır.

Yeni nesil kütüphanelerin okuma salonlarının hacimsel olarak farklı bir boyuta geçtiği, mekân büyüklüğünün arttığı ve içerisinde multimedya kaynaklara yer verilmesi

nedeniyle farklı mekân gruplarının oluştuğu görülmektedir. Ayrıca aydınlatmanın ön planda olduğu, mobilyaların diziliminde ve çeşitliliğinde artış olduğu söylenebilmektedir.

Çalışma Alanı

21. yüzyıl kütüphane binalarında çalışma alanları özellikle akademisyen ve öğrenciler tarafından yoğun kullanılan mekânlar olmuştur. Okuma eylemine benzer şekilde çalışma sırasında da farklı mekân ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Günümüz kütüphanelerinde çalışma alanları iki farklı mekâna ayrılmıştır. Birincisi bireysel çalışmaların sessiz ve rahat bir şekilde yapılması için kısmen ya da tamamen sınırlandırmalar yapılarak kişiye ayrılmış mekânlardır. Bireysel çalışma alanları bulunduğu mekâna ve kullanıcı gereksinimine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Bu mekânlar açık plan anlayışına göre tasarlanmış alanlarda tefriş düzenlemesi ile olabileceği gibi kısmen mahremiyetin sağlandığı birimler olarak da oluşturulabilmektedir. İkincisi ise birden fazla kişinin isteklerine göre kapalı bir mekânda ya da diğer insanların bulunduğu ortamlarda sesli mekânlarda gizliliğin olmadığı veya kısmen sağlandığı grup çalışma alanlarıdır. Kapalı grup çalışma odaları gürültüyü engellemesi ve çalışanlara rahat hareket edebilecekleri bir ortam sunması açısından tercih edilmektedir. Bu odalar 8-10 kişinin masa, sandalye ve teknolojik ekipmanları kullanarak çalışabileceği mekânlardır.

Grup çalışma mekânlarının sessiz olunması gereken mekânlardan uzakta konumlanması gerekmektedir. Sesli alanlarda bulunan grup çalışma alanları ise geçici bölücü elemanlar ile mekândan biraz da olsa uzaklaştırılarak ayrıştırılmaktadır.

Etkinlik Alanı

Sessiz bir yer olarak bilinen kütüphaneler, etkinlik alanlarının oluşması ile sesli mekânları da barındıran bir yere dönüşmüştür. Etkinlik alanları muhabbet, klavye, program ve teknolojik cihaz sesleri ile insanlar arasında etkileşimin yoğun yaşandığı yerler olduğu için sosyal alanlar şeklinde de ifade edilebilmektedir. Etkinlik alanlarında sergi, imza günü ve gösteri gibi birçok faaliyet yapılabilir. Bu alanların okuma ve çalışma gibi sessiz olunması gereken birimlerden uzakta konumlanması gerekmektedir. Çoğunlukla zemin kat insan-insan ve insan-bilgisayar iletişiminin kurulduğu ve diğer katlara göre daha gürültülü bir mekân olduğu için etkinlik alanları burada konumlanabilmektedir. İç mekânda bulunan etkinlik alanlarının kafe, oditoryum ve açık hava etkinlik alanları ile

etkileşim içinde olması bu mekânları kullanan kullanıcıların ihtiyaçlarını ve isteklerini kolaylıkla gidermelerini sağlayacaktır.

Yeşil renk kullanımının insanlarda kan basıncını düzenleme, serin ve ferahlatıcı bir etki bırakarak olumlu düşünceler getirme gibi birçok faydası bulunmaktadır (Küçükcan, 2010). Bu nedenle kütüphane binalarında ve çevresinde yeşil alanlar oluşturulmaktadır (Şekil 4.12). Kütüphane kullanıcıları araştırma ve çalışmalarını istediklerinde yeşil alanlarda gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca çocukları ve arkadaşları ile etkinliklere katılmalarına imkân tanınarak sosyalleşebilecekleri bir ortam sunulmaktadır.

Şekil 4.12. Lawrence Halk Kütüphanesi Yeşil Alan Kullanımı (Url 11)

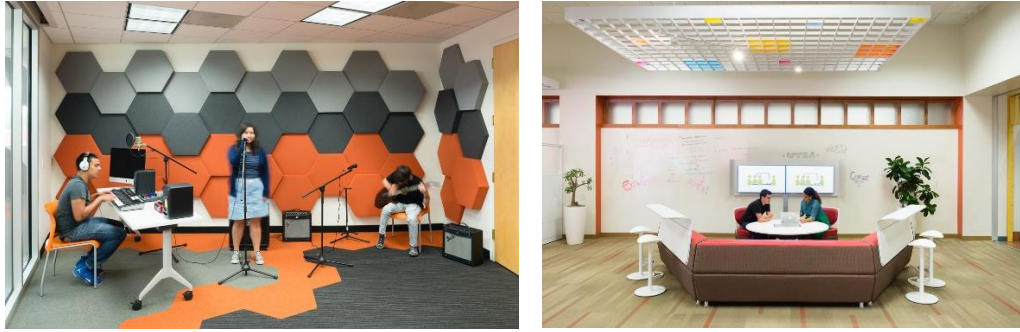
İklim şartlarının elverişli olduğu yerlerde 21. yüzyıl kütüphanelerinin sosyalleştirme amacına yönelik açık hava etkinliklerinin genişletilmesi enerji verimliliği de sağlayan yeşil çatı kullanımı ile mümkün olmaktadır. Sosyalleşmeye ilişkin eğilimler çalışma kapsamı itibariyle 21. yüzyıl kütüphaneleri üzerinde gösteriliyor olsa da, yapılan araştırmalar sonucunda sosyal mekânların 1990'lı yıllarda başladığı görülmüştür. 1998 yılında yapılmış olan Şekil 4.13.'teki örnek bu anlayışa uygun yapılmış olup, çatısında mevsimlere göre farklı dış mekân etkinliklerinin yapıldığı bir alan olarak tasarlanmıştır.

Şekil 4.13. Delft Teknoloji Üniversitesi Kütüphanesi Çatısının Mevsimlere Göre Kullanım Biçimi (Url 5)

Öğrenme Laboratuvarları

Özellikle teknoloji çağında yetişen insanların hızla gelişen ve değişen dünyada gereksinimlerini karşılamak ve yeteneklerini keşfetmek amaçlı yaşlıları ile etkileşim içinde buldukları mekânlardır (Anonim, 2014). Öğrenme laboratuvarları aynı zamanda dijital medya laboratuvarları olarak ifade edilmektedir. İşitsel ve görsel aktiviteler, video üretimi ve analizi, fotoğraf çekimi, üretim ve tamir/tadilat yapılabilme; iki boyutlu tasarım programları, üç boyutlu baskı, elektronik ortamda veri kaydetme öğrenilmekte ve zihin geliştirici oyunlar oynanabilmektedir (Şekil 4.14) (Glass, 2013). Kullanıcılar öğrenme laboratuvarlarında üretim odaklı bir öğrenme gerçekleştirilmektedir. Genç kullanıcılar hem yaşlıları ile hem de kendilerinden büyüklerle iletişim kurabilmekte ve kendi karakterlerini, ilgi alanlarını ve ihtiyaçlarını keşfedebilmektedir.

Şekil 4.14. San Antonio Şehri Merkez Kütüphanesi Öğrenme Laboratuvarı (Url 12)

Öğrenme laboratuvarları yenilikçi mekân anlayışına göre tasarlanmaktadır. Bu mekânların tasarımı hizmet ettikleri kullanıcı türüne ve kütüphane iç mekân organizasyonuna bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Geleneksel araçları ve teknolojik ekipmanları bir arada bulundurarak kullanıcıların her türlü isteğini sağlaması gerekmektedir. Mekânın boyutu ve biçimi laboratuvarı kullanacak kişi sayısı ve yapılacak çalışma türlerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Birçok eyleme hizmet verebilmek için öğrenme laboratuvarlarının esnek mekân anlayışına göre tasarlanması, güvenilir olması ve istendiğinde topluma açık bir şekilde ürünlerin sergilenmesine imkân verecek şekilde bir alana sahip olması gerekmektedir. Günümüz kütüphaneleri öğrenme laboratuvarlarında “kapsül” ya da “mobil” mekân uygulamaları görülmektedir. Bu uygulama ile laboratuvar ekipmanları kütüphane içerisinde istenilen yere kolaylıkla taşınmaktadır.

Multimedya Alanları

Kütüphane binalarında geleneksellikten dijitalleşmeye geçiş ile birlikte multimedya hizmetinin verildiği dijital mekânlar oluşturulmuştur. Teknoloji ağırlıklı hizmet verilmesi ve kablosuz ağ bağlantısının sağlanması kütüphanelerin bulunduğu bölgede cazibesini artırarak farklı kullanıcı türlerinin kütüphaneye gelmesine sebep olmaktadır.

Özellikle z kuşağı olarak ifade edilen 1990'lı yılların sonu ve 2010'lu yılların başı arasında doğmuş kişilerin teknoloji ile iç içe olmaları kütüphane binalarında teknolojik imkânlarla üst düzeyde yer verilmesini gerekli kılmaktadır. Z kuşağı aynı anda birçok işi yapabilen ve motor beceri gelişimi en yüksek kişiler olmalarına rağmen çabuk sıkıldıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle kütüphane binalarının z kuşağının ilgisini çekebilecek teknolojik özellikleri barındırması ve multimedya alanlarında güçlü etkileşime sahip materyalleri artırması beklenmektedir. Ancak kütüphane binalarında multimedya alanlarının oluşturulması ile ses seviyesinin yükselmesi, akustiğin sağlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Edwards, 2009). Multimedya alanlarının sessiz mekânlardan uzakta; gerekli yalıtımın yapıldığı duvarlarla sınırlandırılmış kapalı alanlarda hizmet vermesi gerekmektedir (Şekil 4.15). İç mekân düzeninde ise sınırlandırmalar kaldırılarak tüm yüzeylerin kullanıcılara hizmet vermesi nitelikli bir multimedya alanı olmasını sağlayacaktır.

Şekil 4.15. James B. Hunt Jr. Kütüphanesi Multimedya Alanı (Url 8)

Oditoryum

21. yüzyıl kütüphanelerinde tiyatro gibi canlı gösterilerin gerçekleştirilmesi; konferans, söyleşi, konser gibi etkinliklerin ve toplantıların yapılması için oditoryum bulunmaktadır. Oditoryum günümüz kütüphane binalarında iki farklı yerde bulunmaktadır. İlk olarak, insanların kolaylıkla erişim sağlayacak ve sesli mekânlarla iç içe olacak şekilde zemin katta konumlanmaktadır. İkinci olarak ise gerek tek bir birim

olarak gerekse kafe ile birlikte kütüphanenin son katında tasarlanmaktadır. Son katta bulunan oditoryum girişle dolaylı olarak ilişkili olduğu için dezavantaj sağlarken; kullanıcıyı kütüphanenin sesli ve sessiz diğer mekanlarından ayırdığı için olumlu yönde bir konumlanma olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kullanım yoğunluğuna göre oluşan gürültünün kütüphane içerisinde minimum seviyede olması için oditoryuma ayrı bir giriş ile ulaşımın sağlandığı kütüphanelerin olduğu görülmektedir.

Kullanıcı Özelinde Alan (Çocuk)

Kütüphaneler genel anlamda herkese açık mekânlardır. Ancak “çocuk” denildiğinde kullanıcı hem psikolojik hem de fiziksel olarak farklılaştığı için çoğunlukla kütüphanelerde çocukların vakit geçirdiği mekânın ayrı düzenlendiği görülmüştür. Kütüphane binalarında çocuk kütüphanesi olarak ifade edilen alanın, kütüphane içerisinde kullanıcıya özelleşmiş mekân olarak algılanması için çalışma kapsamında kullanıcı özelinde alan şeklinde anlatımı yapılmaktadır.

Kütüphane binalarında çocuk bölümü çoğunlukla ana girişe yakın bir yerde konumlanmaktadır. Çocuk bölümüne yakın bir yerde bebek arabası park yerinin düşünülmesi gerekmektedir. Ancak günümüzde açık plan anlayışına göre düzenlenmiş sesin fazla sorun edilmediği açık okuma alanları ile dolaylı olarak ilişkili bir şekilde çocuk bölümüne yer verildiği görülmektedir.

Çocuklar için ayrılmış alanda çocukların antropometrik ölçülerine uygun olacak şekilde mekân düzeni oluşturulması ve donatı elemanları kullanılması gerekmektedir. Yaş gruplarına göre çocuk mobilyalarının boyut, form ve kullanım amaçları çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenle kütüphane binalarında çocuk bölümünün donatı elemanları her yaş grubuna hizmet verecek şekilde farklı ölçü ve özelliklerde tasarlanması gerekmektedir (Arat ve Parlak, 2020). Şekil 4.16’da görüldüğü gibi çocuk bölümünde ebeveyn desteği gerektiren çocuklara minder vb. yumuşak mobilyalar tercih edilirken; bireysel olarak vakit geçirebilecek çocuklar için yetişkinlerin donatılarına kıyasla daha yumuşak hatlardan oluşan mobilyalar bulunmaktadır.

Şekil 4.16. Madison Halk Kütüphanesi Çocuk Bölümü (Url 13)

Çocuk mobilyaları sade ve kolay algılanabilir tasarımlara sahip olmalıdır (Aydın ve Aydemir, 2018). Çocuk bölümü mobilyalarında sağlık, estetik ve konfor açısından metal, MDF, plastik yerine ahşap malzeme tercih edilmeli; güvenlik açısından keskin ve sivri köşelerden kaçınılması gerekmektedir (Şekil 4.17) (Sofuoğlu ve Kuşçuoğlu, 2009). Raf ve dolaplar çocuklara tehlike oluşturmaması için kapaksız tasarlanması ve duvara sabitlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Çocukların odaklanmalarını sağlamak için renkler, mekânın fonksiyonuna ve kullanım amacına göre kullanılmalı; kafa karıştıracak kadar fazla çeşitlilikte renkten kaçınılması gerekmektedir.

Şekil 4.17. Thomas Hughes Çocuk Kütüphanesi Mobilyalarında Ahşap ve Renk Kullanımı (Url 14)

İdari Birim

Kütüphane binasını oluşturan temel yapıtaşlarından biri personel alanıdır. Kütüphanelerde personellerin gereksinimlerinin giderilmesi ve güvenliklerinin sağlanması hizmetin akıcı bir şekilde yapılmasına olanak tanımaktadır.

Kütüphanelerde dört temel personel birimi bulunmaktadır. Diğer personel birimleri bu dört başlık altında çeşitlilik göstermektedir. *Yönetim birimi*, kütüphane binasının düzeninden ve işleyişinden sorumlu personelleri bulunduran bir yerdir.

Yönetim bölümü mekânı içe dönük ve kendi içerisinde sınırlandırmaların olduğu bir mekân anlayışına sahiptir. *Danışma birimi*, kütüphaneye girildiği andan itibaren kullanıcılara rehberlik ve yönlendirme sağlamaktadır. Danışma birimini kullanıcıların binaya girdikleri an görebilmeleri için dikkat çekici bir tasarıma sahip olması gerekmektedir. Burada bulunan personeller kütüphanenin güvenliğinden ve kullanıcıların binadan memnun bir şekilde ayrılmalarından sorumludur. *Destek birimi*, kütüphanelerde materyalleri kataloglama, mekân kontrolü, fotokopi hizmetleri, etkinlikleri ayarlama, yiyecek-içecek hizmeti, güvenlik, temizlik gibi eylemlerle ilgilenmektedir. Büyük ölçekli kütüphanelerde destek birimi personelleri her kat ve mekânda bulunacak şekilde düzenleme yapılmaktadır. *Arşiv birimi* ise materyallerin bakımı, korunması ve dijitalleştirilmesinde hizmet vermektedir.

Personel alanı kendi içerisinde yoğun ve çok sesli bir etkileşime sahip olduğu için, mekân planlaması yapılırken, sessiz mekânlar ile doğrudan bağlantısı olmayacak şekilde konumlanması gerekmektedir. Ancak kullanıcı-materyal arasındaki iletişimi sağlamaları personellerin hem kullanıcıya hem de materyale yakın olması gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Sessiz mekânlar içerisinde yer alan personeller ise mekân düzenine uygun hareket etmek durumundadır.

İdari birimin kütüphane binası içinde kendi içinde bir mekân düzeni bulunmalıdır. Personel girişinin ayrı düşünülmesi, ana girişle oranla daha küçük ve fazla dikkat çekmeyecek şekilde yapılması önem taşımaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile personeller arasında minimum sayıda duvar ile sınırlandırmalar en aza indirilmiş; akıcı mekân anlayışı ortaya çıkmıştır. Bilgisayar kullanımına bağlı olarak artan zihinsel yorgunluğun kütüphane personelinin çalışmasını ve kullanıcılara verecekleri hizmeti olumsuz yönde etkilememesi için engelli personeller de göz önünde bulundurularak mekân ve donatı elemanlarının ergonomik ölçütlere uygun olacak şekilde yapılması gerekmektedir.

Kafe

Yeni nesil kütüphanelerde kafeler, sergi alanları, medya mağazaları gibi birçok birim kütüphane hizmetine destek olduğu için büyük önem taşımaktadır (Edwards, 2009). Sosyal ve kültürel açıdan insanlara imkân sunan mekânların başında kafeler gelmektedir. Kafeler kütüphanelerde “buluşma yeri” olmanın yanı sıra özellikle uzun süre bina içinde bulunan kullanıcılar için bir “mola noktası” olma görevini üstlenmektedir.

Günümüzde kullanıcılar kendilerine ait dizüstü bilgisayarları ile geldikleri için kafede çalışma imkânı bularak hem sosyalleşmekte hem işlerini gerçekleştirmektedir.

Kafeler kütüphane hizmet birimleri ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olacak şekilde konumlanması gerekmektedir. Aynı zamanda kafelerin grup çalışma alanlarına ve sirkülasyon alanlarına yakın olması erişilebilirlik açısından önem taşımaktadır (Peitx, 2017). Bu bağlamda kütüphanelerde kafelerin genellikle iki farklı yerde konumlandığı görülmektedir. İlk olarak, kullanıcıların konforu göz önünde tutularak bazı kütüphanelerde kafe manzaraya hâkim olmak için en üst katta çatı bahçesi ile birlikte düşünülmektedir. İkinci olarak ise kitap satış birimi ve sergi alanı gibi birimler ile etkileşimli olacak şekilde zemin katta tasarlanmaktadır. Her iki konumlanması ile de farklı kütüphane örnekleri incelendiğinde kafelerin oditoryum ve çocuk kütüphanesi ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir.

Kafelerin sunum, grup çalışmaları veya işitsel-görsel etkinlikler yapılmak istendiğinde kolaylıkla düzeninin değiştirilebilmesi için esnek mekân anlayışına uygun bir düzende ve gerekli ekipmana sahip olması gerekmektedir. İç mekân donatıları olarak masa ve sandalyenin yanı sıra rahatlığın sağlanması için salon tipi mobilyaların kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca bazı kafelerde bölücü elemanlar ve üst örtü yardımı ile kısmen alan sınırlandırması yapılmaktadır.

Depolar

Kütüphane binaları bilgi depolamada teknolojik gelişmelere ayak uydurarak bilgiye erişimde zamandan tasarruf sağlamakta; iç mekân düzeninde materyallerin dağınık halde durmasını önlemektedir. Ayrıca kütüphane binalarında depolama sistemlerinin günümüz şartlarına göre değişim yaşaması, diğer fonksiyonlar için daha fazla kullanım alanı sağlamaktadır.

Günümüzde artan şekilde depolama alanları kütüphane düzenini bozmamak ve yer işgal etmemek amacıyla binadan ayrı bir yerde oluşturulmaktadır. Ancak materyali okuyucuya hızlı bir şekilde ulaştırmak için bina içinde depolama imkânı sunan kütüphanelerin de olduğu görülmektedir. Kütüphane binası içinde depo alanları genellikle rafların zemine uyguladığı ağırlık, rafların üst katlara göre daha kolay yerleşimi ve okuyucunun materyale kolay erişimi nedeniyle bodrum katta konumlanması önerilmektedir (Edwards, 2009). Aynı zamanda depolama alanının servis girişi ile ilişkili olacak şekilde konumlanması gerekmektedir.

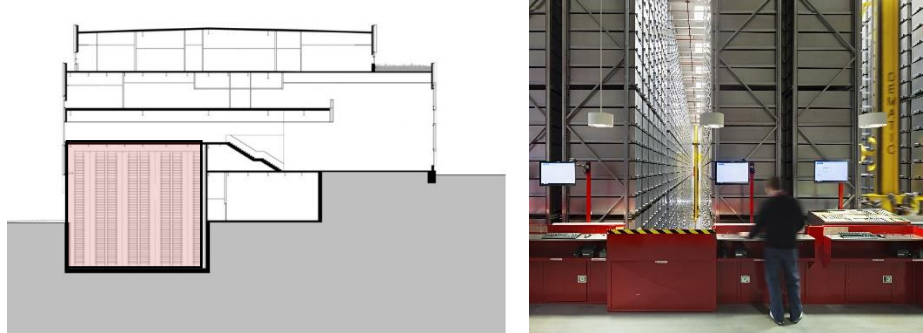
Yeni nesil kütüphanelerde iki tür depolama sistemi tercih edilmektedir. Birincisi, yüksek maliyetli olsa da, alan kullanımını yönünden avantajlı bir depolama olarak bilinen kompakt mobil depolama sistemidir (Şekil 4.18). Bu sistem raylar üzerinde bulunan raf

ünitelerinin güvenli bir şekilde kullanılması ile çalışmaktadır. Kompakt mobil depolama kullanımı ile var olan alan iki katına çıkmakta ve ağır yükler kolaylıkla taşınmaktadır.

Şekil 4.18. Kompakt Mobil Depolama Sistemi (Anonim, 2020)

İkinci depolama yöntemi ise robotik “bookBot” erişim sistemidir. Bu sistem geleneksel kitap raflarının ile oluşturulan depolama alanının dokuzda biri kadar alan kaplamaktadır. Geleneksel kütüphane anlayışını yaşatmak için kullanıcıların aradıkları materyalleri sanal raflar üzerinde göz gezdirerek bulmalarına yardımcı olan bir yazılım geliştirilmiştir (Şekil 4.19). Kullanıcılar tek tıklama ile çevrimiçi ortamda bütün materyaller içinden istediğini kısa bir süre içinde teslim almaktadır.

Şekil 4.19. James B. Hunt Jr. Kütüphanesi Robotik “bookBot” Depolama Sistemi (Url 8)

Teknik Birim

Kütüphanelerde genellikle bodrum katının büyük bir bölümünü teknik birim kapsamaktadır. Bazı kütüphanelerde son katta da teknik birime ait mekânlar konumlanmaktadır.

Yardımcı Birimler

Yeni nesil kütüphanelerde bulunduğu yerin gereksinimlerine göre diğer birimlerin işleyişine destek olmak amaçlı mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânların bir kısmı çoğu kütüphanede ortak olarak bulunurken; bir kısmı değişiklik göstermektedir. Islak hacim, çok amaçlı oda, bilgisayar odası ve bebek bakım alanı kütüphanede bulunması gereken mekânlardır. Buna karşılık hobi alanı, ziyaretçi merkezi, turist rehberi, oryantasyon merkezi, engelli kullanıcı merkezi (kabartmalı, sesli vb. materyallere ve uygun iç mekan düzenine sahip), müzik atölyesi ve yazar köşesi gibi mekanlar ise yeni nesil kütüphanelerde farklılık gösteren mekanlar olarak görülmüştür.

4.4.3. İç Mekân Kurgusu

Kütüphanelerde kullanıcıların yazılı ve basılı belgeler, teknolojik ekipmanlar ve oturma alanları arasında kolayca hareket edebileceği bir iç mekân düzeni oluşturmak gerekmektedir. Günümüz kütüphanelerinde iç mekânın dışarıdan geçen insanlara davet edici; içeride bulunan kullanıcılara ise işlevsel ve yönlendirici nitelikte olması kullanım yoğunluğunu artırıcı bir görev üstlenmektedir. İç mekân kurgusunda donatı elemanları, renk/malzeme kullanımı ve aydınlatma kararlarının doğru bir şekilde uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Kütüphanelerin temeli oluşturan mekânlar okuma ve çalışma alanlarıdır. Bu nedenle çalışma kapsamında donatı elemanları başlığı altında sadece bu alanlara detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Renk/ malzeme kullanımı ve aydınlatma başlıklarında ise okuma ve çalışma alanlarına ek olarak kütüphane binasına genel anlamda değinilmiştir.

4.4.3.1. Donatı Elemanları

İç mekân düzeninde donatı elemanlarının düzeni ve fiziksel özellikleri işlevine ve hizmet verdiği kullanıcı türüne göre değişiklik göstermektedir. Kütüphanelerde kullanıcılarının fizyolojik, biyolojik, anatomik ve psikolojik gereksinimlerine uygun donatı elemanlarının ergonomik açıdan uygun olacak şekilde tasarlanması gerekmektedir (Çevik, 2015). Ayrıca bilgisayar kullanımına bağlı olarak artan zihinsel yorgunluğun kütüphane personelinin çalışmasını ve kullanıcılara verecekleri hizmeti olumsuz yönde etkilememesi için ergonomik ölçütlere uygun olacak şekilde tasarım yapılması gerektiği söylenebilmektedir.

Okuma ve çalışma alanlarının donatı elemanları kütüphanelerde çeşitlilik göstermektedir. Okuma alanları genel anlamda raf, masa ve oturma elemanlarından; çalışma alanları ise masa ve oturma alanları ve masa üzeri yardımcı elemanlardan oluşmaktadır. Bu donatılar arasında iç mekân düzenini sağlamaları açısından sıkı bir ilişki içinde bulunmaktadır. Kütüphanenin kullanıcılara masa, oturma birimi, raf gibi donatı elemanlarının ergonomik açısından rahat ve disiplinli bir ortam sunması kütüphanenin akıcı bir şekilde kullanımını sağlamaktadır.

Raflar

Kütüphanelerde materyallerin raflar içerisinde güvenli bir şekilde depolanması ve kullanıcıya sunulması önem taşımaktadır. Genellikle koleksiyonun büyük bir bölümü çoğu kütüphanede açık raflarda depolanmaktadır (Edwards, 2009). Rafların hem kendi hem de çevresinde bulunan mobilyalar arasındaki ilişki mekân tasarımını ve kullanıcıların mekân kullanımını etkilemektedir. Geçmişte kütüphane rafları çoğunlukla görüş açısını ve gün ışığını engelleyecek kadar yükseklikte yapılıırken; zaman içinde rafların yüksekliklerinde alçalmalar olmuş, her kütüphanenin kendine özgü raf tasarım ve düzenleri ortaya çıkmıştır (Worpole, 2013).

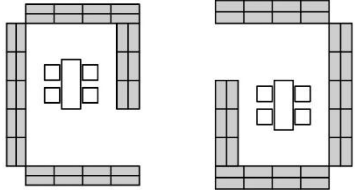
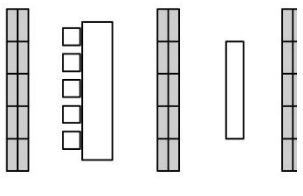
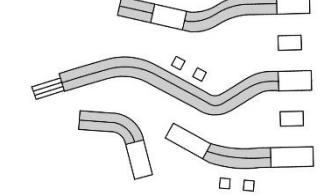

Kullanıcı ihtiyacına göre düzenlenen kütüphanelerde, raflar yükseklik, genişlik ve derinlikte birbirini tekrar eden modüllerden oluşmaktadır. Rafların boyutları koleksiyonun büyüklüğüne ve kullanıcı türüne göre her kütüphanede değişkenlik göstermektedir (Edwards, 2009). Engellilerin erişimi için raflar arası mesafeye ve rafların yüksekliğine dikkat edilmelidir. Çocuk bölümünde bulunan raflar çocukların antropometrisine uygun yükseklikte ve nitelikte olmalıdır.

Genellikle raflar mekânlara sabitlenerek yerleştirilmektedir. Rafları gerektiğinde taşıyabilmek ve mekânda esneklik sağlamak için kilitlenebilen tekerlekler yerleştirilmelidir (IFLA, 2001). Ayrıca kullanıcıların rafı döndürerek koleksiyona erişebilmesi için raflarda tekerlek kullanılmalıdır. Raflar kullanıcıların ulaşabileceği yükseklikte ve kapaksız tasarlanmalıdır.

Raf tasarımı ve bina içindeki raf düzeni kütüphanelerin tasarım ve kalitesini etkilemektedir. Çoğunlukla 21. yüzyıl kütüphanelerinde rafların ve aynı zamanda binanın kullanımını nitelikli hale getirmek için özel tasarlanmış raflar tercih edilmektedir. Kütüphanenin hizmet verme anlayışına ve kullanıcı türüne göre uygun ölçü ve özelliklerde tasarlanmaktadır. Bu raflar her kütüphanenin mekân boyutuna ve kullanıcıya verilmek istenen hizmet anlayışına göre farklı düzenlenmektedir. Raf düzeni mekânın

oturma ve masa düzenini etkilemektedir (Edwards, 2009). Prakumthong'e (2014) göre raf düzeni üç grupta toplanmaktadır (Şekil 4.20). Bunlar;

- 1) Kullanıcılar arasında mahremiyet sağlamak ve konfor sunmak için çoğunlukla kare veya dikdörtgen olmak üzere geometrik olarak düzenlenmektedir.
- 2) İhtiyaç duyulan materyallerin rahat bir şekilde bulunması için kullanıcıların raf aralarından kolayca geçebileceği mesafelerde birbirine paralel olacak şekilde sıralanmaktadır.
- 3) Birbirini tekrar eden durağan tasarımlar yerine organik formlarda raflar tasarlayarak kullanıcılar için heyecan veren eğrisel düzende yerleştirilmektedir.

Plan			
Görsel			
	1)DOK Halk Kütüphanesi (Url 15)	2)Bodø Halk Kütüphanesi (Url 16)	3)Almere Halk Kütüphanesi (Prakumthong, 2014)

Şekil 4.20. Kütüphanelere Göre Raf Düzeni (Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Worpole (2013) ise çalışmasında raf düzeninin mekan tasarımını etkilemesinin geçmişteki yıllarda yapıldığını; günümüzde kompleks yapı olan kütüphanelerde önemli olanın mekanların düzeni ve konumlanışının, yönlendirme tabelalarının olduğunu belirtmektedir. Fakat çalışma kapsamında yapılan literatür araştırmaları doğrultusunda esnek ve açık plan anlayışına sahip günümüz kütüphanelerinde raf düzeni, mekanda bölücü duvar amaçlı kullanarak sınır belirlemek, gizlilik oluşturmak ve aranan materyallere hızlı erişim sağlamak açısından yönlendirme tabelaları kadar önem taşıdığı görülmüştür.

Kütüphanelerde çoğunlukla ahşap ve metal malzeme ile raflar yapılmaktadır (Hazırlar, 2004). Materyallerin iyi bir şekilde korunması için çelik malzemeden yapılmakta; estetik açıdan nitelikli olması için ahşap malzeme metal rafların baş kısımlarına panel olarak tercih edilebilmektedir (Küçükcan Balkaş, 2005). Esnek mekân anlayışına göre tasarlanmış kütüphanelerde gerektiğinde hareket edebilmesi için rafların kilitlenebilir tekerlekli olarak tasarlanması gerekmektedir.

Günümüzde açık okuma mekânlarında raflar gün ışığının geliş açısına göre pencerelerden mümkün oldukça uzağa, mekânın ortasına, yerleştirilmektedir (Prakumthong, 2014). Açık okuma alanında raflar materyalleri sergilemenin yanı sıra okuyucular için yönlendirici olma görevini üstlenmektedir. Kapalı okuma odasında ise raflar duvara bitişik olacak şekilde mekân sınırı boyunca dizilmektedir. Bu odada özellikle korunması gereken nadir eserler güvenli bir şekilde gün ışığından uzakta korunmaktadır.

Kütüphanelerde raf düzenlemesinde engelliler ve yaşlılar göz önünde bulundurularak raflar arasında uygun geçişler sağlanmalı ve raf yüksekliği 150 santimetreyi aşmaması gerekmektedir (Kuru ve Canbay Türkyılmaz, 2019). Raflar arası mesafenin ve raf yüksekliğinin hizmet vereceği kullanıcı yaş aralığına göre ayarlanmak durumundadır. Psikolojik ve fizyolojik gelişimleri için çocuk mekânlarında bulunan rafların kendilerinin ulaşabileceği yükseklikte ve güvenlikte tasarlanması gerektiği belirtilmektedir.

Masalar ve Oturma Elemanları

Kütüphane binalarında masa ve oturma elemanları boyutsal olarak ortak özelliklere sahip olsa da renk, malzeme ve tasarım açısından çeşitlilik göstermektedir. Masa ve oturma elemanlarının çeşitliliği kullanıcıların kütüphane içerisinde konforunu artırıcı bir görev üstlenmektedir. Kullanıcılar isteklerine ve gereksinimlerine göre uygun mobilyaları tercih etmektedir.

Okuma ve çalışma alanları kullanıcıların verimli vakit geçirmeleri için kendilerini rahat hissetmeleri gereken mekânların başında gelmektedir. Açık ve kapalı okuma alanlarında kullanıcıların gereksinimlerine göre farklı mobilya düzenleri ve türlerinin olduğu görülmektedir (Şekil 4.21). Açık okuma alanlarında masa ve oturma birimleri gün ışığını alacak şekilde pencere kenarlarına yerleştirilmektedir. Aynı zamanda rahat okumaların yapılması için minderlerin bulunduğu görülmektedir. Rafların çevresine dağınık halde yerleştirilmiş rahat masa ve oturma birimleri ise kullanıcının kişisel

bilgisayarı ile çalışmasına imkân verecek veya diğer insanlar ile işitsel-görsel etkileşimde bulunarak vakit geçirmesini sağlayacak şekilde tasarlanmaktadır. Açık okuma alanlarında manzaraya yönlendirilmiş “amfi” oturma alanları hem rahat bir okuma alanı oluşturmakta hem de katlar arası bağlantı sağlamaktadır. Kapalı okuma odalarının ise uzun masa ve sandalyeler ile geleneksel okuma odalarını yaşatan mekânlar olduğu görülmektedir.

Şekil 4.21. Calgary Halk Kütüphanesi'nin Okuma Alanlarında Masa ve Oturma Elemanları Çeşitliliği (Url 17)

Çalışma alanlarında bulunan masa ve sandalyeler çalışma türüne göre farklı tefriş düzeni ve tasarımına sahip olmaktadır. Bireysel çalışma alanlarında kısmen ya da tamamen yapılan sınırlandırmalar çeşitli tasarımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bireysel çalışma mobilyaları genellikle beş farklı şekilde düzenlenmektedir (Şekil 4.22). Bunlar;

- 1) Büyük bir mekân içerisinde yapılan tefriş düzenlemesi ile bireysel çalışma alanları oluşmaktadır. Bu mekânda çalışan bireylerin diğer insanlarla işitsel ve görsel etkileşimi devam etmektedir.
- 2) Açık okuma alanlarında cam cepheye bitişik veya yakın olacak şekilde uzun masa kenarına yerleştirilen sandalyelerden oluşmaktadır. Burada çalışan bireyler mekâna sırtlarını döndükleri için görsel açıdan kısmen gizlilik sağlanmaktadır. Her kütüphanede çalışan kullanıcılar arasında bölücü elemanın olup olmaması değişkenlik göstermektedir. Bölücü elemanın eklenmesi kareel çalışma birimlerinin oluşmasını sağlamaktadır. Masa üzerinde her kullanıcı için ayrılan bölümde gerekli ekipmanlar bulunmaktadır.
- 3) Gizliliğin ve sessiz bir çalışma ortamının istendiği alanlarda sandalyeler arka arkaya yerleştirilmektedir. Bu düzende yerleştirilen oturma

elemanları ile kullanıcılar diğer insanlarla görsel etkileşimi minimum seviyeye indirmekte ve çalışmasına kolaylıkla odaklanmaktadır.

- 4) Kullanılan bölücü elemanlar sayesinde diğer insanlarla iletişim kısmen sınırlandırılmaktadır.
- 5) İşitsel ve görsel açıdan maksimum seviyede mahremiyetin sağlandığı “kapsül” olarak adlandırılan birimler, mekân içerisine belirli mesafelerle konumlanmaktadır. Kapsül içerisinde masa, sandalye ve çalışma için gerekli yardımcı elemanlar bulunmaktadır.

Şekil 4.22. Kütüphanelerde Bireysel Çalışma Alanı Çeşitliliği

Grup çalışma alanlarının çoklu çalışmaya izin verecek büyüklükte düşünülmesi gerekmektedir. Bu alanlarda ses seviyesi zaman zaman yükseleceği için kısmen ya da tamamen yapılan sınırlandırmalarla hem grup çalışanları hem de çevrede bulunan diğer kullanıcılar için çalışma konforu sağlanmaktadır (Şekil 4.23). Yuvarlak biçimli masaların hem görsel hem de işitsel iletişimi sağladığı düşünülmekte; dikdörtgen masalara göre daha fazla tercih edilmektedir (Edwards, 2009). Ayrıca grup çalışmalarında veya sohbet etmek amaçlı yuvarlak masa kullanımı diğer kullanıcılar ile kısmen mahremiyet sağlayarak grup içerisindeki eyleme odaklanmayı artırdığı bilinmektedir.

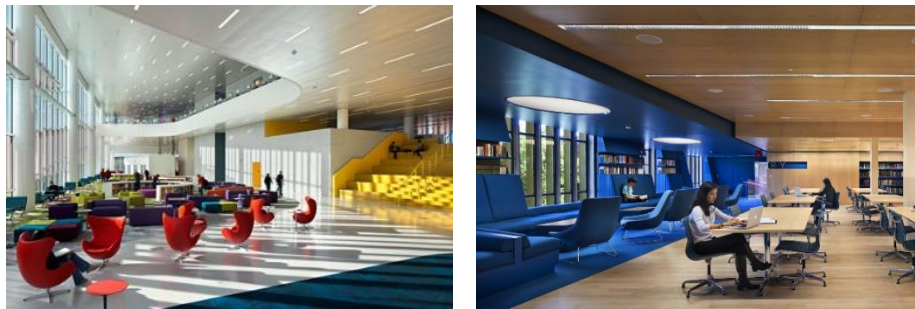

Şekil 4.23. Hollanda Merkez Kütüphanesi (Url 19) ve Freiburg Kütüphanesi (Svobodová, 2016) Grup Çalışma Alanı

21. yüzyıl kütüphanelerinde birden fazla çeşitte bulunan oturma birimlerinin tasarımlarının mekân içerisinde diğer mobilyalar ile uyum içinde ve estetik olması gerekmektedir. Okuma ve çalışma alanlarında özellikle engelli ve çocuk kullanıcılar için tasarlanan masalarda onların hareketini ve güvenliğini önemseyecek şekilde düzenlemeler yapılmalıdır. Engelliler için altında basamak bulunan özel tasarlanmış masaların bulunması engellilerin kütüphane kullanımını artıracakı düşünülmektedir (Velleman'dan akt. Hazırlar, 2004).

4.4.3.2. Renk/ Malzeme Kullanımı

21. yüzyıl kütüphane binalarının kullanılan yapı malzemesi, donatı elemanları, renk ve doku açısından özgün tasarımların yapıldığı mekânlar olması gerekmektedir (Hazırlar, 2004). İnsanlar üzerinde psikolojik olarak etki uyandıran renklerin, kütüphanelerde kullanımı kullanıcı türüne bağlı olarak canlı ve etkileşimli yerler ile sessiz ve düşünmeye dayalı çalışmaların yapıldığı yerlerde farklılaşmaktadır (Şekil 4.24). Kütüphanelerde mekânlar işlevine göre boyanabileceği gibi çok katlı yapılarda her kat farklı renklerle boyanarak daha kolay yönlendirme de sağlanabilmektedir (Edwards, 2009). Aynı zamanda gün ışığından sağlanan kazancın fazla olması için zemin, tavan ve duvarın açık renkli olması önerilmektedir. Zeminde ve duvarda yapılan doku farklılıkları her tür kullanıcıda olduğu gibi engelli kullanıcıların kullanımını da kolaylaştırmaktadır. Ayrıca çocuk mekânlarında yeteri kadar renk kullanımı çocukların dikkatlerinin hem toplanmasında hem de dağılmasında önemli rol oynamaktadır.

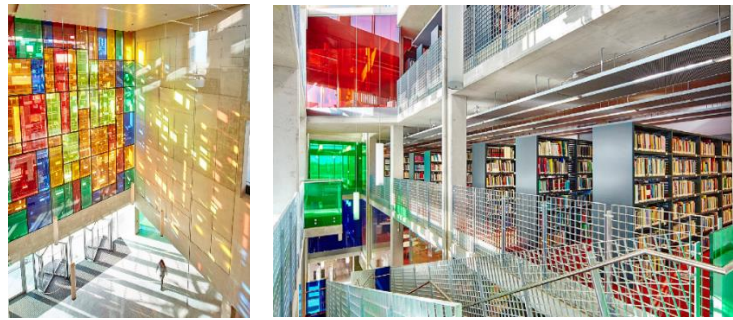
Şekil 4.24. James B. Hunt Jr. Kütüphanesi (Url 8) ve Julian Street Kütüphanesi (Url 20) Renk Kullanımı

Kütüphanelerde merdivenlerin kullanıcılar tarafından yoğun kullanımı gürültüye sebep olduğu için zeminde hem sesi yutarak gürültüyü azaltması hem de düşme

tehlikelerine karşı koruma amacıyla halı veya mantar kaplama kullanımı yaygınlaşmaktadır.

Kütüphanelerin dış cephesinde yeterli ölçüde yapılan aydınlatma binanın dikkat çekmesini sağlamakta; dolayısıyla estetik özelliğini artırıcı bir unsur olmaktadır (Küçükcan Balkaş, 2005). Yeni nesil kütüphanelerde renk, doku ve aydınlatma ile yapılan farklılıklar mekânlar arasında iletişim kurulmasını sağlamaktadır (Vos, 2018). Bu farklılıklar aynı zamanda mekân içerisinde fonksiyonların birbirinden ayrışması ve kullanıcıların algılaması üzerinde etki göstermektedir.

Dış cephe tasarımının estetik görünerek davetkâr olması için renkli ve gösterişli camların kullanımı giderek artış göstermektedir (Şekil 4.25). Gün ışığının mekâna alınması ve yönlendirilmesinde renkli camlar önem taşımaktadır. Camların farklı boyutlarda kullanımı gündüzleri kütüphane iç mekânında ışık oyunlarının gösterisine izin vermektedir.

Şekil 4.25. The Cregan Kütüphanesi Renkli Cam Kullanımı (Svobodová, 2016)

Dış cephede geniş camların üzerine kütüphanenin bulunduğu bölgenin iklimi göz önünde bulundurularak yerel malzemeler ile geometrik desenler ve kaplamalar yapılmaktadır. Şekil 4.26'da görüldüğü gibi hem beton hem de ahşapla uyum sağlayan griye yakın kahverengi rengine sahip kabuk kireçtaşı kullanılmıştır. Avrupa'da geçmişten itibaren kamu alanlarında çoğunlukla kullanılan doğal taş bu yapıda da kullanılarak binanın güçlü ve zarif olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca doğal taş Hollanda'da nadir kullanılan bir malzeme olduğu için, kütüphanenin bulunduğu konumdaki binalar arasında dikkat çekmesini sağlamaktadır.

Şekil 4.26. Amsterdam Halk Kütüphanesi Dış Cephesi (Url 21)

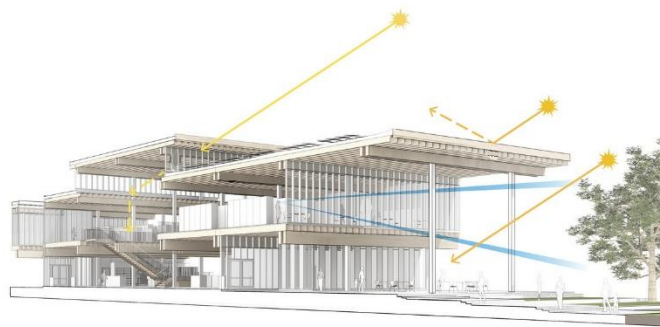
4.4.3.3. Aydınlatma

Her mekânda olduğu gibi kütüphane binalarında da aydınlatma insanların ihtiyaçlarını gidermesinde ve aralarındaki iletişimi etkileyerek pozitif enerji oluşturmasında büyük rol üstlenmektedir (Küçükcan Balkaş, 2005). Kütüphaneler hem doğal hem de yapay aydınlatma ile nitelikli bir şekilde aydınlatılması ve iyi görme şartlarının sağlanması gereken binalardır. Worpole'a (2013) göre kütüphanelerde nitelikli bir aydınlatma doğal aydınlatma, yapay aydınlatma veya bunların birlikte kullanımından oluşmaktadır. Ancak doğal aydınlatma yapay aydınlatmaya göre insan sağlığına daha çok fayda sağladığı için mümkün oldukça gün ışığını kullanmak gerekmektedir.

Kullanıcıları kolaylıkla yönlendirmek için kütüphane çevresi aydınlatılmak durumundadır. Kütüphanelerde maksimum seviyede bir ışık ve havalandırma için plan derinliği on beş metreyi geçmeyecek şekilde tasarlanması gerekmektedir (Edwards, 2009). Fakat her kütüphane farklı büyüklüğe sahip olduğu için bu kurala uyamamaktadır. Dolayısıyla kütüphane mekânlarının aydınlatması kullanıcı, depo ve personel alanlarında ekran kullanımı da göz önünde tutularak doğal ve yapay aydınlatma ile yeterli olacak şekilde desteklenmelidir. Günümüzde masalarda bilgisayarların bulunduğu düşünüldüğünde geleneksel kütüphanelerde kullanıcılar için masalara yerleştirilen yapay aydınlatmalar engel olabilmektedir. Dolayısıyla aydınlatma elemanlarının hem bilgisayarlara hem de diğer materyallere engel olmayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir (McDonald, 2006).

21. yüzyıl kütüphanelerinde yapı malzemelerinin ve tekniklerin modernleşmesi kütüphane cephelerinin genellikle cam yüzeylere dönüşmesine sebep olmuştur (Worpole, 2013). Teknolojinin gelişmesi ile birlikte yapı tasarımında alışılmış pencere camlarının yerine daha fazla özelliğe ve performansa sahip geniş camların tercih edildiği

görülmektedir. 21. yüzyılda kütüphanelerinin yapı kabuğunda kullanılan geniş camlar, doğal enerji kaynağı olan gün ışığından faydalanarak ve iç-dış ortam arasındaki ısı dengesini sağlayarak sürdürülebilirliğe katkıda bulunmaktadır (Şekil 4.27) (Altınok, 2011). Kütüphanede geniş camların kullanılması dışarıdan insanların ilgisini çekerek davet etmesini, kullanıcıların manzaraya hâkim olmasını ve gün ışığından yararlanılmasını sağlamaktadır. Bu durum kullanıcıların psikolojisini de olumlu yönde etkilemektedir.

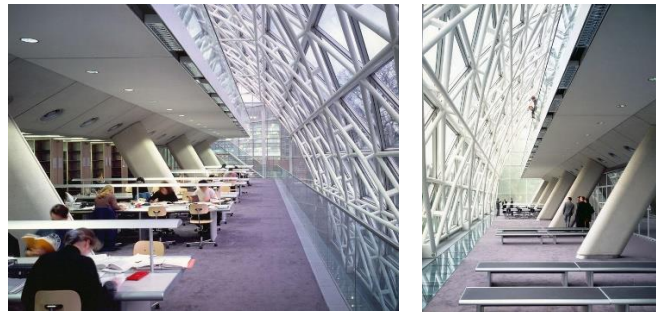
Şekil 4.27. Billie Jean King Merkez Kütüphanesi'nde Gün Işığının İçeri Alınması
(Url 22)

Gün ışığını maksimum ölçüde kullanarak hem görsel ve termal konfor sunmak hem de enerjiden tasarruf sağlayarak çevre dostu binalar üretmek amacıyla teknolojik gelişmeler sayesinde cam üzerine farklı kaplamalar yapılmaktadır. Geniş camlar sayesinde güneşten kazanç sağlamak ve özellikle ekranlar üzerinde güneş parlamasını önlemek için güneş paneli, çift hatta üçlü cam, panjur, cam filmi gibi tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Ancak kütüphanenin bulunduğu bölgenin iklim koşulları göz önünde tutularak cam boyutu belirlenmesi ve soğuk bölgelerde gün ışığından başka yöntemlerle fayda sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

Güneş ışınları nedeniyle bilgisayar ekranlarının yansımaması için bilgisayarlar pencere kenarlarından uzağa binanın merkezine doğru yerleştirilmek ve eşit aydınlatma sağlanmak durumundadır. Kütüphane kullanıcıları genellikle doğal aydınlatma ile aydınlatılan yerlerde çalışmayı, sohbet etmeyi ve okumayı sevdiklerinden çalışma ve oturma alanları bu durum dikkate alınarak düzenlenmektedir (Şekil 4.28). Okuma salonları en fazla aydınlatılması gereken mekânlar olarak bilinmektedir (Hazırlar, 2004). Ancak günümüzde kütüphanelerde okuma eyleminden daha çok çalışma amaçlı kullanım söz konusu olduğu için bireysel ve grup çalışma mekânlarının da nitelikli bir aydınlatmaya sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Eylem alanlarında doğal

aydınlatmanın yanı sıra ledli gün ışığı (sarı renk) kullanılarak yapay aydınlatma ile de sağlıklı okuma ve çalışma ortamının ve aydınlık düzeyinin 300-500 lüks aralığında olması gerektiği ifade edilmektedir (Kuzucuoğlu, Balkaş Yılmaz ve Yavuzdemir, 2017). Avrupa Standartları Komitesi ise kütüphane binalarının eylem alanları için aydınlık düzeyini 500 lüks olarak belirlemiştir (Ataç, 2013).

Kütüphane binalarında nitelikli çalışma alanlarının cam yüzeylere olan uzaklığının en fazla 7 m uzaklıkta olması genel bir kural olarak belirlenmiştir (Edwards, 2009). Bu nedenle modern kütüphanelerde genellikle masa ve oturma birimleri cepheye bitişik konumlanmaktadır. Böylece cephe ve oturma alanı arasında dikkat dağıtıcı unsura yer verilmemekte; manzara ve gün ışığından kesintisiz fayda sağlanmaktadır.

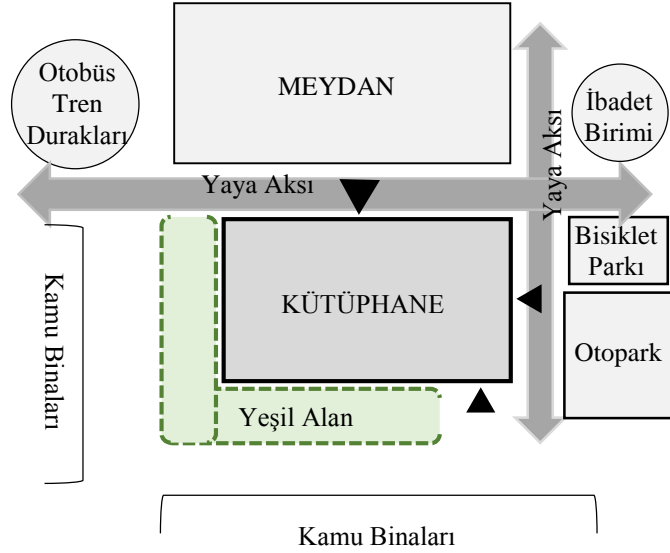
Şekil 4.28. Cambridge Üniversitesi Squire Hukuk Kütüphanesi'nde Cam Kenarına Yerleştirilmiş Çalışma ve Oturma Alanları (Url 23)

Genellikle derin planlı kütüphane binalarında iç mekânda doğal aydınlatma ve havalandırma sağlamak amacıyla gün ışığını içeri almak için çatıda delikler/yırtıklar oluşturulmaktadır. Atriyum doğal aydınlatma ve havalandırma sağlaması açısından enerji verimliliğine yardımcı olan önemli bir tasarım öğesidir. Atriyum yapının büyüklüğünün algılanmasına, hem yatay hem de dikeyde yönlendirme hissi kazandırarak mekânların ve materyallerin kavranmasına yardımcı olmaktadır. Bu hizmetlerinin yanı sıra atriyum sergi ve resitallerin yapıldığı, insanlar arasında etkileşimin yaşandığı ve daha birçok sosyal etkinlik için kullanılabilen mekândır. Çeşitli gösterilerin izlenmesi için atriyumun bir kenarına gerektiğinde açılan medya duvarı tasarlanabilmektedir. Atriyumun formu kütüphanenin mimari tasarımına bağlı olarak (dairesel, doğrusal, üçgensel) değişiklik göstermektedir. Atriyum gibi galeri boşluğu da kütüphanelerde hem psikolojik olarak genişlik hissi vermekte hem de doğal havalandırma gereksinimi gidermede yardımcı olmaktadır (McDonald, 2006). Böylece kütüphane binalarının enerjisinin korunması ve verimli kullanılmasında çevre binalara örnek olmasını sağlamaktadır.

Kütüphanelerde aydınlatma kullanıcı verimi ve kullanıcı konforunu doğrudan etkilediği için okuma salonları, çalışma alanları, görsel-işitsel alanlar, raf ve raf araları, banko gibi her mekân kendine özgü standartlara uygun olacak şekilde yapay aydınlatma tarafından desteklenmesi gerekmektedir (Çevik, 2015). Yapay aydınlatma kullanımı kütüphanelerde enerji tüketimine ve ortamda ısının artmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle doğal aydınlatmadan faydalanılamayacak yerlerde mümkün oldukça gün ışığına eş değer şiddette düşük enerjili yapay ışık kaynakları kullanılmalıdır (Edwards, 2009). Teknolojik ekipmanların yaydığı ışık göz önünde bulundurularak masa başında yapılan eylemler için görev aydınlatmasının uygun bir şekilde yerleştirilmesi ve istendiğinde ışık şiddetinin ayarlanması gerekmektedir.

4.4.4. Dış Mekân Kurgusu

Kütüphaneler günümüzde dış çevre ile etkileşime izin veren binalardır. Bu nedenle kütüphane binalarının iç mekân düzeni kadar dış mekân kurgusu da önemli rol oynamaktadır. Kütüphanelerin dış mekânı planlanırken kentsel tasarım ölçeğinde düşünülmesi ve eylemlerin rahat bir şekilde yapılması için dış mekânın işlevsel olması gerekmektedir. Şekil 4.29.'da bir kütüphane binasının yakın çevresi ile ilişkisini göstermek için dış mekân kurgusu şematik olarak yer verilmiştir. Edwards (2009) yeni nesil kütüphanelerde kütüphane girişinin oturma birimleri, oyun alanları ve sembolik unsurlar bulunan; otobüs/tren durakları ile ilişkisi olan bir meydan üzerinden sağlanmasını kütüphane binasının kolay bir şekilde algılanması açısından önemli bulmaktadır. Kütüphane binalarının meydan ile ilişkili bulunmasının dış mekândaki etkinlikler ile bağlantısını da oluşturacağı düşünülmektedir.

Şekil 4.29. Kütüphanelerde Dış Mekân Kurgusu (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

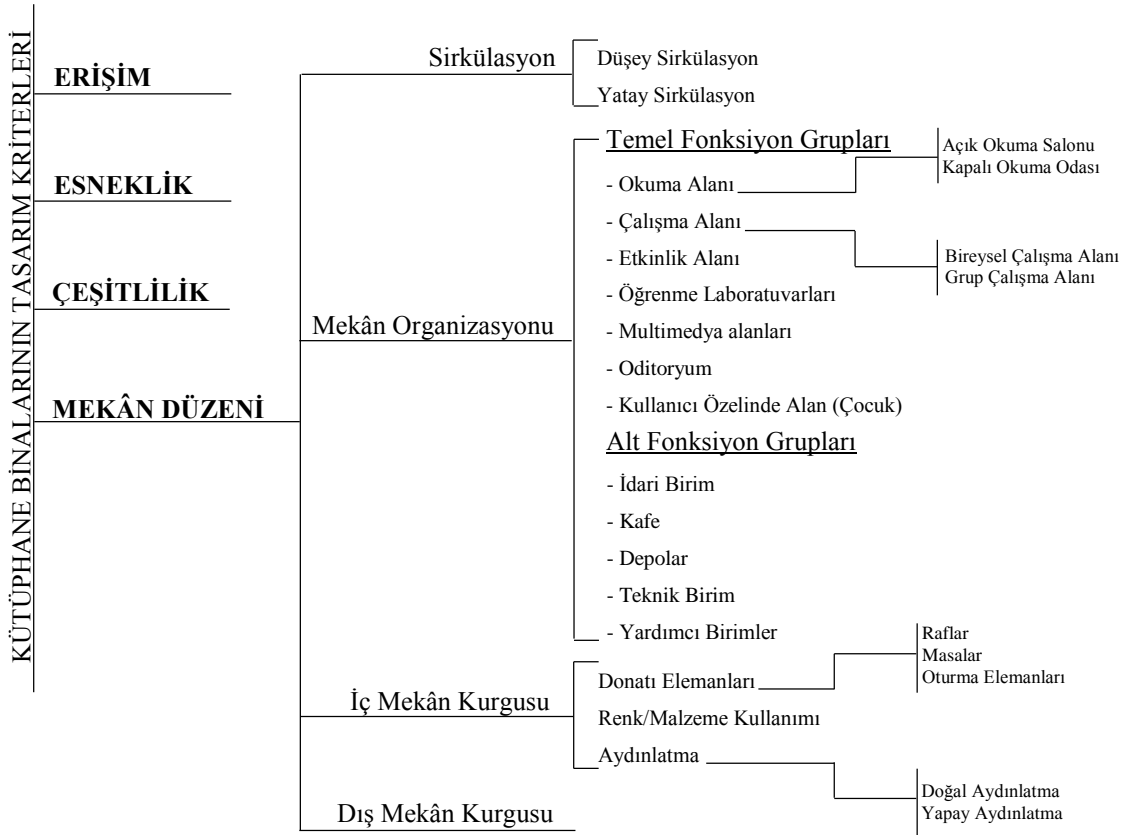
21. yüzyıl kütüphanelerinde kişisel araç artışına bağlı olarak hem hizmet verenlerin hem de hizmet alanların kullanabilmesi için yer altında da otoparkın bulunması ön plana çıkmıştır. İnsanların kütüphanenin yakınına kadar gelebilmesi için araba ve bisiklet park yerlerinin kütüphane ana girişinin yakınında olması; fakat meydan ve ana giriş çevresindeki yaya akışını engellemeyecek şekilde konumlanması gerekmektedir.

Yaya yollarının yeşil alanın hâkim olduğu, birkaç metrede bir dinlenmek için oturma birimlerinin konumlandırıldığı ve insanların ilgisini çekeceği şekilde tasarlanması önerilmektedir (Edwards, 2009). Aynı zamanda yaya yolları meydan, diğer kamu binaları, ibadet mekânları ve duraklar arasında bir geçiş görevi üstlenmekte ve önemli rol oynamaktadır.

4.5. Bölüm Değerlendirmesi

Kütüphane binaları ile ilgili gerekli bilgilerin toplanması, elde edilen bilgilerin analiz edilmesi ve ön çalışmada derlenen bilgiler doğrultusunda mekânsal ve fonksiyonel açıdan mimari tasarım kriterlerinin ortaya koyulması kütüphanelerin mimari tasarım sürecinde önem taşımaktadır. Bir kütüphane binası tasarlanırken belirli tasarım kriterleri başlıkları ve bu başlıkların alt başlıkları üzerinden alınan kararlar yönlendirici olmaktadır. Çalışma kapsamında yapılan literatür araştırmaları sonucunda elde edilen veriler i.erişim, ii.esneklik, iii.çeşitlilik ve iv.mekan düzeni ana başlıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu

başlıklarda içerisinde ilk üç başlık sadece ana başlıktan oluşurken; dördüncü başlık kendi içerisinde farklı alt başlıklara ayrılmaktadır (Şekil 4.30).

Şekil 4.30. Kütüphane Binalarının Mimari Tasarım Kriterleri (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Erişim başlığı altında bir kütüphane binasının dış çevresi ile ilişkisi incelenmiş; diğer birimlerden ulaşımının nasıl olması gerektiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda kütüphane binası içinde mekânlar arası erişilebilirlik irdelenmiştir.

Esneklik başlığı altında kütüphanelerin tasarım anlayışı ile ilgili elde edilen veriler ortaya koyulmuştur. Yeni nesil kütüphane binalarının esnek plan anlayışında sahip olması gereken mimari özellikleri anlatılmaktadır.

Çeşitlilik başlığında günümüz kütüphanelerinde bulunan fonksiyonlardan bahsedilmektedir. Yeni işlevlerin kütüphane binalarına kazandırılmasıyla kütüphanelerde görülen mekân çeşitliliği analiz edilmektedir.

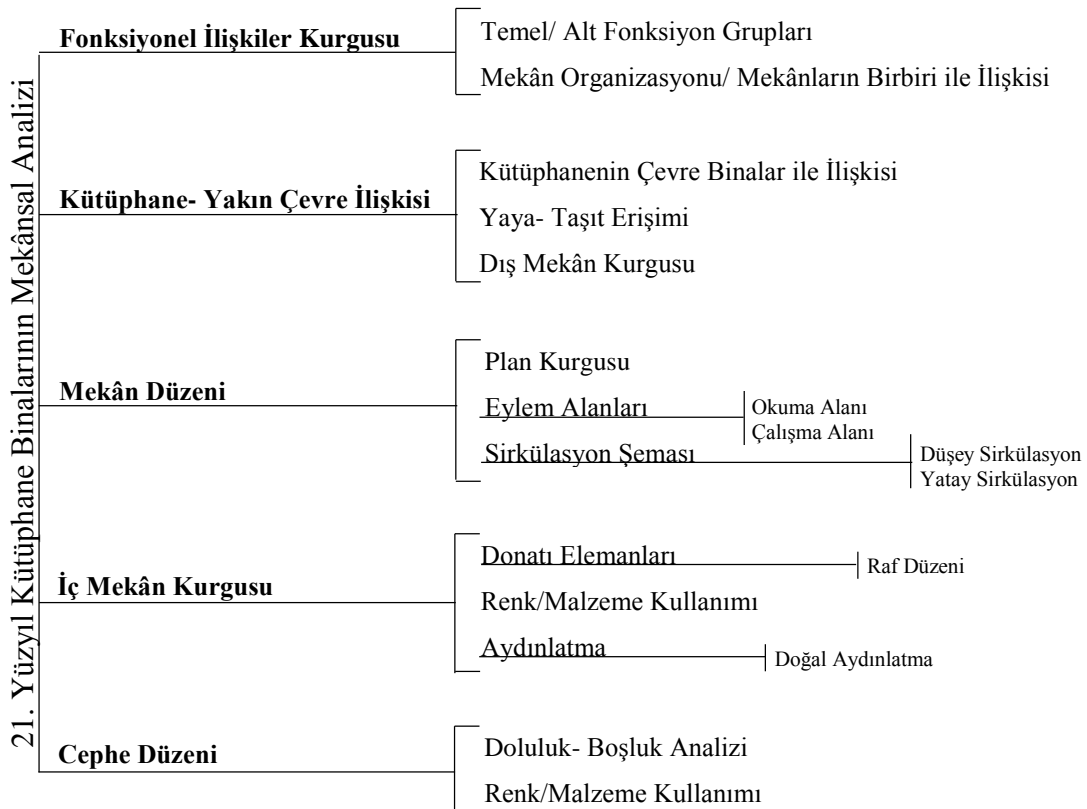
Mekân düzeni başlığında yeni nesil kütüphanelerin mekânlarının ve mekânlar arası bağlantı sağlayan unsurlarının nasıl olması gerektiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu başlık sirkülasyon, mekan organizasyonu, iç mekan kurgusu ve dış mekan kurgusu olmak üzere dört alt başlığa ayrılmıştır. Sirkülasyon alt başlığında kütüphane binalarında düşey

ve yatay sirkülasyon alanları fonksiyonları ve mimari özelliklerinden bahsedilmektedir. Mekân organizasyonu alt başlığında bir kütüphanede bulunan mekânların birbiri ile ilişkisi şematik olarak gösterilmiştir. Daha sonra kütüphaneyi oluşturan ana mekânların işlevi ve mekânsal özellikleri kısaca anlatılmıştır. İç mekân kurgusu alt başlığında bir kütüphanenin iç mekân düzenini oluşturan kriterler belirlenmiştir. Kütüphanenin ana mekânı olan okuma ve çalışma alanlarının donatı elemanları incelenmiştir. İç mekân düzenini oluşturan renk/malzeme kullanımı ve aydınlatma kriterleri altında okuma ve çalışma alanlarına ek olarak kütüphane binası genelinde nasıl olması gerektiği ile ilgili bir anlatım yapılmıştır. Dış mekân kurgusu alt başlığında ise bir kütüphane binasının yakın çevresi ile olan ilişkisi şematize edilerek anlatılmıştır. Dış mekânında bulunan durak, yeşil alan, meydan ve otopark gibi kütüphane ile yakından ilişkili alanların konumlanışından bahsedilmektedir.

Tez çalışmasında tasarım kriterleri doğrultusunda okuma ve çalışma alanları özelinde 21. yüzyıl kütüphaneleri mekânsal ve fonksiyonel olarak analiz edilmektedir. Belirlenen mimari tasarım kriterlerini farklı kütüphane binaları üzerinde incelemek, tasarım kriterlerinin güncel kalmasını ve gelecek kütüphane tasarımında doğru kararların verilmesini sağlayacaktır.

5. ALAN ÇALIŞMASI: 21. YÜZYIL KÜTÜPHANE BİNALARININ MİMARİ ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Çalışmanın bu bölümünde, 2000-2021 yılları arasında yapılmış olan kütüphanelerin mekân çeşitliliği tespit edilerek mekânsal açıdan analiz yapılmıştır. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar doğrultusunda alan çalışmasında *4. Kütüphane Binalarının Tasarımını Etkileyen Faktörler* başlığında belirlenen tasarım kriterlerinden birbiri ile ilişkili olanlar aynı analiz başlığı altında olacak şekilde gruplandırılmıştır. Bir kütüphaneyi esas oluşturan mekânlar hem işlev hem mekânsal büyüklük açısından okuma ve çalışma alanlarıdır. Bu nedenle esneklik, mekân organizasyonu ve donatı elemanları ile ilgili analizlerde okuma ve çalışma alanlarına odaklı bir inceleme yapılmıştır (Şekil 5.1).

Şekil 5.1. 21. yüzyıl Kütüphane Binaları Mekânsal Analiz Şeması (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Günümüzde kütüphane binaları arasında büyük farklılıklar olmadığı ve hepsi ortak bir amaca yönelik hizmet verdiği için akademik kütüphane, halk kütüphanesi ve öğrenme merkezinden örnekler değerlendirilmek üzere seçilmiştir. Seçilen örnekler ile

ilgili gerekli tüm bilgi ve materyallere kitaplardan, yayınlardan ve internet ortamından ulaşım sağlanmıştır. Analiz yapılması hedeflenen örnek kütüphaneler bazı kriterler doğrultusunda seçilmiştir. Bu kriterler;

- 21. yüzyılda yapılmış olması,
- Büyük ölçekli olması (mekânsal program olarak kapsamlı kütüphane binalarındaki fonksiyonları barındırması),
- Bulunduğu bölgede sembolik bir yapı haline gelmiş ve tanınmış bir yapı olması,
- Mekânsal analizin yapılabilmesi adına teknik çizimlere (vaziyet planı, kat planları, kesit vb.) ulaşılması,
- Anlatımı kolaylaştırmak için görsel materyallerine erişilmesi olarak belirlenmiştir.

Akademik ve halk kütüphaneleri olarak geçmişte bir ayrışma olsa da günümüzde araştırmalar doğrultusunda mekânsal program olarak aynı mekânları barındırmaları ve bir kamusal özellik göstermeleri nedeniyle her iki kütüphane türüne de değinilmiştir. Aynı zamanda 21. yüzyıl üniversite kütüphaneleri “öğrenme merkezi” olarak tanımlandığı için bu yapılarda değerlendirmeye alınmıştır. Bu kapsamda ülkemizden ve Dünya’da seçilen kütüphane binaları şunlardır;

- İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ziraat Bankası Kütüphanesi
- Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphanesi ve Öğrenme Merkezi
- Freiburg Kütüphanesi
- Tainan Halk Kütüphanesi
- Birmingham Halk Kütüphanesi
- Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi

Bu bölümde örnek olarak seçilen 21. yüzyıl kütüphaneleri, daha önceden elde edilen teorik bilgiyi kullanarak, belirlenen analiz başlıkları altında tabloların desteği ile mekânsal açıdan değerlendirilmektedir.

5.1. Örnek 1: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ziraat Bankası Kütüphanesi¹

Ziraat Bankası Kütüphanesi, İstanbul’da 2010 yılında devlet üniversitesi olarak kurulan Medeniyet Üniversitesi’ne ait bir kütüphanedir. İstanbul’un Üsküdar ilçesinde,

¹ Çizim ve belgeler Otman Tasarım Mimarlık ofisinden temin edilmiştir. Proje müellifi tez kapsamında ilgili görsellerin kullanımına izin vermiştir.

Göztepe semtinde, bulunan kütüphanenin temeli 2018 yılında atılmış olup, inşaatı 2020 yılında tamamlanmıştır. Otman Tasarım Mimarlık Ofisi tarafından bilgi, kültür ve sanatla iç içe olacak şekilde tasarlanan Ziraat Bankası Kütüphanesi, 28.000 m² kapalı alana sahip olması ile Türkiye'nin en büyük üniversite kütüphanesi unvanını kazanmıştır.

Kütüphane mevcutta bulunan toplu ulaşım araçlarının duraklarına yakın olacak şekilde konumlanmıştır. Aynı zamanda kütüphaneye kişisel araçlarla gelinebilmektedir. Ana cadde üzerinden ileride yapılması planlanan yan yol ile kapalı otoparka ulaşım sağlanması hedeflenmiştir. Kütüphane yakınında merkez laboratuvarı bulunurken; üniversitenin diğer birimleri henüz inşa edilmemiştir. Kütüphane binası yapılması amaçlanan rektörlük, mühendislik ve doğa bilimleri fakültesi, siyasal bilgiler ve hukuk fakültesi ve edebiyat fakültesinin merkezinde olacak şekilde inşa edilmiştir. Kampüs girişi ile yakından ilişkili bir kütüphane ana girişi düşünülmüştür. Ana giriş yeşil alan ve oturma elemanlarına sahip bir meydan üzerindedir (Şekil 5.2).

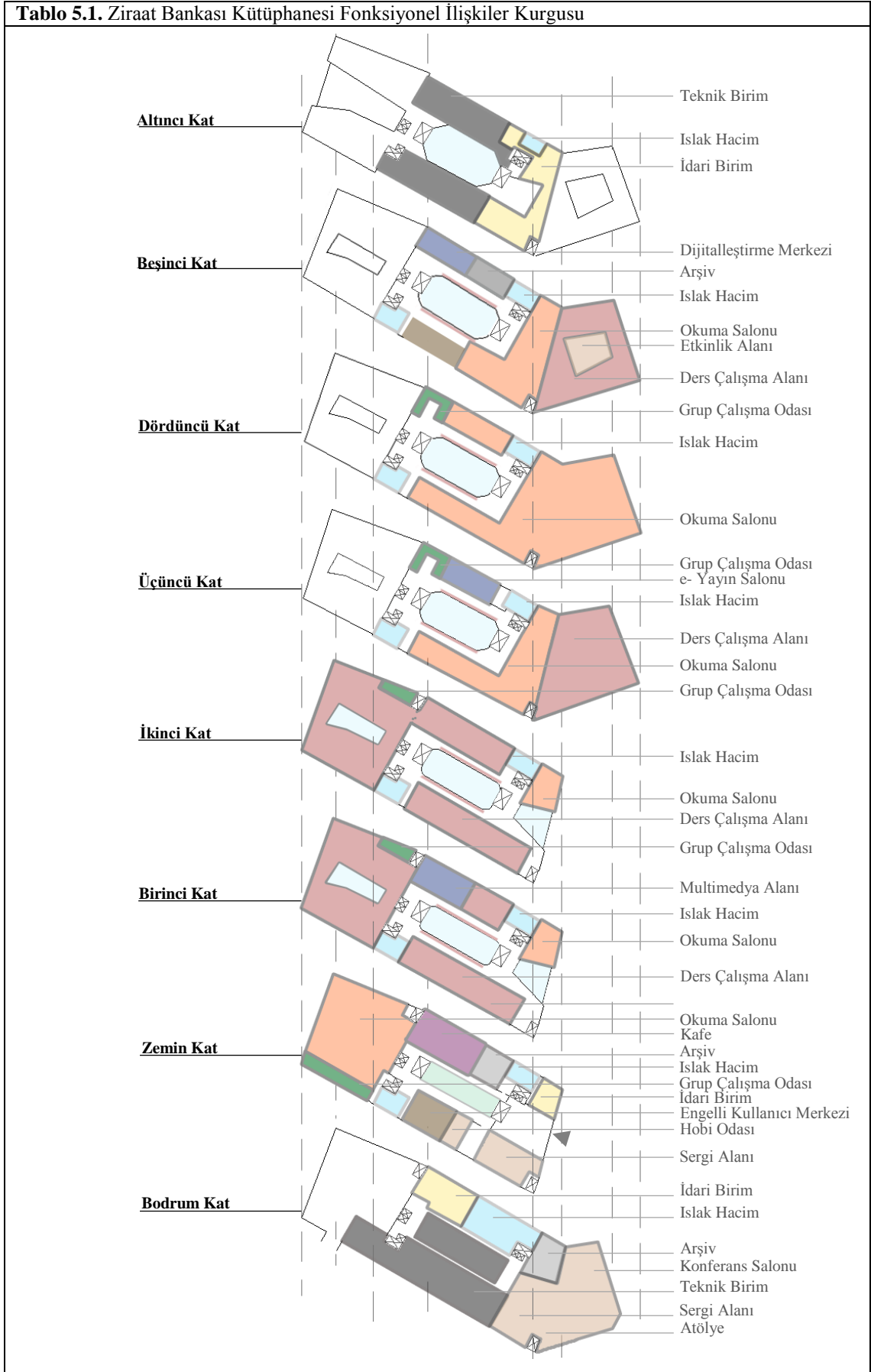

Şekil 5.2. Ziraat Bankası Kütüphanesi Ana Girişi (Otman Tasarım Mimarlık)

Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu

Müzik, tiyatro, el sanatları gibi çeşitli sosyal ve kültürel etkinlikleri bünyesinde barındıran Ziraat Bankası Kütüphanesi bodrum, zemin ve altı kattan oluşmaktadır. Mekânlar, birbirleri arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak katlara ve birimlere ayrılmıştır. Kütüphanenin büyük bir bölümünde okuma ve çalışma alanları bulunmaktadır. Katlar arası ulaşım dört adet kullanıcı asansörü ve iki adet merdivenden sağlanmaktadır. Merdivenler zemin katta iç bahçe; üst katlarda ise galeri boşluğu etrafına konumlandırılmıştır. Servis için ise ayrı bir asansör düşünülmüştür. Ayrıca üç adet yangın merdiveni ve ıslak hacim her katta bulunmaktadır.

Ziraat Bankası Kütüphanesi mekanlarının birbiri ile ilişkisi ve çeşitliliği tespit edilerek yapılan *fonksiyonel ilişkiler kurgusu* Tablo 5.1'de verilmiştir.

Tablo 5.1. Ziraat Bankası Kütüphanesi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu

Bodrum katta yüz beş kişilik ve yüz yirmi iki kişilik olmak üzere iki adet konferans salonu ve yüz on beş kişilik seminer salonu bulunmaktadır. Konferans ve seminer salonlarına zemin katta girişe yakın yerde bulunan asansörlerden ulaşım sağlanmaktadır. Bu salonların yanında atölye düşünülmüş; atölye ve salonların girişinde bulunan ortak mekânın sergi salonu olarak kullanılması planlanmıştır. Posta odası, arşiv, teknik birimler, depo, arşiv, cilt evi, teknik hizmetler için personel odası ve mescit ve duş alanının da bulunduğu ıslak hacim birimi bulunmaktadır. Ayrıca bodrum katta kapalı otopark girişi düşünülmüştür.

Zemin katta danışma bankosu, kontrol noktası, giriş lobisi, sergi salonu, yayınevi stantları, kafe, akıl oyunları-hobi odası, engelli kullanıcı merkezi, okuma salonu, ödünç alma, fotokopi merkezi, nadir eserler deposu, grup çalışma alanları ve teras bulunmaktadır. Ayrıca kat sorumlusu odası, güvenlik, ıslak hacim ve teknik odalar ana girişe yakın bir yerde düşünülmüştür.

Okuma salonu zemin katın büyük bir kısmını kapsamaktadır. Okuma salonu yakınında diğer mekânlardan bölücü elemanlar ile kısmen izole edilmiş grup çalışma alanları oluşturulmuştur. Merdivenler ve iki tane asansör ana girişe yakın, kullanıcılar tarafından kolaylıkla algılanacak şekilde konumlanırken; diğer iki asansör okuma salonuna yakın bir yerde bulunmaktadır. Zemin katta iç bahçe etrafında tasarlanan merdivenler üst katlarda galeri boşluğu çevresinde devam etmektedir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3. Ziraat Bankası Kütüphanesi İç Bahçe ve Galeri Boşluğu Tasarımı (Otman Tasarım Mimarlık)

Birinci katta ders çalışma salonu, kitap koleksiyonu, multimedya-bilgisayar kullanıcı alanı, gazete okuma alanı, dinlenme alanı, fotokopi-baskı odası ve ödünç alma bulunmaktadır. Galeri boşluğu etrafında ve cephe boyunca konumlanan uzun masa ve sandalyeler ile bireysel çalışma alanları oluşturulmuştur. Ayrıca mekân içerisinde çalışma eylemi için farklı tefriş düzenlemeleri yapılmıştır. Bireysel çalışma alanlarının yanı sıra

pencere kenarlarında görsel ve işitsel açıdan bölücü elemanlar ile tamamen sınırlandırılmış grup çalışma odaları bulunmaktadır. İkinci katta birinci kattaki işlevler ve mekân düzenlemesi devam etmektedir. Farklı olarak, bu katta akademik personel için özelleştirilmiş bir çalışma alanı oluşturulmuştur.

Üçüncü katta grup çalışma odaları, fotokopi-baskı odası, kitap koleksiyonu, ders çalışma salonu, elektronik yayın salonu, serbest okuma alanı, ödünç alma, depo-arşiv ve teras bulunmaktadır.

Dördüncü katta üçüncü katta olduğu gibi grup çalışma odaları, fotokopi-baskı odası, kitap koleksiyonu, ödünç alma ve depo-arşiv konumlanmıştır. Ayrıca mekân ve tefriş düzenlemesi ile ders çalışma amaçlı da kullanılabilir serbest okuma salonu düşünülmüştür.

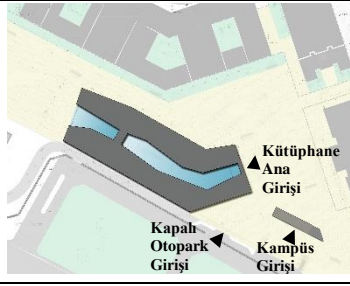
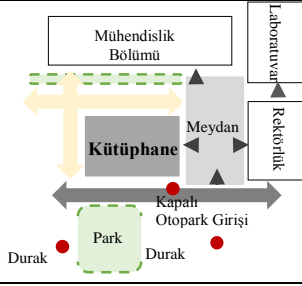
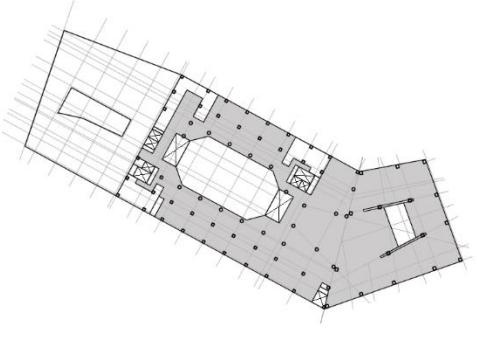
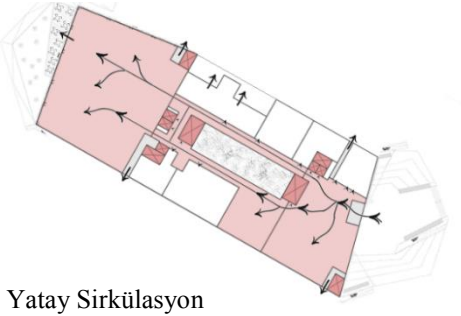
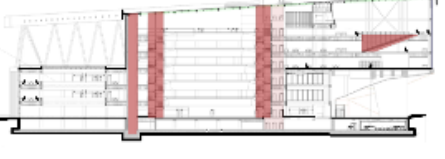
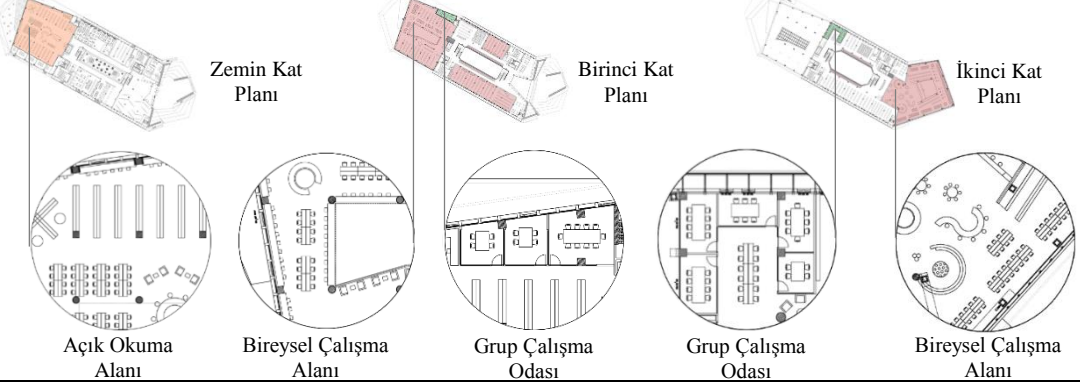
Beşinci kat dijital ve teknolojik materyallerin kullanıldığı ve sosyal aktivitelerin yapıldığı bir mekân olarak tasarlanmıştır. Bu doğrultuda dijitalleştirme merkezi, oryantasyon ve staj uygulama merkezi, çok kişili etkinliklerin yapılması ve sunulması amacıyla “tribün” olarak tanımlanan amfi şeklinde alan oluşturulmuştur (Şekil 5.4). Amfi üst örtüsü cam malzeme ile kapatılarak gün ışığından yararlanan bir mekân oluşturulmuştur. Aynı zamanda kitap koleksiyonu, serbest okuma salonu, gazete-dergi okuma alanı, arşiv ve fuaye alanı bulunmaktadır. Fuaye, oryantasyon ve staj uygulama merkezinin yanında düşünülerek kullanıcılara bekleme alanı sunulmuştur.

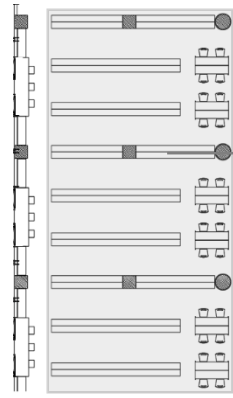

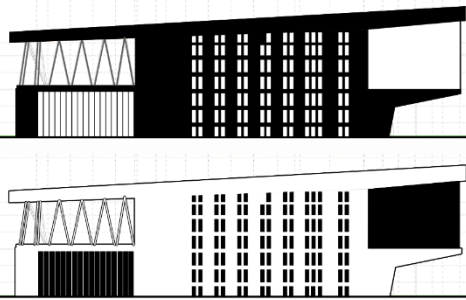

Şekil 5.4. Ziraat Bankası Kütüphanesi “Amfi” Kullanımı ve Serbest Okuma Alanı (Otman Tasarım Mimarlık)

Altıncı katta ise içerisinde daire başkanı odası, sekreterlik, toplantı odası, personel çalışma alanları, ıslak hacim, misafir odası gibi mekânların bulunduğu idari birim bulunmaktadır. Ayrıca bu katta teknik mekânlar konumlandırılmıştır.

Ziraat Bankası Kütüphanesi *kütüphane-yakın çevre ilişkisi, mekan düzeni, iç mekan kurgusu ve cepheye ilişkin analizler* Tablo 5.2.a’da ve Tablo 5.2.b’de verilmiştir.

Künye		Kütüphane-Yakın Çevre İlişkisi	
<p>Ülke/İl: Türkiye/ İstanbul</p> <p>Yıl: 2020</p> <p>Durumu: Uygulanmış</p> <p>Büyüklüğü: 28.000 m²</p> <p>Türü: Üniversite Kütüphanesi</p>	<p>Vaziyet Planı</p> 	<p>Dış Mekân Kurgusu</p> 	
Mekân Düzeni			
<p>Plan Kurgusu</p> 	<p>Sirkülasyon</p> <p>Yatay Sirkülasyon</p> <p>Düsey Sirkülasyon</p> 		
<p>Eylem Alanları</p> <p>Zemin Kat Planı</p> <p>Birinci Kat Planı</p> <p>İkinci Kat Planı</p> <p>Açık Okuma Alanı</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p> <p>Grup Çalışma Odası</p> <p>Grup Çalışma Odası</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p>			
<p>- Taşıyıcı ve aks sistemine bakıldığında, kütüphanede açık plan kurgusunun benimsendiği görülmektedir. Esnek plan anlayışına uygun tasarlanması ile mekân içerisinde farklı düzenlemelere imkân tanınmaktadır.</p> <p>- Yatay sirkülasyon alanları, mekânları kolaylıkla algılama ve çok yönlü hareket etme imkanı ile sınırlamaların olmadığı bir dolaşım düzeni sunmaktadır. Düsey sirkülasyon elemanları ise binanın merkezine yakın olacak şekilde konumlandırılmıştır. Etkinlikler için oluşturulan amfi aynı zamanda katlar arası erişimi sağlamaktadır.</p> <p>- Açık okuma salonları ve çalışma alanları kütüphane içerisinde bodrum ve altıncı kat hariç diğer katlarda birbirini tekrar eden mekân düzeni ile geniş bir alana yayılmıştır. Kapalı okuma salonu bulunmamaktadır. Grup çalışma odaları doğal aydınlatma ve havalandırmadan faydalanacak şekilde cephe üzerinde işitsel ve görsel açıdan sınırlamaların olduğu mekânlar olarak tasarlanmıştır. Bireysel çalışma alanları ise galeri boşluğu çevresinde, cephe boyunca ve mekân içerisinde farklı donatı elemanları ile kullanıcılara çeşitli çalışma alanları sunmaktadır.</p>			

Tablo 5.2.b. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ziraat Bankası Kütüphanesi			
İç Mekân Kurgusu			
Raf Düzeni	 <p>Birbirine Paralel Raf Düzeni</p>	Renk/Malzeme Kullanımı	 <p>Zeminde Farklı Renk Kullanımı</p> <p>Ahşap Malzeme Kullanımı</p>
Doğal Aydınlatma		<p>- Rafların birbirine paralel olacak şekilde sıralanması ile raf düzeni oluşturulmuştur. Raflar arasında bulunan masa ve oturma elemanları, kullanıcılara mekânda kullanım kolaylığı sunmaktadır.</p> <p>- Cam yüzeyler ve atriyum ile iç mekâna gün ışığı alınmaktadır.</p>	
Cephe Düzeni			
Doluluk/Bosluk		Renk/Malzeme Kullanımı	 <p>Metal Perfore Kaplama</p> <p>Prekast Cephe Kaplama</p> <p>Betopan Üzeri Boya+Sıva</p>
<p>- Tam dolu cephesi bulunmayan kütüphanenin tüm cephelerinde mekânların gün ışığını alması için birbirini tekrar eden boyutlarda pencereler bulunmaktadır.</p> <p>- Gün ışığının iç mekâna kontrollü bir şekilde alınması için cam yüzeylerde estetik etki de uyandıran metal perfore cephe kaplaması kullanılmıştır.</p> <p>- Cephe malzemesi olarak seçilen malzemeler modern tasarım anlayışına uygun olacak şekilde kullanılmıştır.</p>			

5.2. Örnek 2: Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi

Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi, Avusturya'nın Viyana şehrinde Zaha Hadid tarafından tasarlanarak 2013 yılında kullanıma açılmıştır. 28.000 m² kapalı alana sahip kütüphane ve öğrenim merkezi, üniversitenin yeni kampüsünün merkezinde çokgen bir blok olarak tasarlanmıştır (Url 24).

Kampüs girişine yakın mesafede bulunan kütüphane ve öğrenim merkezi eğitim birimleri ve konferans salonunun odak noktasını oluşturmaktadır. Yakınında bulunan çok

katlı kapalı otopark ile kişisel araçla gelen kullanıcılarına kolaylıkla park alanı sunmaktadır. Aynı zamanda bisiklet parkı ve toplu ulaşım araçlarının duraklarına yakın bir şekilde konumlanmıştır. Kütüphane ve öğrenim merkezinin güneyinde birçok spor faaliyetlerine imkân sunan büyük bir yeşil alan bulunmaktadır. Bina ana girişi yeşil alan, araç park yerleri ve duraklara geçiş noktasında bulunan meydan üzerindedir (Şekil 5.5).

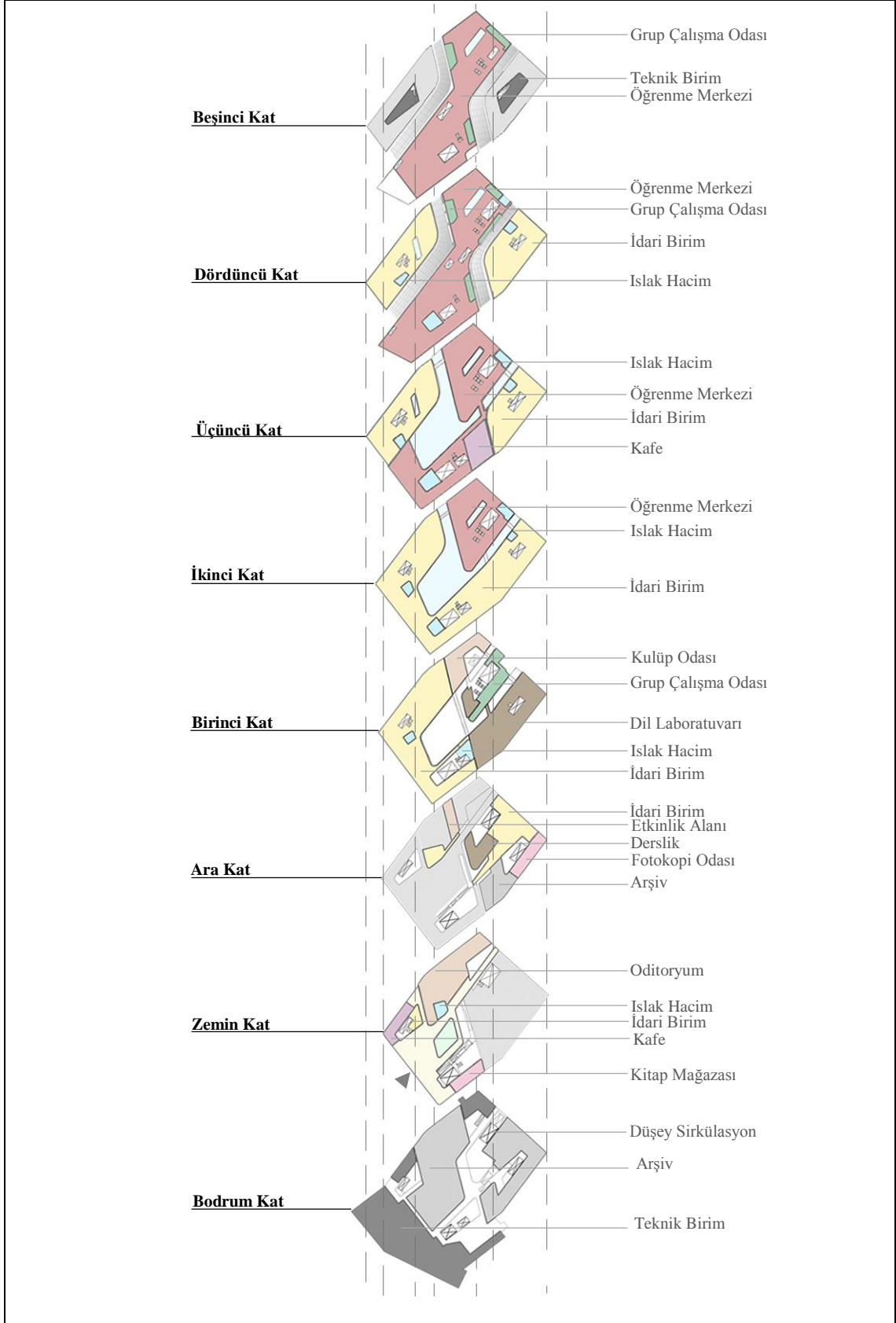
Şekil 5.5. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi Ana Girişi (Url 25)

Fonksiyon Analizi

Bodrum, zemin ve beş kattan oluşan yapının ana bloğu kütüphane ve öğrenme merkezi hizmet alanı olarak kullanılmaktadır. Küçük bloklar ise öğrenci hizmetleri ve idari birim işlevlerini yerine getirmektedir. Mekânlar merkezi atriyum ve koridorlar etrafında konumlanmıştır. Bodrum kat teknik ve depolama amaçlı kullanılırken; zemin kat sosyal etkinlikler için kullanılan sesli bir mekân olarak düşünülmüştür. Üst katlarda büyük bir kısım her katta birbirini tekrar eden çalışma ve öğrenme fonksiyonları için ayrılmıştır. Katlar arası ulaşım rampalar, merdivenler ve asansörler aracılığıyla sağlanmaktadır. Katlar içinde ise mekânlar köprüler ve koridorlar ile birbirine bağlanmaktadır.

Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi mekânlarının birbiri ile ilişkisi ve çeşitliliği tespit edilerek yapılan *fonksiyonel ilişkiler kurgusu* Tablo 5.3'te verilmiştir.

Tablo 5.3. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu (Url 25'ten yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.)

Bodrum katta teknik birim, arşiv ve depo bulunmaktadır. Arşiv materyal türüne göre yapılan sınıflandırmaya göre mekânlara ayrılmıştır. Ayrıca sirkülasyon elemanlarına yakın olacak şekilde acil durumlarda binadan uzaklaşmak amacıyla kaçış rotası belirlenmiş ve çıkış kapıları düşünülmüştür.

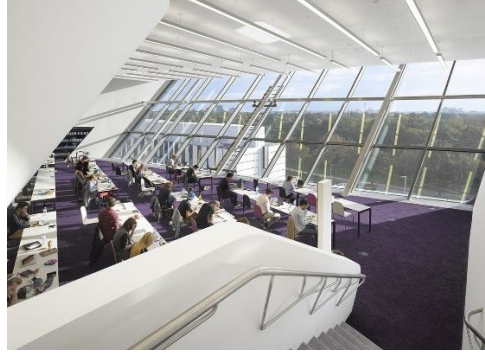
Zemin katta kontrol noktası, güvenlik, danışma bankosu, kafe, kitap mağazası, toplanma alanı, fuaye, üç yüz seksen bir kişilik oditoryum ve iki yüz üç kişilik seminer salonu bulunmaktadır. Toplanma alanı ana girişe yakın ve üst katlardan algılanabilecek şekilde konumlandırılmıştır (Şekil 5.6). Bu alanın aynı zamanda etkinlik ve sergi alanı olarak da kullanılabilmesi düşünülmektedir. Oditoryum ve seminer salonuna kullanıcılarını kütüphane kullanıcılarından gerektiğinde ayrı tutmak amacıyla ayrı bir giriş tanımlanmıştır. Ayrıca ana girişin yanı sıra kütüphane ve öğrenme merkezine farklı cephelerden de giriş sağlanmaktadır.

Şekil 5.6. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi Ana Giriş ve Toplanma Alanı (Url 25)

Birinci katta etkinlik alanı, ödünç alma, fotokopi merkezi, idari birim (destek birimi), bilgi merkezi, küçük bir mekânda çalışma salonu ve deponun bulunduğu bir asma kat tasarlanmıştır. Birinci katın yarısı idari birime ayrılmıştır. Katın diğer bir kısmında ise kulüp odaları, grup çalışma odaları, derslik ve dil laboratuvarı bulunmaktadır.

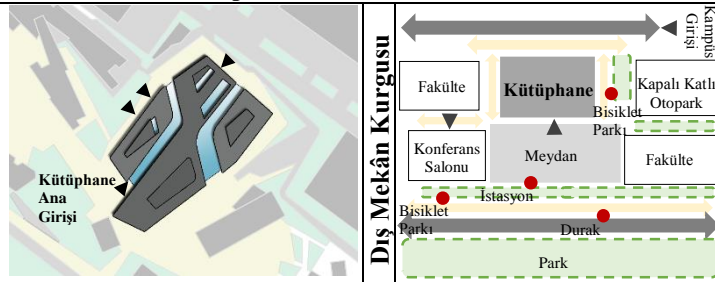
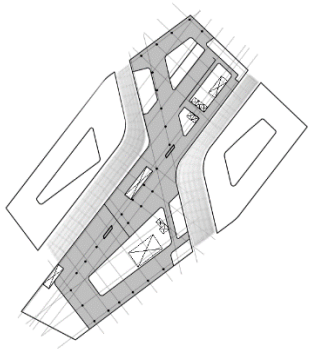
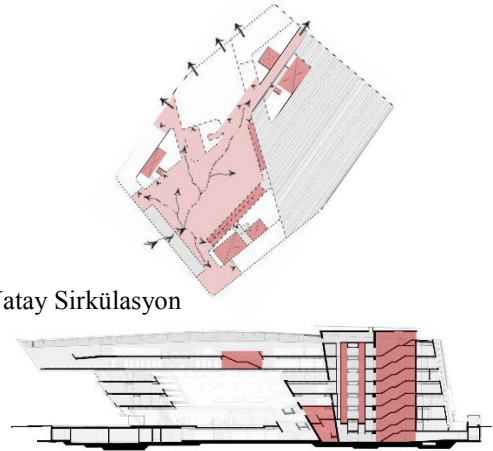
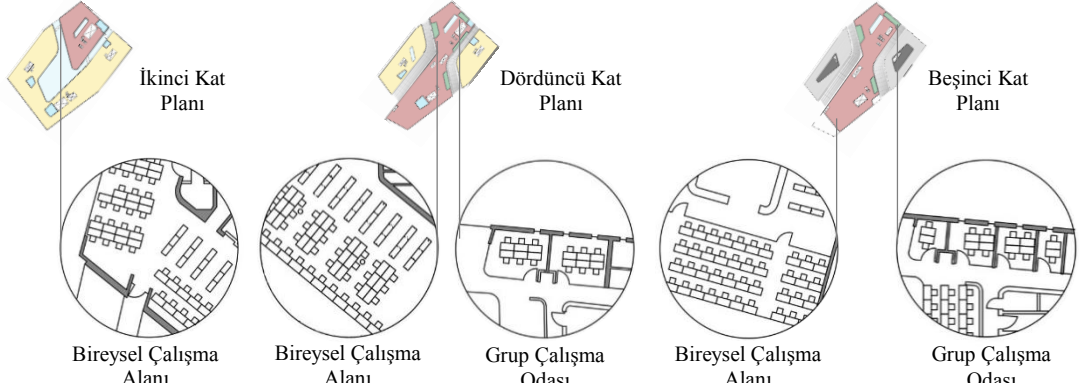
İkinci katta kullanıcıların okuma, çalışma ve araştırma eylemlerini gerçekleştirebilecekleri teknolojik imkânlarla sahip olan öğrenme merkezi bulunmaktadır (Şekil 5.7). Öğrenme merkezi üst katlarda da aynı aks üzerinde konumlanarak binanın büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Ayrıca bu katta bilgi teknolojisi hizmeti, grup çalışma odaları ve bireysel çalışma alanı düşünülmüştür. Üçüncü ve dördüncü katta, ikinci katta bulunan fonksiyonlar devam etmektedir. Bu mekânlara ek olarak üçüncü katta kafe ve dördüncü katta bireysel çalışma alanı oluşturulmuştur.

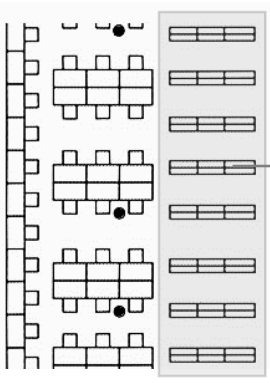

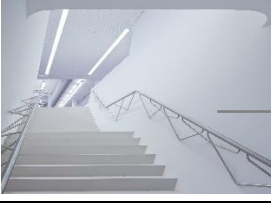
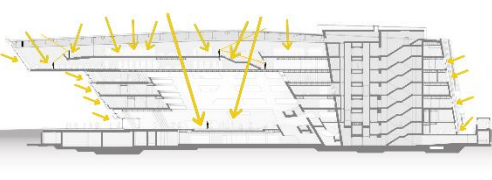

Şekil 5.7. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi (Url 25)

Beşinci katta öğrenme merkezi, bireysel çalışma alanı ve teknik mekânlar bulunmaktadır. Öğrenme merkezi mekânı içerisinde bireysel çalışma alanı bölücü elemanlar ile çevreden işitsel ve görsel olarak sınırlandırılmıştır.

Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi *kütüphane-yakın çevre ilişkisi analizi, mekân düzeni analizi, iç mekan kurgusu analizi ve cephe analizi* Tablo 5.4.a'da ve Tablo 5.4.b'de verilmiştir.

Künye		Kütüphane-Yakın Çevre İlişkisi	
<p>Ülke/İl: Avusturya/Viyana Yılı: 2013 Durumu: Uygulanmış Büyüklüğü: 28.000 m² Türü: Üniversite Kütüphanesi</p>		<p>Vaziyet Planı</p> 	
Mekân Düzeni			
Plan Kurgusu			<p>Sirkülasyon</p> <p>Yatay Sirkülasyon</p> <p>Düşey Sirkülasyon</p>
	<p>Eylem Alanları</p> <p>İkinci Kat Planı</p> <p>Dördüncü Kat Planı</p> <p>Beşinci Kat Planı</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p> <p>Grup Çalışma Odası</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p> <p>Grup Çalışma Odası</p>		
<p>- Taşıyıcı ve aks sistemine bakıldığında, öğrenme merkezinde açık plan anlayışının benimsendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca galeri boşluğu, düşey sirkülasyon elemanları ve ıslak hacim mekanlarının sabit kaldığı; bu mekanların çevresinde oluşturulan koridorlar ile mekan içerisinde bağlantı sağlandığı görülmektedir.</p> <p>- Yatay sirkülasyon alanları düşey sirkülasyon elemanlarını ve mekanları kolaylıkla algılama imkanı sunmaktadır. Düşey sirkülasyon elemanları ise bina içerisinde farklı birimlere en kısa yoldan ulaştıracak şekilde konumlandırılmıştır.</p> <p>- Öğrenme merkezi olarak ifade edilen bireysel ve grup çalışma alanları ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci katta birbirini tekrar eden mekân düzeni ile binanın büyük bir kısmını kapsamaktadır. Okuma salonu şeklinde tanımlanan bir mekân bulunmamaktadır. Okuma eylemi öğrenme merkezi içinde gerçekleştirilebilmektedir. Grup çalışma odaları hem doğal aydınlatma ve havalandırmadan faydalanacak şekilde cephe üzerinde hem de galeri boşluğu etrafında işitsel ve görsel açıdan sınırlamaların olduğu mekânlar olarak tasarlanmıştır. Bireysel çalışma alanları ise galeri boşluğu çevresinde, cephe boyunca ve mekân içerisinde kullanıcılara çeşitli çalışma alanları sunmaktadır.</p>			

Tablo 5.4.b. Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğretim Merkezi (Url 25'ten yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.)			
İç Mekân Kurgusu			
Raf Düzeni	 <p>Galeri boşluğu</p> <p>Birbirine Paralel Raf Düzeni</p>	Renk/Malzeme Kullanımı	 <p>Zeminde Farklı Renk ve Malzeme Kullanımı</p> <p>Sabit Renk Kullanımı</p>
Doğal Aydınlatma		<ul style="list-style-type: none"> - Birbirine paralel olan raflar sirkülasyon ve çalışma alanları arasında bölücü eleman olarak görev yapmaktadır. - Fonksiyonları birbirinden ayırmak için zeminde farklı renk ve malzeme kullanımı dışında tüm yüzeylerde beyaz renk malzeme tercih edilmiştir. - Cam yüzeyler ve atriyum ile iç mekâna gün ışığı alınmaktadır. 	
Cephe Düzeni			
Doluluk/Bosluk		Renk/Malzeme Kullanımı	 <p>Alüminyum Profil</p> <p>Alüminyum Altyapılı Beton Levha</p> <p>Beton Levha</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Tam dolu cephesi bulunmayan kütüphanenin tüm cephelerinde mekânların gün ışığını alması için birbirini tekrar eden boyutlarda şerit pencereler tasarlanmıştır. - Gün ışığının iç mekâna kontrollü bir şekilde alınması için şerit pencerelerde estetik etki de uyandıran alüminyum profil kullanılmıştır. - Cephe malzemelerinin farklı renklerde kullanılması ile binanın kolay bir şekilde anlaşılması ve ana girişe yönlendirmesi amaçlanmıştır. Cephenin hareketliliği ile gölge oyunlarına imkân tanınmıştır. 			

5.3. Örnek 3: Freiburg Kütüphanesi

Freiburg Kütüphanesi, Almanya'nın Freiburg kentinde bulunan bir devlet üniversitesinin kütüphanesi olarak 2015 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Kütüphane, tasarımı için açılan yarışmayı kazanan Degelo ve Itten+Brechtbühl Mimarlık Ofisleri tarafından tasarlanan üniversite kütüphanesi 41.673 m² kapalı alana sahiptir (Url 26). Kullanıcılarına sunduğu kapsamlı okuma, çalışma, üretme ve paylaşma alanları ile Almanya'nın en büyük bilimsel kütüphanelerinden biri olma özelliği kazanmıştır.

Kent ve üniversite arasında bir iletişim ağı olması hedeflenen kütüphane, bulunduğu bağlamdaki tarihi yapıların net ve keskin tasarımından uzaklaşarak girintili-çıkıntılı formu ile tasarımcıları tarafından “kesilmiş bir elmas” şeklinde nitelendirilmiştir.

Freiburg Kütüphanesi, üniversite birimlerinin, dini yapıların ve park alanının odak noktasını oluşturmaktadır. Batı cephesinde bulunan açık otopark ve doğu cephesinde bulunan bisiklet park yerleri ile kullanıcılara kolaylık sağlamaktadır. Kütüphanenin güneydoğusunda büyük bir park alanı bulunmaktadır. Bina ana girişi taşıt yolu üzerinde oluşturulmuş bir meydan üzerindedir (Şekil 5.8).

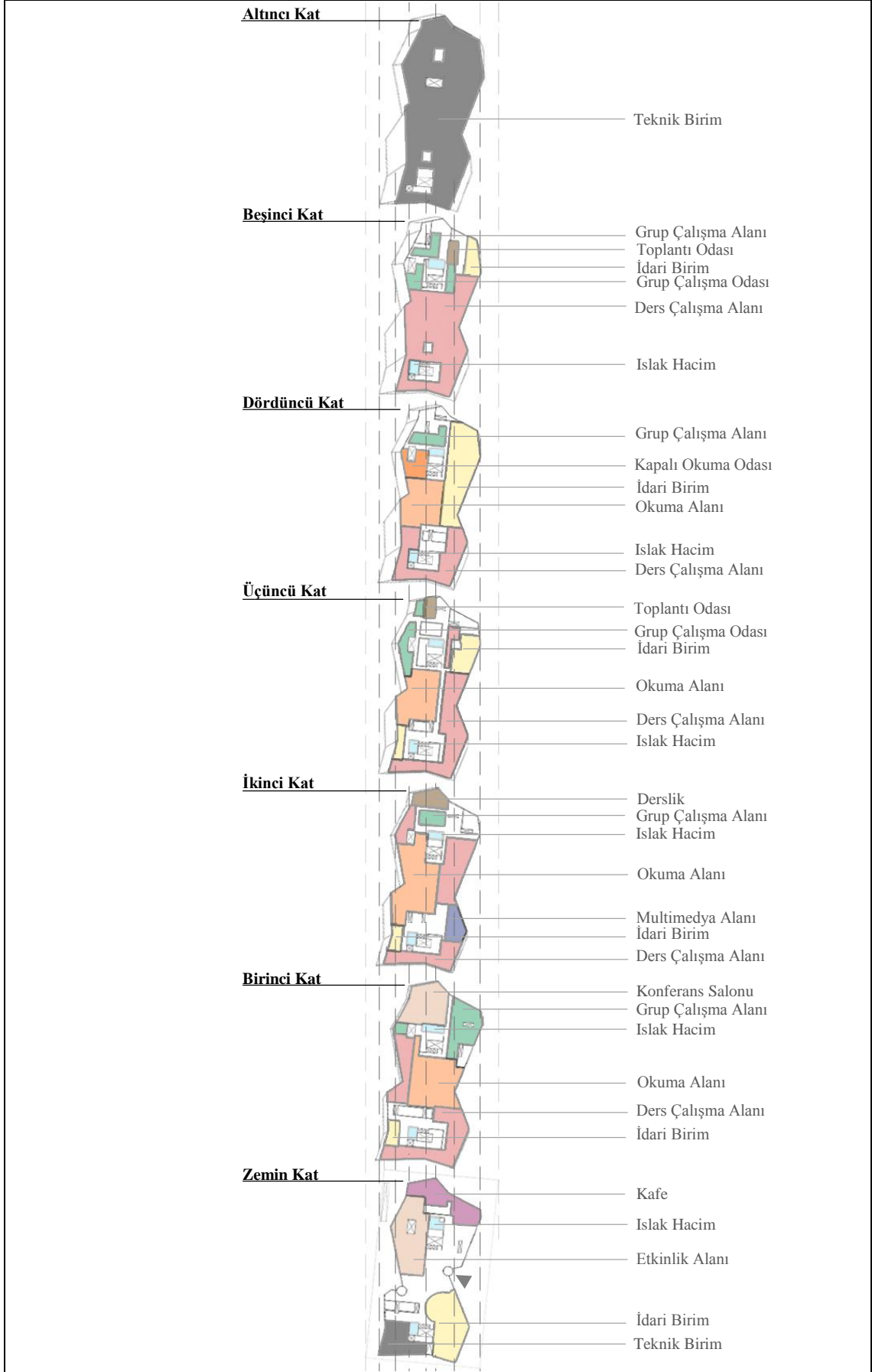
Şekil 5.8. Freiburg Kütüphanesi Ana Girişi (Url 27)

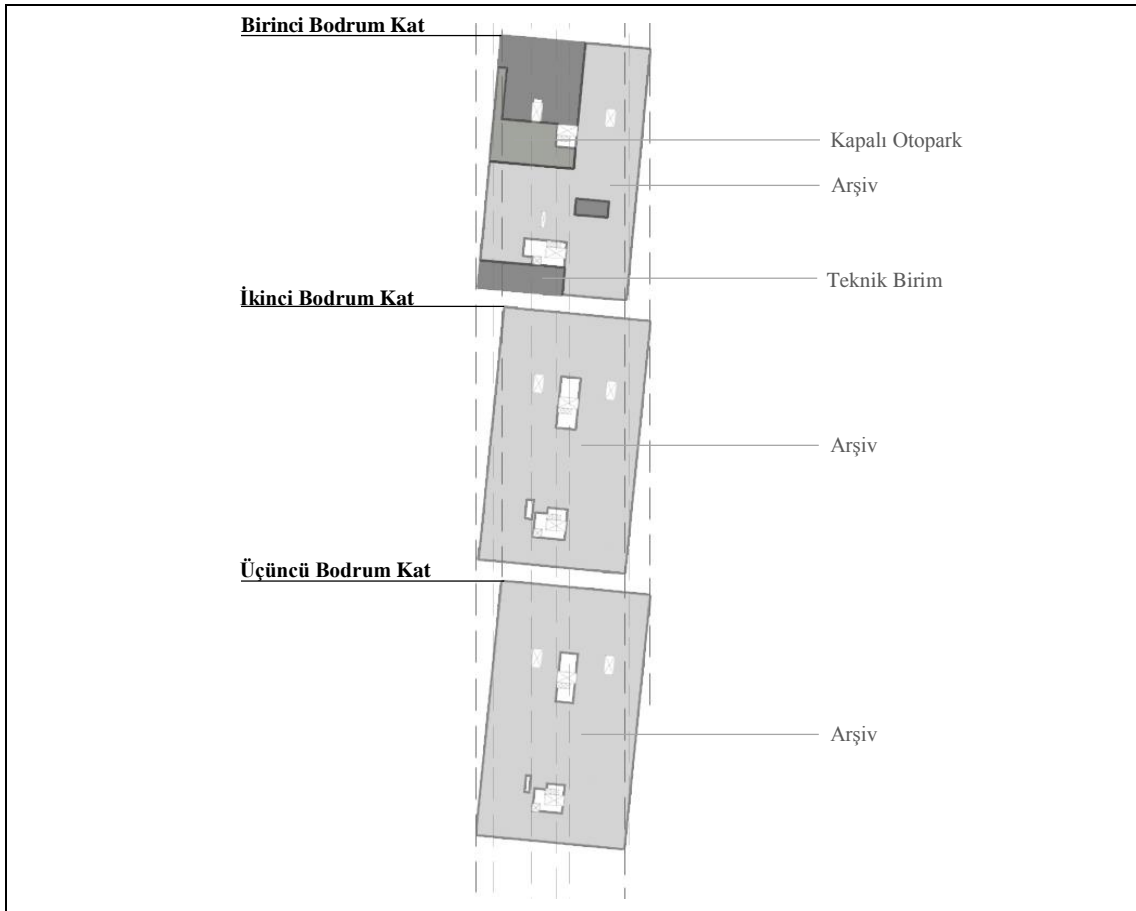
Fonksiyon Analizi

Freiburg Kütüphanesi üç bodrum kat, zemin ve altı kattan oluşmaktadır. Bodrum katta koleksiyonların depolandığı arşiv ve teknik birimler bulunurken; zemin katta oturma ve etkinlik mekânları konumlandırılmıştır. Üst katlarda ise okuma, çalışma ve etkinlik alanları oluşturulmuştur. Katlar arası ulaşım merdivenler ve asansörlerden sağlanmaktadır. Kat içinde ise atriyumda oluşturulmuş köprüler aracılığıyla mekânlara erişilmektedir. Sirkülasyon elemanlarının, ıslak hacimlerin ve diğer yardımcı birimlerin bir arada konumlanması yatay sirkülasyon alanlarının esnek olmasını sağlamıştır.

Freiburg Kütüphanesi mekânlarının birbiri ile ilişkisi ve çeşitliliği tespit edilerek yapılan *fonksiyonel ilişkiler kurgusu* Tablo 5.5’te verilmiştir.

Tablo 5.5. Freiburg Kütüphanesi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu (Url 26'dan yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.)

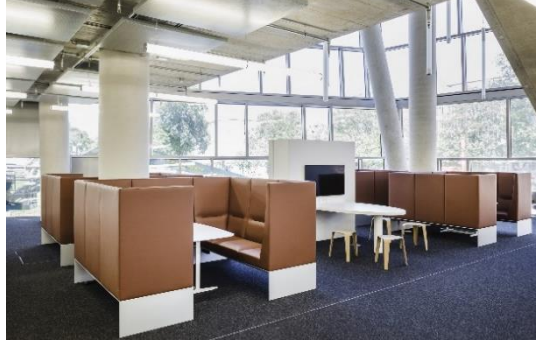

Birinci bodrum katta otopark, teknik birim ve arşiv bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü bodrum kat ise arşiv için ayrılmıştır.

Zemin katta kontrol noktası, danışma bankosu, ödünç alma, kafe, etkinlik alanı, idari birim ve teknik birim bulunmaktadır. Danışma biriminde banko tasarımı ile kullanıcılara yönlendirme sağlanmaktadır. Kafe ve etkinlik alanı çevresinde oturma alanları düzenlenmiştir. Aynı zamanda kafe dış mekânla ilişkili olacak şekilde tasarlanmıştır.

Birinci katta bireysel ders çalışma alanı, açık okuma salonu, yüz seksen kişilik konferans salonu, grup çalışma odası ve idari birim bulunmaktadır konferans salonu önünde fuaye alanı oluşturulmuştur. Grup çalışma odasının yanı sıra kat içerisinde sesli mekânlar bir arada olacak şekilde gerekli tefriş düzenlemesi ile grup çalışma alanları tasarlanmıştır (Şekil 5.9).

Şekil 5.9. Freiburg Kütüphanesi Grup Çalışma Alanı (Url 28)

İkinci, üçüncü ve dördüncü kat bireysel çalışma, okuma ve grup çalışma eylemleri için ayrılmıştır. Bu mekânlara ek olarak her katta idari birim bulunmaktadır. Ayrıca ikinci katta derslik, üçüncü katta toplantı salonu ve dördüncü katta kapalı okuma odası kullanıcılara hizmet vermektedir.

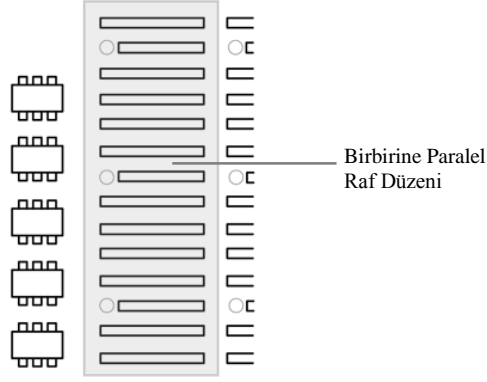
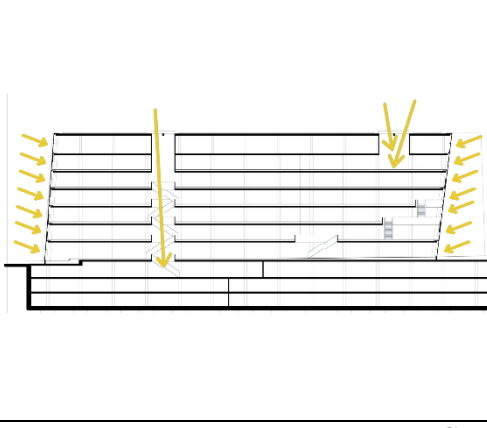
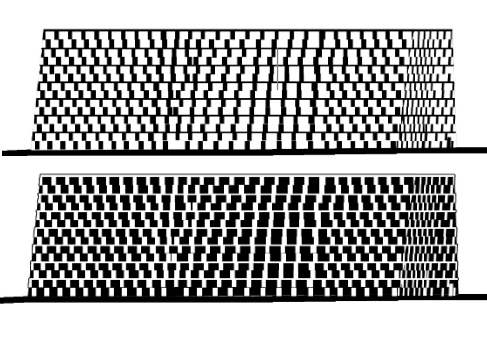

Beşinci katta tefriş düzenlemeleri ile bireysel veya grup olarak çalışmaların yapılabileceği esnek bir mekân oluşturulmuştur (Şekil 5.10). Ayrıca bu katta idari birim ve sesten uzak çalışmak isteyen kullanıcılar için işitsel ve görsel açıdan sınırlandırılmış mekânlar tasarlanmıştır. Altıncı kat ise teknik birim için ayrılmıştır.

Şekil 5.10. Freiburg Kütüphanesi Bireysel Çalışma Alanı (Url 28)

Freiburg Üniversitesi *kütüphane-yakın çevre ilişkisi analizi, mekan düzeni analizi, iç mekan kurgusu analizi ve cephe analizi* Tablo 5.6.a'da ve Tablo 5.6.b'de verilmiştir.

Künye		Kütüphane-Yakın Çevre İlişkisi	
<p>Ülke/İl: Almanya/Freiburg Yılı: 2015 Durumu: Uygulanmış Büyüklüğü: 41.673 m² Türü: Üniversite Kütüphanesi</p>		<p>Vaziyet Planı</p> <p>Dış Mekân Kurgusu</p>	
Mekân Düzeni			
Plan Kurgusu			<p>Sirkülasyon</p> <p>Yatay Sirkülasyon</p> <p>Düşey Sirkülasyon</p>
	<p>Eylem Alanları</p> <p>Üçüncü Kat Planı</p> <p>Dördüncü Kat Planı</p> <p>Beşinci Kat Planı</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p> <p>Kapalı Okuma Odası</p> <p>Açık Okuma Alanı</p> <p>Bireysel ve Grup Çalışma Alanı</p> <p>Grup Çalışma Odası</p>		
<p>-Taşıyıcı ve aks sistemine bakıldığında, düşey sirkülasyon elemanları, ıslak hacim ve yardımcı birimlerin sabit kaldığı ve eylem alanlarının esnek tasarım anlayışına bağlı kalarak kurgulandığı görülmektedir.</p> <p>- Yatay sirkülasyon alanları açık plana sahip mekan içerisinde düşey sirkülasyon elemanlarına ve kat içerisindeki birimlere yönlendirme sağlamaktadır. Düşey sirkülasyon elemanlarına bakıldığında, her katta merdiven sayısı ve konumu katlar arası hızlı erişim sağlamak amacıyla değişkenlik göstermektedir.</p> <p>- İşlevselliğin ön planda tutulduğu kütüphanede büyük bir kısım bireysel ve takım odaklı çalışmaların yapılabileceği alanlar için tasarlanmıştır. Eylem alanları gün ışığını alacak şekilde cepheye yakın konumlandırılmıştır. Binanın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla kullanıcı gereksinimine göre çeşitli okuma, çalışma ve etkinlik alanları oluşturulabilecek modüler oturma elemanı sistemi üretilmiştir. Ayrıca bu sistem sayesinde grup çalışmaları için tamamen sınırlandırılmış mekânların yanı sıra uygun tefriş düzenlemesi yapılarak işitsel ve görsel açıdan kısmen sınırlandırılmış alanlar tasarlanmaktadır.</p>			

Tablo 5.6.b. Freiburg Kütüphanesi (Url 26 ve Url 29'dan yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.)	
İç Mekân Kurgusu	
Raf Düzeni	 <p>Birbirine Paralel Raf Düzeni</p> <p>Renk/Malzeme Kullanımı</p>
Doğal Aydınlatma	 <p>- Raflar birbirine paralel olacak şekilde düzenlenmiştir.</p> <p>- Bina içerisinde az renk kullanımı konsepti ile yüzeylerde herhangi bir kaplama uygulanmamıştır. Sessiz olunması gereken mekânların zemininde halı tercih edilirken yoğun sirkülasyona sahip zemin katta beton zemin kaplama yapılmıştır. Danışma bankosunda kullanılan ahşap malzeme hem kullanıcılar ilk girdiklerinde ilgi çekerek yönlendirme sağlamakta hem de mekân içerisinde sıcaklık hissi vermektedir.</p> <p>- Cam yüzeyler ve atriyum ile iç mekâna gün ışığı alınmaktadır.</p>
Cephe Düzeni	
Doluluk/Bosluk	 <p>Renk/Malzeme Kullanımı</p>
Renk/Malzeme Kullanımı	 <p>Krom Çelik Cephe</p>
<p>- Gün ışığını bina içine kontrollü bir şekilde almak amacıyla şeffaf bina belli aralıklarla doldurulmuştur.</p> <p>- Cephe tasarımı ile gündüz saatlerinde kütüphane çevresinde bulunan neoklasik cephe tasarımına sahip fakülte binalarının yansıtılması ve gece saatlerinde iç mekânda kullanıcı hareketliliğinin dış mekânla paylaşılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda ayna görevi üstlenen cephede elektrokimyasal işlemle geçmiş krom çelik malzeme kullanılmıştır.</p>	

5.4. Örnek 4: Tainan Halk Kütüphanesi

Tainan Halk Kütüphanesi, Tayvan'ın en eski şehri olan Tainan'da 2018 yılında yapımına başlanmış ve 2021 yılı Ocak ayında tamamlanmıştır. 2016 yılında kütüphane tasarımı için açılan yarışmayı kazanan MAYU ve Mecanoo Mimarlık Ofisleri tarafından tasarlanan Tainan halk kütüphanesi, zengin bir tarihe sahip olan Tainan şehrini

simgelediği için “geçmiş geleceğe aktaran bir köprü” olarak nitelendirilmiştir (Url 30). 37.000 m² kapalı alana sahip olan halk kütüphanesinde, Tayvan’ın sıcak ikliminde gölge sağlamak amacıyla dikdörtgen blokların üst kotta doğru kademeli büyümesi ile geniş bir konsol oluşturulmuştur. Kütüphane, kullanıcılara okuma ve öğrenme imkânı sunmanın yanı sıra diğer insanlarla iletişim kurma ve kültür sanatlarıyla uğraşma fırsatı vermeyi amaçlamaktadır.

Tainan Halk Kütüphanesi ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite kurumlarına, konutlara ve park alanlarına yakın mesafede bulunmaktadır. Kütüphane gereksinimlerine göre çevresinin gelişim gösterdiği görülmektedir. Bitişiginde bulunan açık park alanı, araba ve motosikleti ile gelen kullanıcılara park imkânı sunmaktadır. Ayrıca kütüphane ana girişi yakınında toplu taşıma durağı ve bisiklet parkı bulunmaktadır. Güneyinde yeşil alanın hâkim olduğu kütüphanenin ana girişi cadde üzerinden sağlanmaktadır (Şekil 5.11).

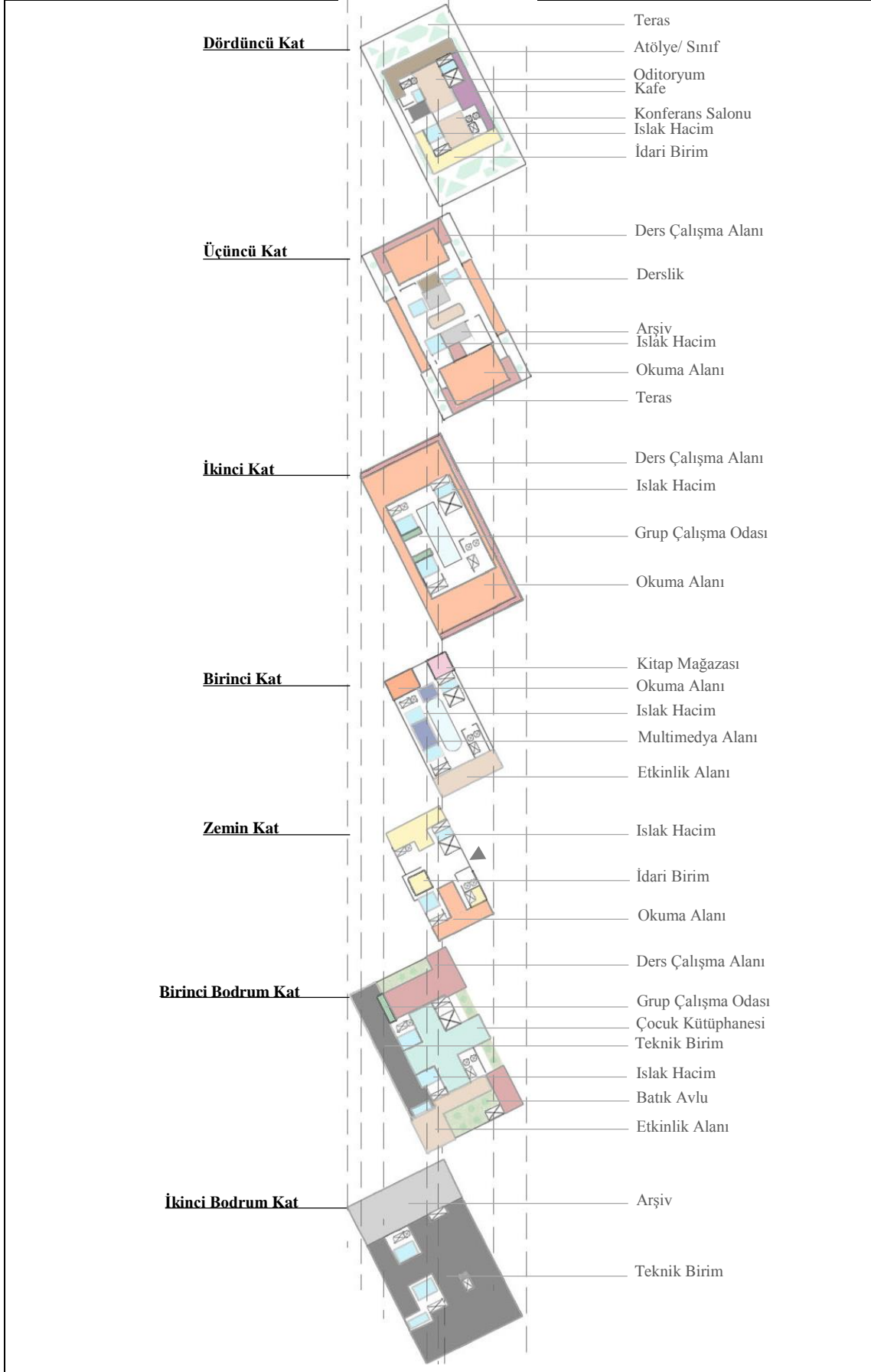
Şekil 5.11. Tainan Halk Kütüphanesi Ana Girişi (Url 30)

Fonksiyon Analizi

Kütüphane bodrum, zemin ve dört kattan oluşmaktadır. En alt kotta bulunan bodrum katta teknik birimler, zemin katta daha çok alışveriş ve etkinliğe ev sahipliği yapan sosyal mekânlar bulunurken; üst kotlarda okuma, çalışma, oturma ve medya ile ilgili eylemler için mekânlar oluşturulmuştur. Katlar arası ulaşım kütüphanenin simgesi haline gelen kırmızı renk heykelimsi merdiven ve asansörler aracılığıyla sağlanmaktadır. Sirkülasyon elemanları, ıslak hacimler ve diğer yardımcı birimler bir arada konumlanarak diğer mekânlar arası esnek bir tasarım oluşmasına yardımcı olmuştur.

Tainan Halk Kütüphanesi mekânlarının birbiri ile ilişkisi ve çeşitliliği tespit edilerek yapılan *fonksiyonel ilişkiler kurgusu* Tablo 5.7’de verilmiştir.

Tablo 5.7. Tainan Halk Kütüphanesi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu (Url 30'dan yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.)

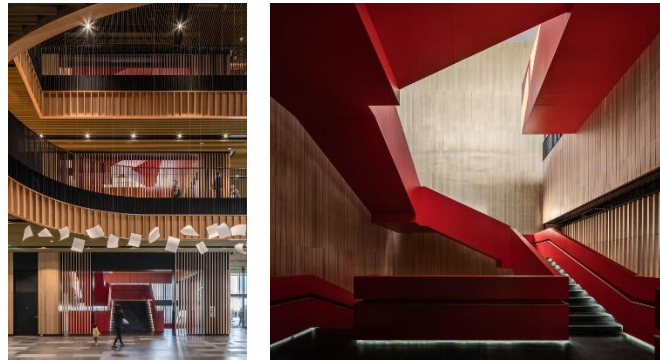

İkinci bodrum katta arşiv ve teknik birim bulunmaktadır. Birinci bodrum katta ise çocuk kütüphanesi, bireysel ve grup çalışma alanları ve teknik birim bulunmaktadır. Ayrıca üç cephesinde bulunan dört adet “batık avlu” olarak ifade edilen yarı açık alanlarda hem çocuklar hem de yetişkinler için sosyal mekânlar oluşturulmuştur (Şekil 5.12) (Url 30). Bu avluların en büyüğüne meydandan erişim sağlanmakta ve konser, sinema ve sergi gibi etkinlikler düzenlenmektedir. Büyük avluya dış mekandan düşey sirkülasyon ile erişim sağlanmaktadır.

Şekil 5.12. Tainan Halk Kütüphanesi “Batık Avlu” (Url 30)

Zemin katta kontrol noktası, danışma bankosu, self-servis (ödünç alma), idari birim ve serbest okuma alanları bulunmaktadır. Galeri boşluğu sayesinde zemin kattan birinci ve ikinci kat algılanmakta ve yönlendirme sağlanmaktadır. Ana girişin bitişiğinde bulunan kırmızı renk merdiven ve dört adet asansör ile üst katlara ulaşılmaktadır (Şekil 5.13).

Şekil 5.13. Tainan Halk Kütüphanesi Merdiveni (Url 30)

Birinci katta etkinlik alanı, multimedya alanı, kitap mağazası ve serbest okuma alanı bulunmaktadır. Sesli mekânlara hizmet veren bu katta aynı zamanda film izleme amaçlı oturma alanı oluşturulmuştur. Serbest okuma alanının kitap mağazası karşısında

konumlanması, kullanıcıların mağazadan aldıkları kitabı hızlı ve rahat bir şekilde incelemesine imkân tanımaktadır.

İkinci kat ders çalışma ve okuma alanları ile sessizliğin istendiği eylemlere hizmet vermektedir. Okuma alanı içerisinde bulunan raflarda genel koleksiyon bulunmaktadır.

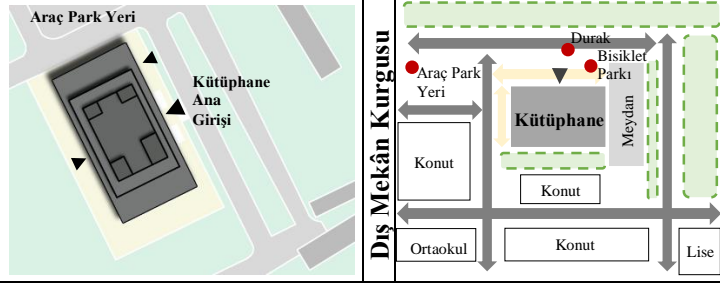
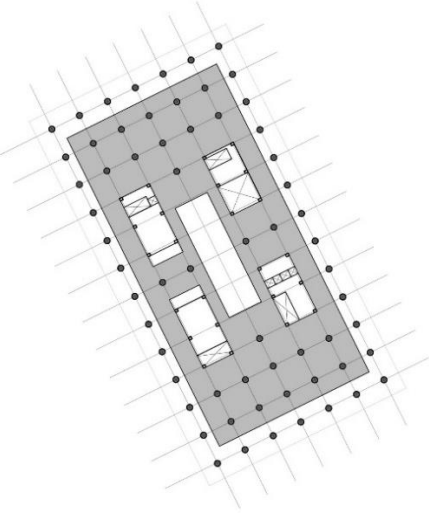
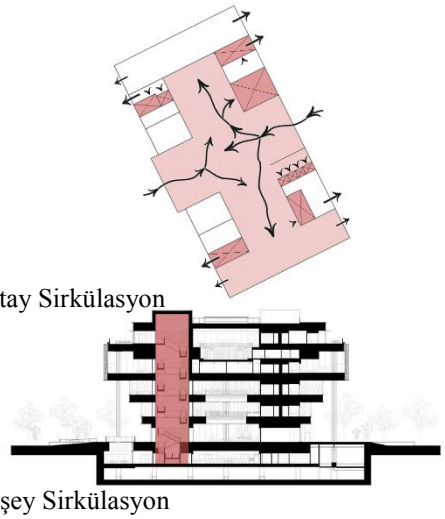
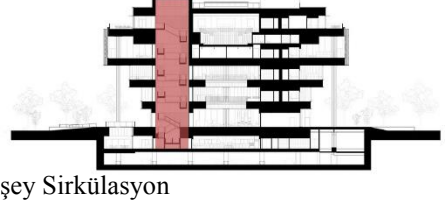
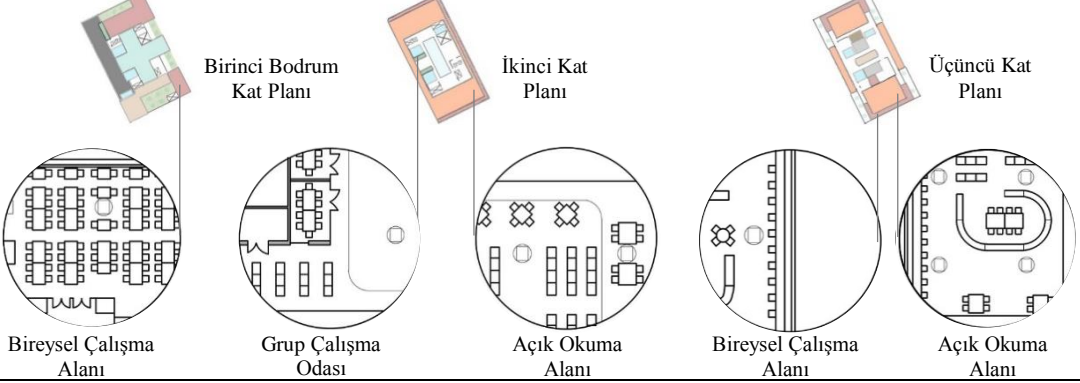
Üçüncü katta bireysel çalışma alanı, okuma alanı, etkinlik alanı, sergi alanı, arşiv ve dört tane teras bulunmaktadır (Şekil 5.14). Tainan'ın tarihini içeren miras koleksiyonu bu katta bulunan raflarda ve sergi alanında kullanıcılara hizmet vermektedir.

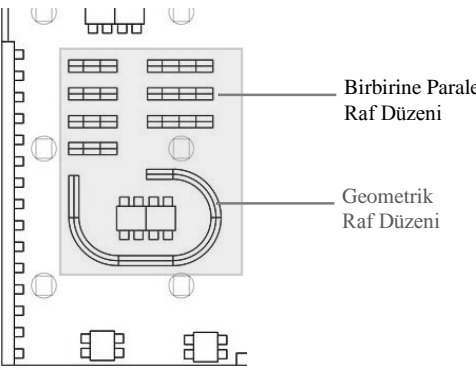

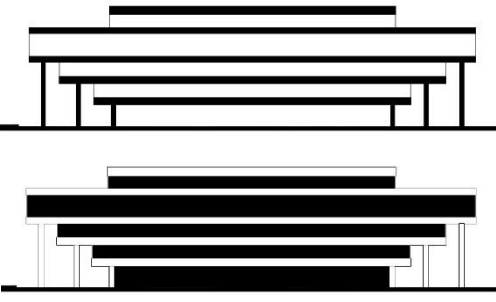

Şekil 5.14. Tainan Halk Kütüphanesi Çalışma ve Okuma Alanı (Url 30)

Dördüncü katta idari birim, iki yüz doksan kişilik oditoryum, yüz seksen kişilik konferans salonu, kafe, sınıflar ve atölyeler bulunmaktadır. Bu katta “çatı bahçesi” olarak ifade edilen yeşil alanın hâkim olduğu bir teras düşünülmüştür. Teras sınıf ve atölyelerin eğitim amaçlı kullanmasının yanı sıra kafe, oditoryum ve konferans salonu kullanıcıları için de sosyal bir mekan olarak hizmet vermektedir.

Tainan Halk Kütüphanesi *kütüphane-yakın çevre ilişkisi analizi, mekan düzeni analizi, iç mekan kurgusu analizi ve cephe analizi* Tablo 5.8.a'da ve Tablo 5.8.b'de verilmiştir.

Künye		Kütüphane-Yakın Çevre İlişkisi	
<p>Ülke/İl: Taylan/ Tainan Yılı: 2021 Durumu: Uygulanmış Büyüküğü: 37.000 m² Türü: Halk Kütüphanesi</p>		<p>Vaziyet Planı</p> 	
Mekân Düzeni			
Plan Kurgusu			<p>Sirkülasyon</p> <p>Yatay Sirkülasyon</p> <p>Düşey Sirkülasyon</p>
	<p>Eylem Alanları</p> <p>Birinci Bodrum Kat Planı</p> <p>İkinci Kat Planı</p> <p>Üçüncü Kat Planı</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p> <p>Grup Çalışma Odası</p> <p>Açık Okuma Alanı</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p> <p>Açık Okuma Alanı</p>		
<p>- Düşey sirkülasyon elemanları, ıslak hacim ve galeri boşluğunun sabit kaldığı göz önünde bulundurularak taşıyıcı ve aks sistemine bakıldığında, açık okuma ve bireysel çalışma alanlarında plan kurgusunun esnek tasarım anlayışına uygun olarak oluşturulduğu görülmektedir.</p> <p>- Yatay sirkülasyon alanları hem serbest okuma ve oturma eylemlerine hizmet vermekte hem de düşey sirkülasyon elemanlarına ve mekanlara yönlendirmektedir. Düşey sirkülasyon elemanları bina içerisinde dağınık halde konumlandırılmıştır. Ana girişin yanında konumlanan merdiven ve dört adet asansör kullanıcıları üst katlara kolaylıkla ulaşmalarını sağlamaktadır. Farklı birimlere en kısa yoldan ulaşılacak şekilde konumlandırılmıştır.</p> <p>- Açık okuma salonları ikinci ve üçüncü katta bireysel çalışma alanları ile birlikte düşünülmüştür. Aynı zamanda zemin katta da serbest okuma alanları bulunmaktadır. Cephe boyunca uzanan masa ve sandalyeler ile kullanıcılara bireysel çalışma alanları sunulmaktadır. Mekânın merkezine doğru raflar yerleştirilmiş ve raf aralarında okuma alanları oluşturulmuştur. Grup çalışma odaları işitsel ve görsel açıdan mahremiyetin sağlandığı mekânlar olarak tasarlanmıştır. Ancak cephe üzerinde konumlanmadığı için doğal aydınlatma ve havalandırmadan yararlanamamaktadır.</p>			

Tablo 5.8.b. Tainan Halk Kütüphanesi (Url 30'dan yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.)	
İç Mekân Kurgusu	
Raf Düzeni	 <p>Birbirine Paralel Raf Düzeni</p> <p>Geometrik Raf Düzeni</p>
Renk/Malzeme Kullanımı	 <p>Tüm yüzeylerde Farklı Renk ve Malzeme Kullanımı</p> <p>Ahşap Kaplama</p> <p>Zeminde Farklı Renk ve Malzeme Kullanımı</p>
Doğal Aydınlatma	 <p>- Rafların birbirine paralel ve geometrik olarak düzenlenmesi ile raf düzeni oluşturulmuştur. Geometrik raflar görsel açıdan kısmen mahremiyet sağladığı için merkezinde okuma alanları oluşturulmuştur Birbirine paralel raflar arasında da okuma alanları bulunmaktadır.</p> <p>- Fonksiyonları birbirinden ayırmak amacıyla tüm yüzeylerde malzeme ve renk farklılığı yapılmıştır. İç mekânda sıcaklık hissi vermek için ahşap malzeme kullanılmıştır.</p> <p>-İklimin de etkisi ile kütüphanede atriyum düşünülmemiştir. Doğal aydınlatma sadece cam yüzeylerden sağlanmaktadır.</p>
Cephe Düzeni	
Doluluk/Boşluk	
Renk/Malzeme Kullanımı	 <p>Dikey Alüminyum Çıta</p> <p>Kabartmalı Alüminyum Levha</p>
<p>- Gün ışığından maksimum seviyede yararlanmak için kütüphanenin dört cephesinde de şerit pencere kullanılarak şeffaf bir bina tasarlanmıştır. Ancak bulunduğu bölgenin iklim koşulları nedeniyle içeriye fazla ısı alınmaması için cam yüzeyler üzerinde estetik değeri de olan önlemler alınmıştır.</p> <p>- Cephe malzemeleri günümüz tasarım anlayışına uygun olacak şekilde kullanılmıştır. "Binanın tacı" olarak nitelendirilen üçüncü katın dış cephesinde alüminyum çıtalarla Tainan şehrinin geleneksel kafesli pencereleri modern bir şekilde yeniden yorumlanmıştır (Url 31). Aynı zamanda bu çıtalar ısının içeriye girmesini önleyerek gün ışığının kontrollü bir şekilde içeriye girmesini sağlamaktadır.</p>	

5.5. Örnek 5: Birmingham Halk Kütüphanesi

Birmingham Halk Kütüphanesi, İngiltere'nin Birmingham şehrinde Mecanoo Mimarlık Ofisi'nin 2008 yılında açılan kütüphane yarışmasını kazanması ile yapımına başlanmış ve 2013 yılında kullanıma açılmıştır. 35.000 m² kapalı alana sahip olan

kütüphane Avrupa'nın en büyük halk kütüphanesi olma özelliğini taşımaktadır (Url 32). Kütüphane binası, kent merkezinde dört adet dikdörtgen hacmin gölge alanlar ve yeşil teraslar oluşturmak için kademeli bir şekilde yerleştirilmesi ile oluşmuştur. Konsol çıkan dikdörtgen blok yarı açık oturma alanları için üst örtü görevi görmektedir.

Birmingham Halk Kütüphanesi, tasarımcıları tarafından “halk sarayı” şeklinde tanımlanmaktadır (Url 33). Öğrenme, bilgi ve kültür merkezi olarak nitelendirilen kütüphane, farklı mekân düzenlemeleri ve fonksiyonları ile her yaş ve türdeki kullanıcıya hizmet vermektedir.

Kütüphane şehrin merkezinde eğitim, eğlence, kültür ve tarihini bir arada barındıran büyük bir meydana bulunmaktadır. Kuzeyinde yeşil alanın hâkim olduğu halk kütüphanesinin ana girişi güneyinde bulunan bu meydan üzerinden sağlanmaktadır (Şekil 5.15). Bina ana girişi yakınında bulunan açık otopark, bisiklet park yeri ve toplu taşıma durakları ile kullanıcılara kolay ulaşım imkânı sunmaktadır.

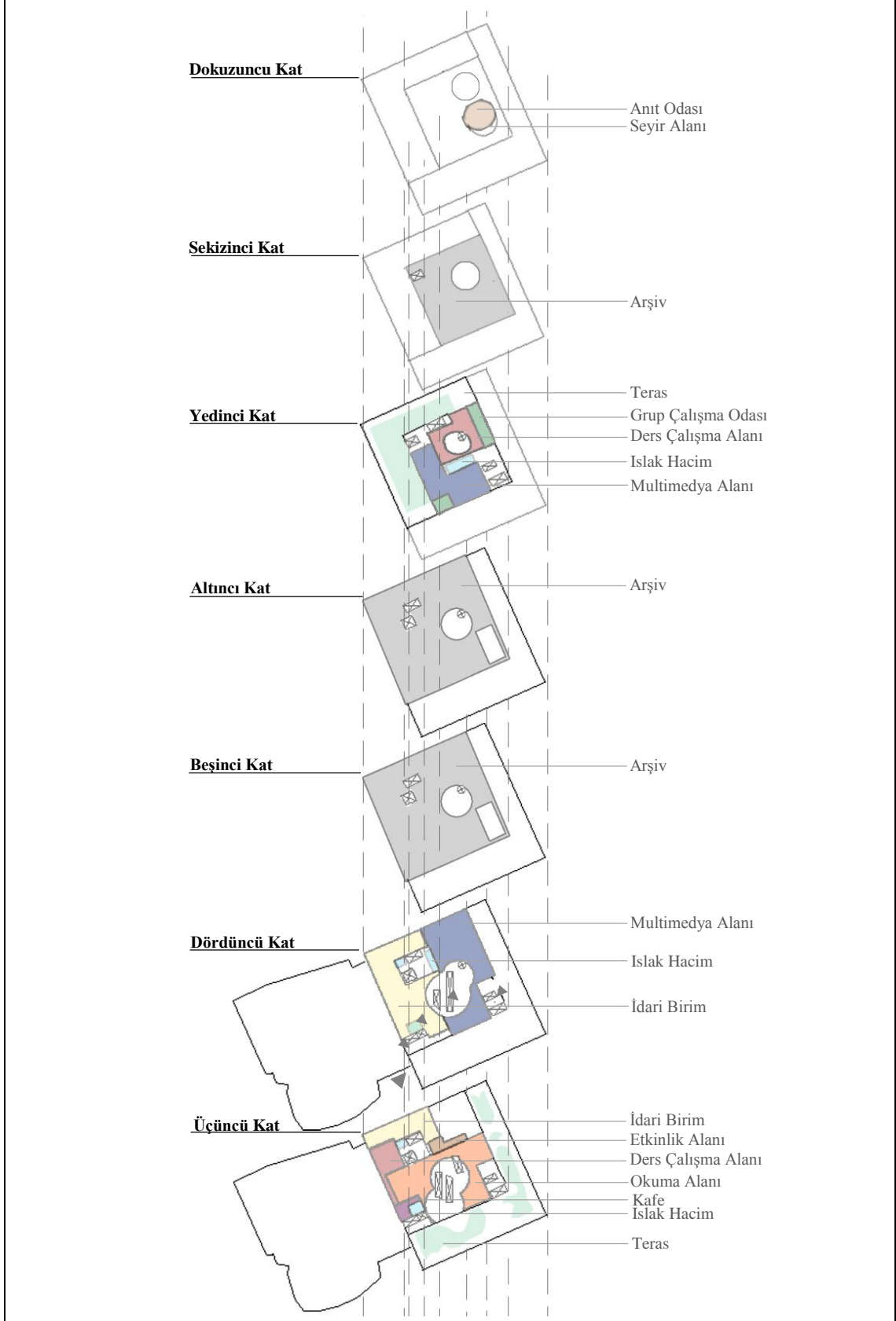
Şekil 5.15. Birmingham Halk Kütüphanesi Ana Girişi (Url 34)

Fonksiyon Analizi

Kütüphane bodrum, zemin ve dokuz kattan oluşmaktadır. Ayrıca bina kompleksinin üstünde rotunda bulunmaktadır. Rotundanın aynı zamanda bina merkezinde de devam etmesi yönlendirme, doğal aydınlatma ve havalandırma sağlamaktadır. Yapı, sesli ve sessiz mekânların birbirleri arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak katlara ve birimlere ayrılması ile oluşmuştur. Kütüphane öğrenim alanları, özel koleksiyon ve sosyal alanlar olmak üzere üç temel mekân altında çeşitlilik göstermektedir. Binanın merkezinde bulunan asansörler, yürüyen ve sabit merdivenler ile katlar arası bağlantı kurulmaktadır. Ayrıca yedinci kata kadar üç adet; yedinci kat sonrası için ise iki adet servis asansörü hizmet vermektedir.

Birmingham Halk Kütüphanesi mekanlarının birbiri ile ilişkisi ve çeşitliliği tespit edilerek yapılan *fonksiyonel ilişkiler kurgusu* Tablo 5.9'da verilmiştir.

Tablo 5.9. Birmingham Halk Kütüphanesi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu (Url 34'ten yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.)

Bodrum katta arşiv, teknik birim, çocuk kütüphanesi, serbest okuma alanı ve müzik atölyesi bulunmaktadır. Çocuk kütüphanesinde bulunan amfi çocukların ebeveynleri ile vakit geçirmelerini sağlayan bir etkinlik alanı sunmaktadır. Ayrıca bodrum katta oluşturulan “batık avlu” çeşitli etkinlikler ile meydana insanların ilgisini çeken bir açık hava amfi tiyatrosu olarak hizmet vermektedir (Şekil 5.16).

Şekil 5.16. Birmingham Halk kütüphanesi Açık Hava Tiyatrosu (Url 35)

Zemin katta kontrol noktası, danışma bankosu, ödünç alma, idari birim, okuma alanı kitap mağazası, sergi alanı, kafe, konferans salonu, oditoryum ve teknik birim bulunmaktadır. Sergi alanı sesli ve sessiz mekânlar arasında geçiş sağlayan holün duvarı kullanılarak oluşturulmuştur. Okuma alanı rampalar yardımı ile sesli mekânlardan kısmen ayrılmıştır. Teknik hizmetler için bina ana girişinin tersi yönünde, taşıt yoluna yakın olacak şekilde, teknik birime beş araç için servis girişi düşünülmüştür. Kütüphanenin bitişiğinde bulunan, 1962 yılında yapılmış, Repertuar Tiyatrosu'nun kütüphane tasarım sürecinde yenilenmesi ile üç yüz kişilik oditoryum zemin katta kütüphaneye entegre edilmiştir. Aynı zamanda ana giriş yakınında kütüphaneye ait bir konferans salonu bulunmaktadır. Kafe, birinci kat konsolu ile oluşan yarı açık alanda oturma alanı oluşturularak dış mekân ile ilişkili olacak şekilde tasarlanmıştır (Şekil 5.17).

Şekil 5.17. Birmingham Halk Kütüphanesi Kafe-Dış Mekân İlişkisi (Url 33)

Birinci katın büyük bir kısmını çalışma ve okuma mekânları oluşturmaktadır. Açık okuma salonu, kapalı okuma odası, bireysel çalışma alanı, grup çalışma odası ve derslikler bulunmaktadır. Kapalı okuma odası, grup çalışma odası ve derslikler açık okuma salonundan bölücü elemanlar ile ayrı tutulmuş ve cephe üzerinde konumlandırılmıştır. Ayrıca bu katta idari birim ve teknik birime yer verilmiştir.

İkinci katta açık okuma salonu, bireysel çalışma alanı, grup çalışma odası, idari birim ve arşiv bulunmaktadır. Bireysel çalışma alanı açık okuma salonu etrafında cephe boyunca oluşturulmuştur (Şekil 5.18).

Şekil 5.18. Birmingham Halk Kütüphanesi Bireysel Çalışma Alanları (Url 33)

Üçüncü katta açık okuma salonu, bireysel çalışma alanı, idari birim, etkinlik alanı, kafe ve teras bulunmaktadır. Kafe ile yakın ilişkiye sahip teras, yeşil alan, su ögesi ve oturma elemanları ile hem öğrenme hem de sosyalleşme için açık mekân sunmaktadır.

Dördüncü kat bilgisayar kullanma alanı ve idari birim olmak üzere iki mekân için ayrılmıştır. Beşinci ve altıncı kat ise dördüncü kat büyüklüğünde olup, nadir kitap ve film koleksiyonu için arşiv olarak kullanılmaktadır.

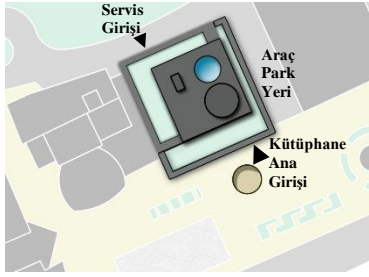
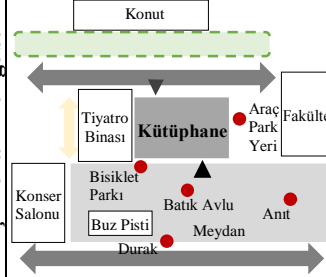
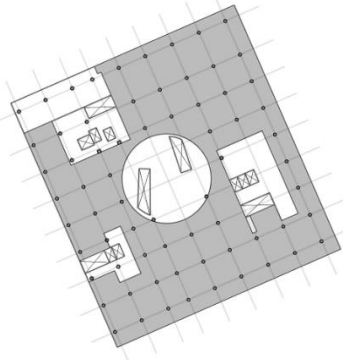
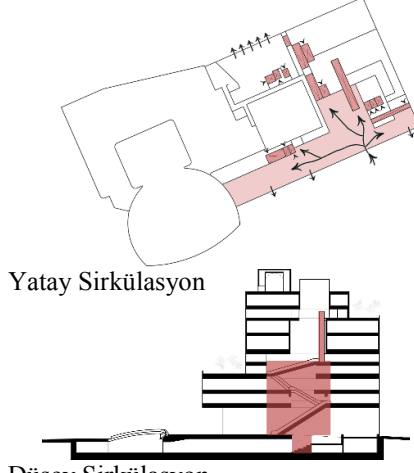
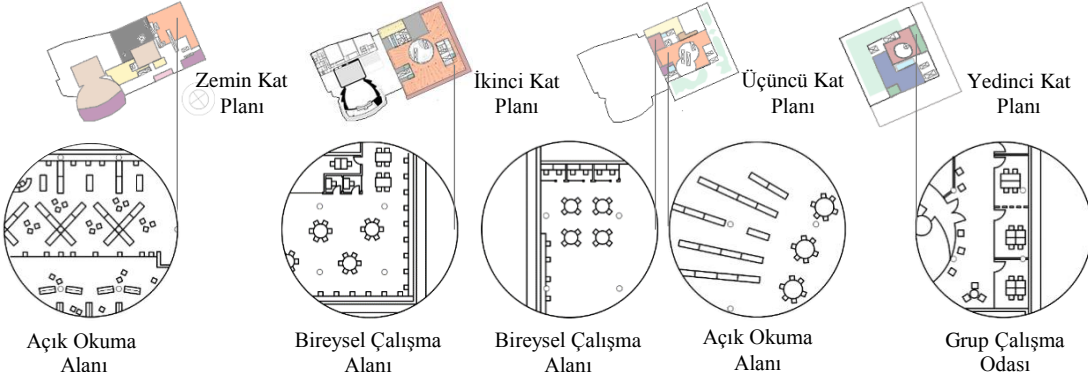
Yedinci katta bireysel çalışma alanı, grup çalışma odası, multimedya alanı ve teras bulunmaktadır. Halkın kullanımına açık olan teras hem kenti izleme hem de kullanıcılara eylemlerini gerçekleştirme imkânı sağlamaktadır.

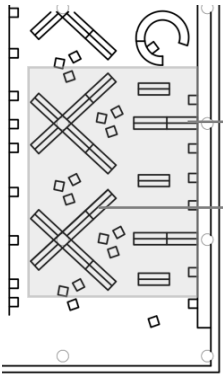
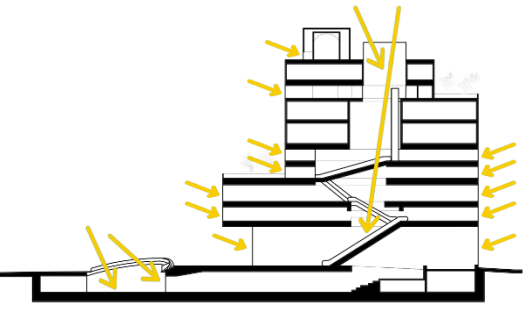
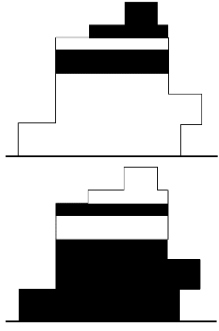

Sekizinci kat arşive ayrılmıştır. Dokuzuncu katta rotunda içinde 1882’de inşa edilmiş olan Birmingham’ın ilk merkez kütüphanesi okuma odası bulunmaktadır. Tefriş düzenlemesi ve sergilediği koleksiyonu ile önemli yazar Shakespeare için anıt odası olarak tasarlanmıştır (Şekil 5.19) (Url 34). Böylece 21. yüzyıl modern kütüphane anlayışına göre tasarlanmış yapıda geçmiş kütüphane binası sergilenmekte ve kullanıcıların zihinlerinde geçmişten günümüze kadar kütüphane binalarının gelişimi canlandırılmaktadır. Aynı zamanda dokuzuncu katta kentin panoramik manzarasını izleme fırsatı sunan bir seyir alanı bulunmaktadır.

Şekil 5.19. Birmingham Halk Kütüphanesi Anıt Odası (Url 33)

Birmingham Halk Kütüphanesi *kütüphane-yakın çevre ilişkisi analizi*, *mekân düzeni analizi*, *iç mekân kurgusu analizi* ve *cephe analizi* Tablo 5.10.a’da ve Tablo 5.10.b’de verilmiştir.

Künye		Kütüphane-Yakın Çevre İlişkisi	
<p>Ülke/İl: İngiltere/ Birmingham</p> <p>Yılı: 2013</p> <p>Durumu: Uygulanmış</p> <p>Büyüklüğü: 35.000 m²</p> <p>Türü: Halk Kütüphanesi</p>		<p>Vaziyet Planı</p> <p>Dış Mekân Kurgusu</p> 	
Mekân Düzeni			
Plan Kurgusu			<p>Sirkülasyon</p> <p>Yatay Sirkülasyon</p> <p>Düşey Sirkülasyon</p>
	<p>Eylem Alanları</p> <p>Zemin Kat Planı</p> <p>İkinci Kat Planı</p> <p>Üçüncü Kat Planı</p> <p>Yedinci Kat Planı</p> <p>Açık Okuma Alanı</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p> <p>Açık Okuma Alanı</p> <p>Grup Çalışma Odası</p>		
<p>- Taşıyıcı ve doğrusal aks sistemine bakıldığında; düşey sirkülasyon elemanları, ıslak hacim ve galeri boşluğunun sabit kaldığı, bu mekânlar dışında eylem alanlarının açık plan anlayışına göre tasarlandığı görülmektedir.</p> <p>- Yatay sirkülasyon alanları düşey sirkülasyon elemanlarına yönlendirmektedir. Aynı zamanda kat içinde bulunan mekânların algılanmasını sağlamaktadır. Düşey sirkülasyon elemanları hizmet amacına göre bina içerisinde farklı noktalarda konumlandırılmıştır. Ana giriş aksında bulunan yürüyen merdiven ve asansörler kullanıcıların kolaylıkla düşey sirkülasyonları algılamasını ve üst katlara ulaşmasını sağlamaktadır. Ayrıca dördüncü kata kadar ulaştıran yürüyen merdiven üst katlar için şeffaf bir asansöre yönlendirmektedir.</p> <p>-Zemin katta bulunan açık okuma salonu diğer katlarda bulunan salonlardan farklı bir tefriş düzenlemesine sahiptir. Birinci, ikinci ve üçüncü katta açık okuma salonları bireysel çalışma alanları ile bir arada bulunmaktadır. Masa ve oturma elemanları cepheye yakın konumlandırılırken; raflar binanın merkezine doğru yerleştirilmiştir.</p> <p>Bireysel çalışma alanları cephe boyunca ve mekân içerisinde dağınık halde yerleştirilmiştir. Aynı zamanda bireysel çalışmak isteyen kullanıcılar için işitsel ve görsel açıdan kısmen sınırlandırılmış bir veya iki kişilik şeffaf odalar oluşturulmuştur. Grup çalışma odaları yedinci katta gün ışığından ve doğal havalandırmadan yararlanacak şekilde cephe üzerinde düşünülmüştür.</p>			

Tablo 5.10.b. Birmingham Halk Kütüphanesi (Url 34'ten yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.)	
İç Mekân Kurgusu	
Raf Düzeni	 <p>Birbirine Paralel Raf Düzeni</p> <p>Geometrik Raf Düzeni</p>
Doğal Aydınlatma	 <p>- Rafların birbirine paralel ve geometrik olarak düzenlenmesi ile raf düzeni oluşturulmuştur. Aynı zamanda rotunda boyunca da raflar bulunmaktadır.</p> <p>- Fonksiyonları birbirinden ayırmak amacıyla yüzeylerde malzeme ve renk farklılığı yapılmıştır. Özellikle çocuk kütüphanesi sarı renk kullanımı ile farklılaştırılmıştır. İç mekânda sıcaklık hissi vermek için tavana ve zeminde ahşap malzeme kullanılmıştır.</p> <p>- Cam cephe ve rotunda ile doğal aydınlatma sağlanmaktadır.</p>
Doluluk/Bosluk	 <p>Renk/Malzeme Kullanımı</p> <p>Altın Renk Elokssallı Alüminyum Panel</p> <p>Metal Malzeme</p> <p>Cam Cephe Kaplama</p>
<p>- Nadir kitap, film ve fotoğraf koleksiyonu içeren katlarda gün ışığını almamak amacıyla cephede açıklık yapılmıştır. Diğer yüzeyler gün ışığından yararlanmak için şeffaflaştırılmıştır.</p> <p>- Cephede modern malzemeler tercih edilmiş ve günümüz tasarım anlayışına uygun olacak şekilde kullanılmıştır. Kent için önemli olan materyallerin korunduğu arşiv "altın kutusu" olarak nitelendirilmiş ve cephesine altın renk malzeme uygulanmıştır. Ayrıca şeffaf bina üzerine geçmişte sanayi kenti olan Birmingham'ın zanaatkarlığını simgelemesi amacıyla metal malzemeye dairesel biçim verilerek telkâri yapılmıştır (Url 36).</p>	

5.6. Örnek 6: Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi

Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi, Kanada'nın Yeni İskoçya eyaletinin Halifax şehrinde Fowler Bauld&Mitchell ve Schmidt Hammer Lassen Mimarlık Ofisleri tarafından tasarlanmış ve 2014 yılında tamamlanmış bir halk kütüphanesidir. 15.000 m² kapalı alana sahip olan halk kütüphanesi, kent merkezinde, tarihi ve yeni yapıların bir

arada bulunduğu bağlamda yer almaktadır. Farklı boyutta dört dikdörtgen bloğun üst üste koyulması ile kübik formda tasarlanmıştır. Kütüphanenin Halifax kentinin tarihi kalesi ve limanı arasındaki aksın tam ortasında konumlanması, dördüncü kat tasarımında her iki yere yönlendirme sağlama anlayışının benimsenmesini sağlamıştır (Url 37). Bu noktada tasarımcıları dördüncü kat için “şehrin tarihi mirası” ifadesini kullanmaktadır.

Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi, üniversite kurumuna, alışveriş merkezine, resmi kurumlara, ticari birimlere ve dini yapılara yakın mesafede bulunması ve insanlar için bir durak noktası olması ile tasarımcıları tarafından “kültür merkezi”, “kamusal alan” ve “şehrin oturma odası” olarak nitelendirilmiştir. Kütüphanede kapalı otoparkın bulunmasının yanı sıra bina çevresinde bulunan taşıt yollarında cepler oluşturularak açık park alanı oluşturulmuştur. Buna karşılık bina ana giriş yakınında geniş bir alan bisiklet park yeri için ayrılmıştır. Ayrıca ana girişe yakın olacak şekilde toplu taşıma durağı kullanıcılara kolaylıkla erişim imkânı sunmaktadır. Bina ana girişi, kuzey cephesinden, taşıt yolundan yeşil alan ile ayrılmış meydan üzerinden yapılmaktadır (Şekil 5.20). Aynı zamanda batı cephesinde de bina girişi bulunmaktadır.

Şekil 5.20. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi Ana Girişi (Url 37)

Fonksiyon Analizi

Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi bodrum, zemin ve dört kattan oluşmaktadır. Bodrum katta teknik birimler ve kapalı otopark ve zemin katta oturma, toplanma ve etkinlik mekânları bulunurken; üst katlarda çocuk, genç ve yetişkinler için mekânlar oluşturulmuştur. Katlar arası ulaşım atriyumdaki merdivenler ve hem atriyum hem de ana giriş yakınında bulunan asansörlerden sağlanmaktadır. Kat içinde ise atriyumda oluşturulmuş köprüler aracılığıyla mekânlara erişilmektedir.

Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi mekânlarının birbiri ile ilişkisi ve çeşitliliği tespit edilerek yapılan *fonksiyonel ilişkiler kurgusu* Tablo 5.11’de verilmiştir.

Tablo 5.11. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu (Url 37'den yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.)

Bodrum katta teknik birim ve kapalı otopark bulunmaktadır. Araç girişi binanın güney cephesinden sağlanmaktadır.

Zemin katta kontrol noktası, güvenlik, danışma bankosu, kafe, toplanma alanı, serbest okuma alanı, multimedya alanı, idari birim, sergi alanı ve üç yüz kişilik performans alanı bulunmaktadır. Performans alanı, müzik, spor, resim, tiyatro gibi birçok etkinliğe hizmet vermektedir. Aynı zamanda açık hava etkinliklerinin yapılabildiği yeşil alana sahip bir teras ile ilişkili olacak şekilde konumlanmıştır. Açık hava podyumu olarak nitelendirilen bu alan kot farkı ile sokaktan ayrıştırılmıştır. Düzenli olarak çok satan kitapları kullanıcıları ile paylaşma anlayışı benimseyen kütüphanenin sergi alanı atriyumda bulunan ana merdiven etrafında oluşturulmuştur (Şekil 5.21).

Şekil 5.21. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi Ana Giriş ve Sergi Alanı (Url 37)

Birinci kat çocuk ve genç yetişkinlere ayrılmıştır. Bu katta etkinlik alanı, müzik laboratuvarı bireysel çalışma alanı, grup çalışma odası, idari birim ve çocuk kütüphanesi bulunmaktadır. Çocuk kütüphanesi alanında okuma çocuk okuma alanı, oyun alanı, ebeveyn ile okuma alanı ve toplu etkinlikler için işitsel ve görsel açıdan diğer mekânlardan sınırlandırılmış etkinlik odası yer almaktadır.

İkinci katta yetişkin kullanıcılara hizmet vermek amacıyla açık okuma salonu, bireysel çalışma alanı, grup çalışma odası, toplantı odası, öğrenme laboratuvarı ve etkinlik odası bulunmaktadır. Okuma alanı bireysel okumaların yapıldığı bir mekân olmanın yanı sıra farklı tefriş düzenlemeleri ile grup olarak fikir paylaşma ve sohbet etme imkânı sağlamaktadır (Şekil 5.22).

Şekil 5.22. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi Açık Okuma Salonu (Url 38)

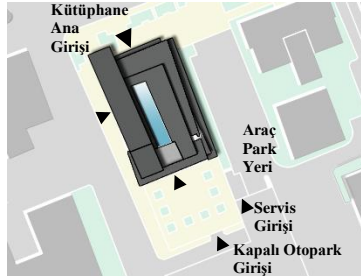
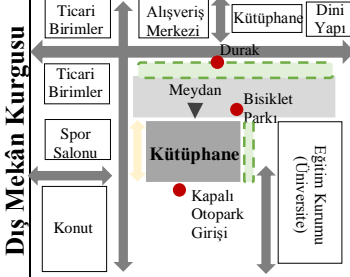
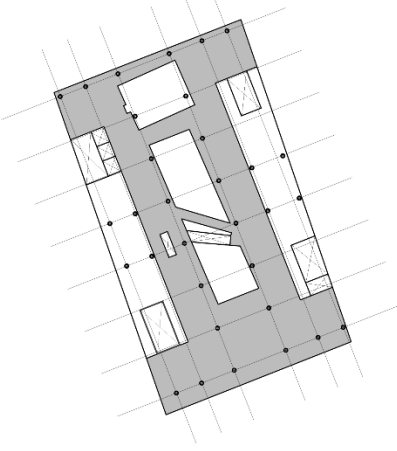
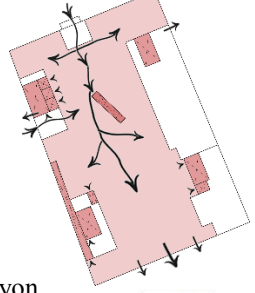
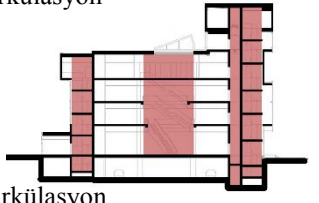
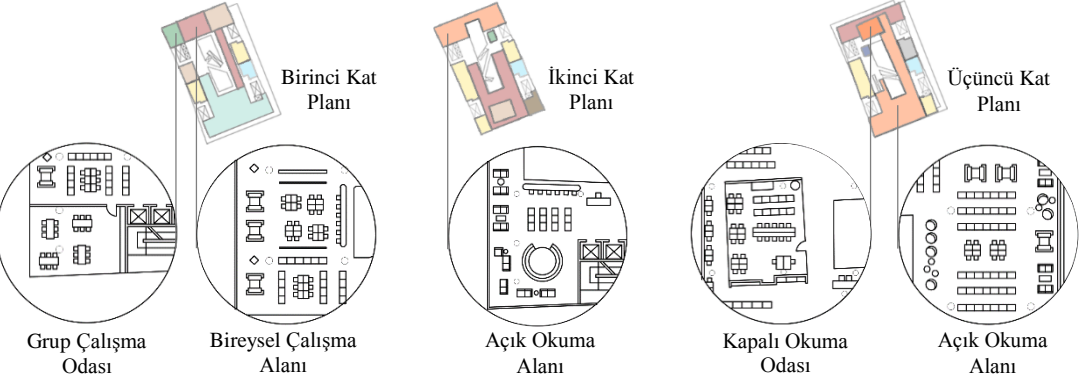
Üçüncü katta bireysel çalışma alanı, açık okuma salonu, kapalı okuma odası, özel koleksiyon odası, idari birim ve self servis hizmeti sağlayan mekânlar tasarlanmıştır. Bireysel çalışma alanı ve açık okuma salonunda masa ve oturma elemanları cephe üzerinde konumlandırılmıştır.

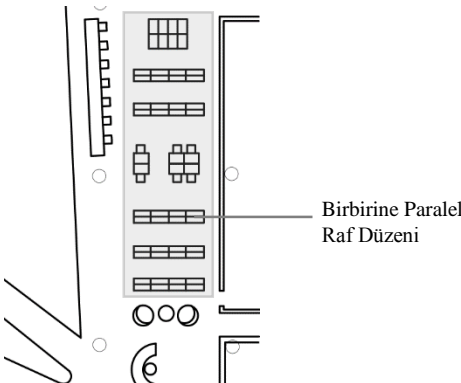

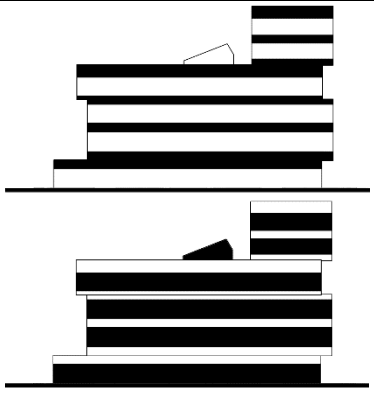

Dördüncü katta açık okuma salonu, kafe ve teras bulunmaktadır. Açık okuma salonu ve kafe kentin manzarasına ve tarihi mirasına hâkim olma anlayışı doğrultusunda zıt yönlerde konumlandırılmıştır. Ayrıca açık okuma salonu iki kat yüksekliğinde tasarlanarak ferah bir okuma alanı oluşturulmuştur (Şekil 5.23). Asma katta ise teknik birim ve arşiv bulunmaktadır.

Şekil 5.23. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi Açık Okuma Salonu (Url 39)

Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi *kütüphane-yakın çevre ilişkisi analizi*, *mekân düzeni analizi*, *iç mekân kurgusu analizi* ve *cephe analizi* Tablo 5.12.a'da ve Tablo 5.12.b'de verilmiştir.

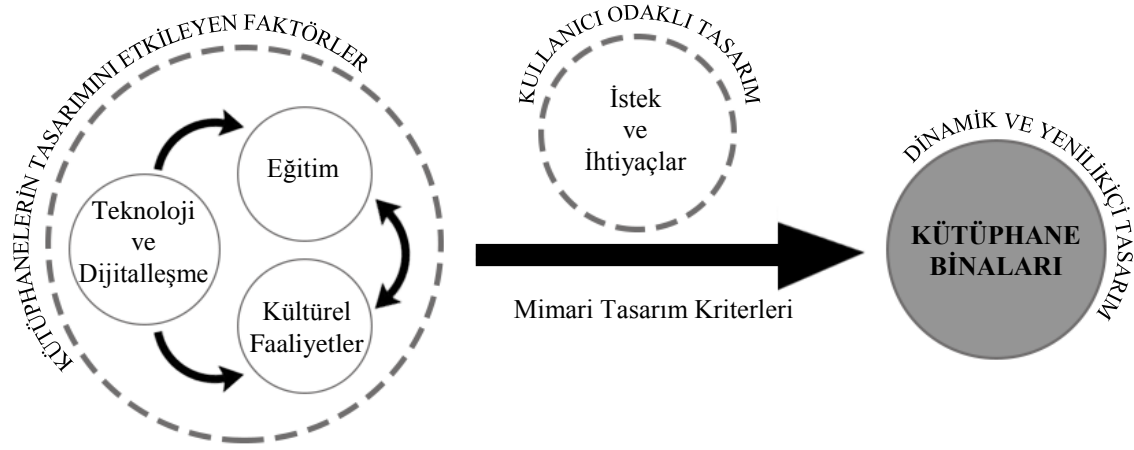
Künye		Kütüphane-Yakın Çevre İlişkisi	
<p>Ülke/İl: Kanada/ Halifax Yılı: 2014 Durumu: Uygulanmış Büyüklüğü: 15.000 m² Türü: Halk Kütüphanesi</p>		<p>Vaziyet Planı</p> <p>Dış Mekân Kurgusu</p> 	
Mekân Düzeni			
Plan Kurgusu			<p>Sirkülasyon</p> <p>Yatay Sirkülasyon</p> <p>Düşey Sirkülasyon</p>
	<p>Eylem Alanları</p> <p>Birinci Kat Planı</p> <p>İkinci Kat Planı</p> <p>Üçüncü Kat Planı</p> <p>Grup Çalışma Odası</p> <p>Bireysel Çalışma Alanı</p> <p>Açık Okuma Alanı</p> <p>Kapalı Okuma Odası</p> <p>Açık Okuma Alanı</p>		
<p>- Taşıyıcı ve aks sistemine bakıldığında, açık okuma ve bireysel çalışma alanlarının açık plan anlayışına göre tasarlandığı görülmektedir. Grup çalışma odası, kapalı okuma odası, öğrenme ve müzik laboratuvarı gibi sınırlandırılması gereken mekânlar esnek mekân içinde bölücü elemanlar ile ayrılmaktadır.</p> <p>- Yatay sirkülasyon alanları hem mekânlara hem de merdivene ve asansörlere yönlendirme sağlamaktadır. Ayrıca okuma, çalışma, eğlenme ve sergileme eylemlerine hizmet vermektedir. Düşey sirkülasyon elemanları bina içinde farklı noktalarda konumlandırılmıştır. Atriyumda bulunan merdiven ve ana giriş yakınındaki üç adet asansör ile kullanıcılar diğer katlara erişim sağlamaktadır.</p> <p>- Açık okuma salonları zemin kat ve üst katlarda çeşitli tefriş düzenlemeleri ile oluşturulmuştur. Mekân içerisinde işitsel ve görsel açıdan kısmen ayrılmak isteyen kullanıcılar için kapsül mekânlar bulunmaktadır. Kapalı okuma odasının gün ışığından faydalanması için cepheye yakın ve iki cephesi şeffaf bir şekilde tasarlanmıştır.</p> <p>Bireysel çalışma alanları gün ışığından faydalanacak şekilde cephe boyunca ve galeri boşluğu yakınında tasarlanmıştır. Grup çalışma odası ise diğer mekânlardan cam bölme sistemi ile ayrılarak birden fazla grubun bir arada çalışabileceği bir mekân sunulmuştur.</p>			

Tablo 5.12.b. Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi (Url 37 ve Url 35'ten yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.)	
İç Mekân Kurgusu	
Raf Düzeni	 <p>Birbirine Paralel Raf Düzeni</p>
Doğal Aydınlatma	 <p>- Rafların birbirine paralel olarak düzenlenmesi ile raf düzeni oluşturulmuştur. Raflar arasında okuma alanları oluşturulmuştur. - Mekânlarda ve donatı elemanlarında canlı renk kullanımı görülmektedir. Tavanda ahşap malzeme tercih edilirken; zeminde fonksiyona göre malzeme kullanımı değişkenlik göstermektedir. -Doğal aydınlatma cam yüzeylerden ve atriyumdan sağlanmaktadır.</p>
Doluluk/Bosluk	
Renk/Malzeme Kullanımı	 <p>Ahşap Tavan Farklı Renk Kullanımı Zeminde Farklı Renk ve Malzeme Kullanımı Sirkülasyon Alanlarında Sabit Renk ve Malzeme Kullanımı</p>
Cephe Düzeni	
Renk/Malzeme Kullanımı	 <p>Cam Cephe Kaplama Turuncu Renk Frit Kullanımı</p>
<p>- Tam kapalı cephesi bulunmayan kütüphanenin dört cephesinde de gün ışığından en üst seviyede fayda sağlamak amacıyla cam kullanılarak şeffaf bir bina tasarlanmıştır. - Cephe tasarımında tarihi ve kentin geniş manzarasına sahip bir aksta bulunmasından dolayı cam cephe kaplama tercih edilmiştir. Kütüphanenin önünde bulunan ağaçlardan esinlenilerek cam yüzeylerde fritli yaprak deseni uygulanmıştır (Url 40). Bina çevresinde tuğla malzeme kullanılmış yapılar ile bütünlük sağlamak amacıyla üçüncü katın cam yüzeylerinde turuncu renk frit malzeme kullanılmıştır</p>	

5.7. Analizlerin Değerlendirilmesi

Teknolojinin ve dijitalleşmenin sürekli gelişim gösterdiği bu çağda, eğitim ve kültürel alanlarda da değişimler görülmektedir. bu noktada kütüphane yapılarına içerisine teknoloji ve dijital hizmetlerin dahil edilmesi hem koleksiyon hem de mimari yönden değişim sürecinin başlamasına neden olmuştur. Kullanıcı istek ve gereksinimleri göz

önünde bulundurulurarak mimari tasarım kriterleri çerçevesinde kütüphane binaları tasarlanmaktadır (Şekil 5.24). Bu kapsamda tasarlanan kütüphane binaları, geleneksel kütüphane mekânlarını yenilikçi tasarım anlayışına göre yorumlayarak geleceğe aktarmada bir köprü görevinde olması ile karşımıza çıkmaktadır.

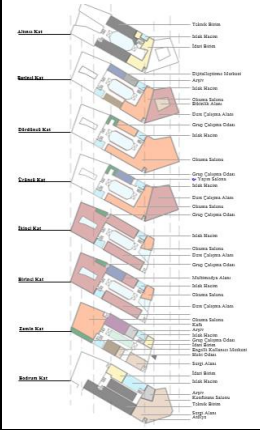
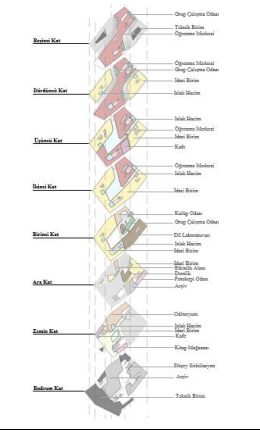

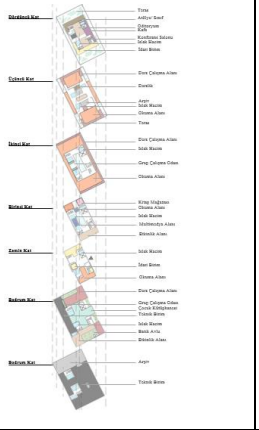
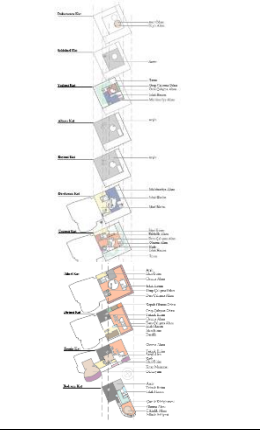
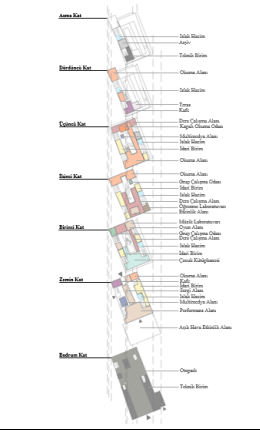

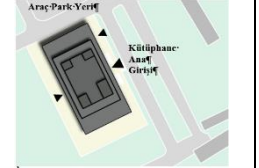
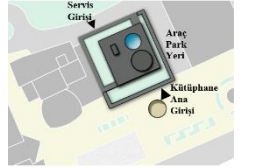

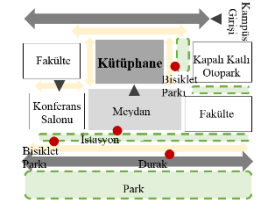
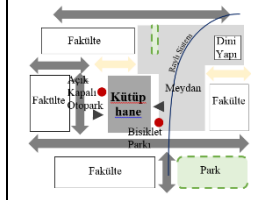
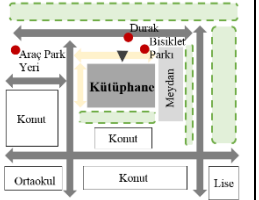
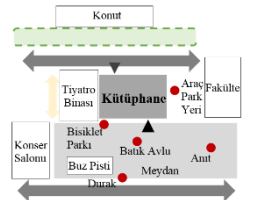
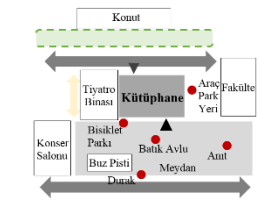

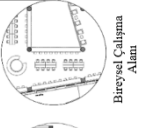
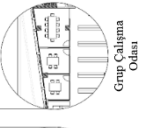
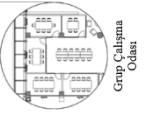
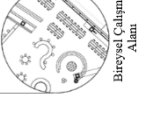

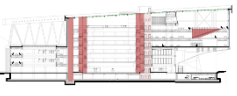

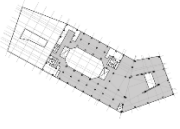

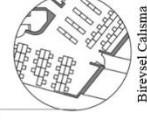
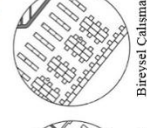

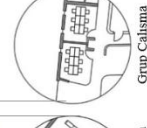
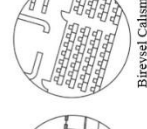
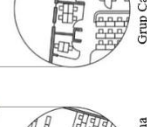

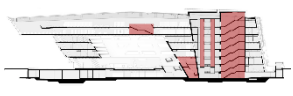
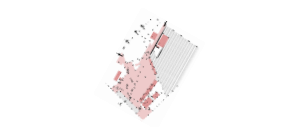
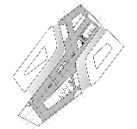

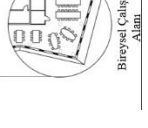
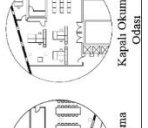

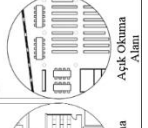
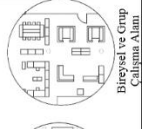
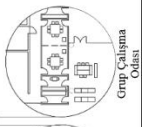

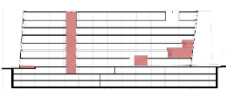

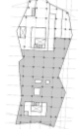

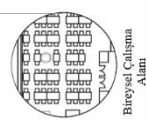
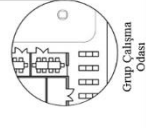

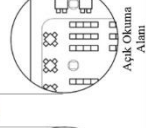
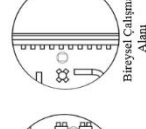
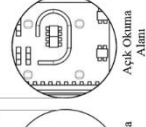

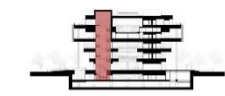
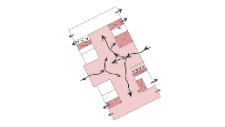
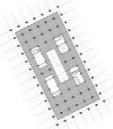

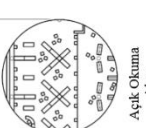
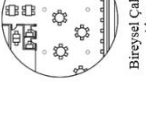

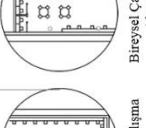
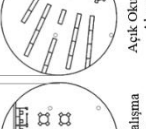
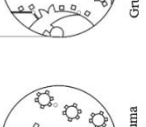
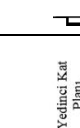
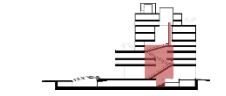
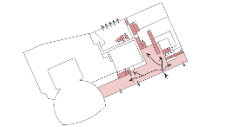
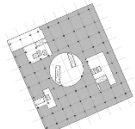

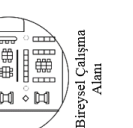

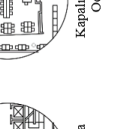
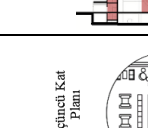
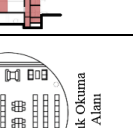
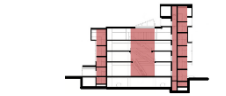
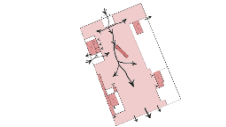
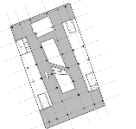
Şekil 5.24. Kütüphane Binaları Tasarım Süreci (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

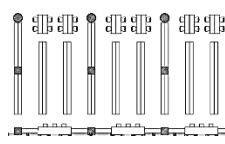
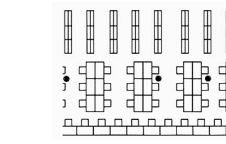
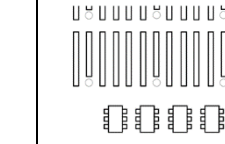
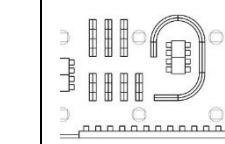
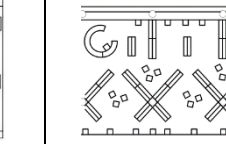
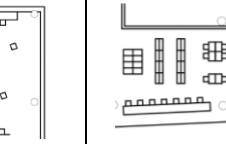
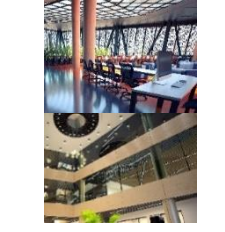
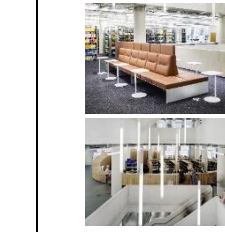
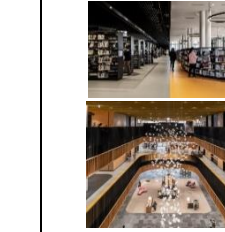

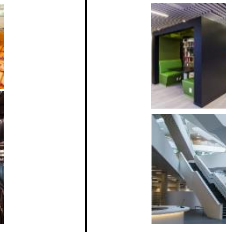
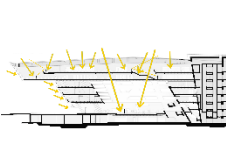
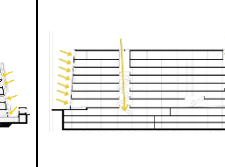
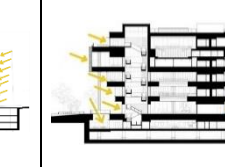
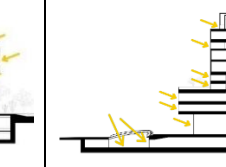
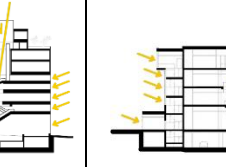
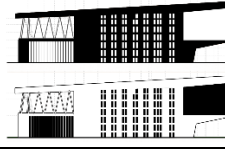

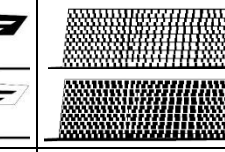
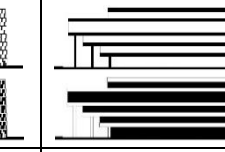

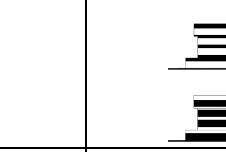

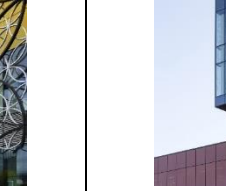
Teknoloji ve dijitalleşme ile birlikte 21. yüzyılda eğitim sisteminde görülen farklılaşmaya bağlı olarak öğrenme biçimlerinin değişimi ve toplum içinde sosyokültürel faaliyetlere verilen önemin artışı yeni nesil kütüphane binalarının tasarım anlayışının tespit edilmesini ve gelecek kütüphane binaları hakkında yorum yapılabilmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla günümüz kütüphane binalarının mekânsal özelliklerini tespit etmek amacıyla, mimari tasarım kriterleri doğrultusunda 21. yüzyıl kütüphane binaları üzerinden analizler yapılmıştır.

Çalışmada incelenen kütüphane binalarının *fonksiyonel ilişkiler kurgusu*, *kütüphane-yakın çevre ilişkisi*, *mekân düzeni*, *iç mekân kurgusu* ve *cephe düzenine* ilişkin analizler Tablo 5.13'te özetlenmiştir.

Tablo 5.13. 21. Yüzyıl Kütüphane Binalarından Seçilen Örneklerin Mekânsal Analizi

	Ziraat Bankası Kütüphanesi	Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphane ve Öğrenim Merkezi	Freiburg Kütüphanesi	Tainan Halk Kütüphanesi	Birmingham Halk Kütüphanesi	Yeni Halifax Merkez Kütüphanesi
Künye	Ülke/İl: Türkiye/ İstanbul Yılı: 2020 Durumu: Uygulanmış Büyüklüğü: 28.000 m ² Türü: Üniversite Kütüphanesi	Ülke/İl: Avusturya/Viyana Yılı: 2013 Durumu: Uygulanmış Büyüklüğü: 28.000 m ² Türü: Üniversite Kütüphanesi	Ülke/İl: Almanya/Freiburg Yılı: 2015 Durumu: Uygulanmış Büyüklüğü: 41.673 m ² Türü: Üniversite Kütüphanesi	Ülke/İl: Tayvan/ Tainan Yılı: 2021 Durumu: Uygulanmış Büyüklüğü: 37.000 m ² Türü: Halk Kütüphanesi	Ülke/İl: İngiltere/ Birmingham Yılı: 2013 Durumu: Uygulanmış Büyüklüğü: 35.000 m ² Türü: Halk Kütüphanesi	Ülke/İl: Kanada/ Halifax Yılı: 2014 Durumu: Uygulanmış Büyüklüğü: 15.000 m ² Türü: Halk Kütüphanesi
Fonksiyonel İlişkiler Kurgusu						
Kütüphane-Yakın Çevre İlişkisi						
Dış Mekân Kurgusu						

Mekân Düzeni		
Eylem Alanları	Yatay ve Düşey Sirkülasyon	Plan Kurgusu
 Zemin Kat Planı Birinci Kat Planı Grup Çalışma Odası Bireysel Çalışma Alanı Grup Çalışma Odası Bireysel Çalışma Alanı İkinci Kat Planı	 Yatay Sirkülasyon Düşey Sirkülasyon	 Plan Kurgusu
 İkinci Kat Planı Bireysel Çalışma Alanı Grup Çalışma Odası Dördüncü Kat Planı Grup Çalışma Odası Bireysel Çalışma Alanı Bireysel Çalışma Odası Beşinci Kat Planı	 Yatay Sirkülasyon Düşey Sirkülasyon	 Plan Kurgusu
 Üçüncü Kat Planı Bireysel Çalışma Alanı Kapalı Okuma Odası Dördüncü Kat Planı Açık Okuma Alanı Bireysel Çalışma Alanı Bireysel Çalışma Odası Beşinci Kat Planı	 Yatay Sirkülasyon Düşey Sirkülasyon	 Plan Kurgusu
 Birinci Beşerem Kat Planı Bireysel Çalışma Alanı Grup Çalışma Odası İkinci Kat Planı Açık Okuma Alanı Bireysel Çalışma Alanı Açık Okuma Alanı Üçüncü Kat Planı	 Yatay Sirkülasyon Düşey Sirkülasyon	 Plan Kurgusu
 Zemin Kat Planı Bireysel Çalışma Alanı Grup Çalışma Odası İkinci Kat Planı Bireysel Çalışma Alanı Bireysel Çalışma Alanı Bireysel Çalışma Odası Üçüncü Kat Planı	 Yatay Sirkülasyon Düşey Sirkülasyon	 Plan Kurgusu
 Grup Çalışma Odası Bireysel Çalışma Alanı Birinci Kat Planı Açık Okuma Alanı İkinci Kat Planı Açık Okuma Alanı Kapalı Okuma Odası Üçüncü Kat Planı Açık Okuma Alanı	 Yatay Sirkülasyon Düşey Sirkülasyon	 Plan Kurgusu

İç Mekan Kurgusu	Raf Düzeni						
	Renk/Malzeme Kullanımı						
	Doğal Aydınlatma						
Cephe Düzeni	Doluluk/Boşluk						
	Renk/Malzeme Kullanımı						

Fonksiyonel ilişkiler kurgusu, kütüphane- yakın çevre ilişkisi, mekân düzeni, iç mekân kurgusu ve cephe düzeni başlıkları altında yapılan analizlerden çıkarımlar aşağıdaki gibidir.

Fonksiyonel ilişkiler kurgusuna bakıldığında;

- 21. yüzyıl kütüphanelerinde teknoloji ve dijital hizmetler ile oluşan farklı öğrenme ortamlarının ve sosyal mekânların yanı sıra geleneksel kütüphane mekânlarının terk edilmediği, yeni nesil kullanıcılara uygun olacak şekilde mekânsal açıdan düzenlendiği görülmüştür.
- Sesli ve sessiz mekânlar, kullanıcıları olumsuz etkilememek amacıyla birbirlerinden ayrılarak farklı katlarda kurgulanmıştır.
- Okuma ve çalışma alanları sesten uzak olacak şekilde ara katlarda konumlandırılmıştır. Açık okuma salonları, bireysel ve grup çalışma alanları ile iç içe olacak şekilde düşünülmüştür. Ancak grup çalışma odaları işitsel ve görsel açıdan sınırlandırılmış mekânlarda hizmet vermektedir.
- Sosyal mekânlar bodrum, zemin ve en üst katta çözümlenerek sessiz olunması gereken mekânlardan uzak tutulmuştur. Ayrıca yeşil alana sahip avlu, çatı bahçesi veya terasla ile birlikte düşünülerek dış mekânla bütünleşmesi sağlanmıştır.
- Kapalı okuma odasının incelenen kütüphane binalarında bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda 21. yüzyıl kütüphanelerinde açık okuma alanlara olan kullanıcı talebinin daha çok olduğu anlaşılmaktadır.
- İdari birim hizmet amacına göre her katta bulunmaktadır. Ancak yönetim personelleri kendilerine ait ıslak hacim, yatay ve düşey sirkülasyon elemanları ile genellikle en üst katta özelleşmiştir.
- Teknik birimler genellikle bodrum ve en üst katta konumlanmaktadır.
- Teknolojik hizmet alanları ses seviyesine göre işitsel ve görsel açıdan kısmen ya da tamamen sınırlandırılmaktadır.
- Halk kütüphanelerinin akademik kütüphanelerden farklı olarak çocuk kütüphanesi ve bu mekânla ilişkili mekânları barındırdığı tespit edilmiştir.

Kütüphane- yakın çevre ilişkisine bakıldığında;

- Üniversite kampüs alanı içerisinde bulunan kütüphaneler (akademik kütüphane/öğrenim merkezi) kampüs ana girişine ve fakültelere; kent merkezinde bulunan kütüphaneler (halk kütüphanesi) ise yaşama mekânlarına ve eğitim yapılarına yakın olacak şekilde konumlandığı tespit edilmiştir.

- Her iki konumda bulunan kütüphane de açık/kapalı otopark alanları, bisiklet park yerleri ve toplu taşıma durakları ile yakından ilişki görülmektedir. Bina ana girişi, yaya yollarının kesiştiği yerden, meydan üzerinden yapılmaktadır.
- Yeşil alanın mümkün oldukça kütüphane çevresinde yer aldığı görülmüştür. Özellikle akademik kütüphanelerin ve öğrenim merkezlerinin spor faaliyetlerinin gerçekleştirildiği park alanları yakınına konumlandığı tespit edilmiştir.

Mekân düzenine bakıldığında;

- Okuma ve çalışma alanları özelinde, mekânların net ve doğrusal bir aks sistemine sahip olduğu görülmüştür. Plan kurgusunun açık plan anlayışına uygun olacak şekilde mümkün oldukça “duvarsız mekânlar” oluşturularak esneklik sağlanmıştır.
- Yatay sirkülasyon alanları özellikle zemin katta serbest dolaşıma izin verecek esneklikte tasarlanmıştır. Diğer katlarda ise galeri boşluğu veya sabit duvarların çevresinde açık plan düzenine sahip yatay sirkülasyon alanlarının olduğu görülmektedir. Düşey sirkülasyon elemanları ise bina içerisinde kolaylıkla algılanabilecek şekilde farklı yerlerde konumlanmaktadır. Bina ana girişine yakın konumlanan ana merdiven 21. yüzyıl kütüphane binalarında kolaylıkla algılanabilir açık tasarımı, rengi, malzemesi ve formu ile simgesel bir unsur haline gelmiştir. Ayrıca serbest okuma ve etkinliklerde kullanılmak üzere tasarlanan “amfi” katlar arasında erişim de sağlamaktadır.
- Eylem alanlarının birden fazla mekânda veya katta kullanıcılara hizmet verdiği ve kütüphanenin büyük bir kısmını oluşturduğu görülmektedir. Açık okuma salonları çeşitli masa ve oturma elemanları ile düzenlenmektedir. Bireysel çalışma alanları genellikle cephe boyunca ve galeri boşluğu etrafında düşünülmektedir. Aynı zamanda bölücü elemanlar ile ayrılan bir mekânda arka arkaya sıralanmış masa ve oturma düzeninde sessiz bireysel çalışma alanlarının olduğu görülmektedir. Grup çalışma odaları ise sabit tefriş düzenlemesi ile çoğunlukla gün ışığı alacak şekilde tasarlanmanın yanı sıra cepheden uzak, doğal aydınlatma ve havalandırmadan uzak şekilde konumlandığı da tespit edilmiştir.

İç mekân kurgusuna bakıldığında;

- İncelenen kütüphanelerde çoğunlukla paralel raf düzeninin tercih edildiği görülmüştür.

- Esnek mekân anlayışına uygun tasarlanan mekânlarda, içinde barındırdığı fonksiyonları birbirinden ayırt etmek amacıyla zeminde farklı renk ve malzeme kullanımının olduğu tespit edilmiştir.
- Kütüphanelerin cam yüzeylerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca atriyum ile bina içerisine gün ışığı alınmaktadır. Ancak iklim şartlarına bağlı olarak cam yüzey üzerinde ısının iç mekâna geçişini engelleyerek gün ışığını almak amacıyla cephe elemanları kullanılmaktadır. Aynı zamanda sıcak iklime sahip bölgelerde atriyumun bulunmadığı ve gün ışığının cam cephelerden sağlandığı anlaşılmaktadır.

Cephe düzenine bakıldığında;

- Kütüphanelerin cephelerinde neredeyse hiç dolu yüzeyin bulunmaması, cephe tasarımında şeffaflığın ön planda tutulduğunu göstermektedir.
- Dış cephe için seçilen renk ve malzemelerin modern tasarım anlayışına bağlı olarak yeniden yorumlandığı görülmektedir. Kütüphanenin bulunduğu bölgeye ait malzeme kullanımının olduğu tespit edilmiştir. Analizi yapılan kütüphanelerde güneş kontrolünü sağlamak, gölge oyunları ile kullanıcıları bina ana girişine yönlendirmek ve görsel etki uyandırmak amacıyla cam yüzeylerde levha, panel veya çita kullanılmıştır.

Yapılan analizler ve tespitler sonucunda; 21. yüzyıl halk kütüphanelerinin simgesel ve kültürel değer taşıyan, çok fonksiyonlu mekânları olan, her kullanıcı türüne hitap edecek okuma ve çalışma alanlarının yanı sıra etkinlik mekânları barındıran “kentlin durak noktası” olarak tanımlanan yerler oldukları anlaşılmaktadır. Akademik kütüphanelerden çocuklar için mekân bulundurması ile farklılaşmaktadır. Akademik kütüphaneler ve öğrenme merkezlerinin ise eğitim anlayışının teknolojiye bağlı olarak değişmesi ile ortaya çıkan ihtiyaçlara farklı mekân düzenlemeleri ile hizmet vermeleri “kampüsün beyni” şeklinde ifade edilebilmelerini sağlamaktadır. Bireysel olarak sessiz çalışma alanlarından grup tabanlı sesli çalışma alanlarına kadar işitsel ve görsel açıdan her türlü teknolojik materyal ihtiyacını gidermektedir. Bu doğrultuda halk kütüphanesi ve akademik kütüphane/öğrenme merkezi arasında mekânsal açıdan küçük farklılıklar olsa da yeni fikirler açığa çıkarma, sorun giderme, sosyalleşme, deney yapma, öğrenme gibi eylemler için tasarım kriterlerine bağlı kalarak sundukları mekânlar ile ortak bir amaca yönelik gelişim gösterdikleri görülmektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Geçmişte insanların edindikleri bilgileri kaybetmeden sonraki nesillere aktarmak için ibadet mekânlarında saklaması ile bilgiyi koruma gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu mekânlarda ilk olarak kil tabletlere kaydedilen bilginin zamanla papirüs kâğıdından yapılan rulo kitaplarda ve matbaanın gelişimi ile basılı kitaplarda muhafaza edilmesi raf kullanımını ortaya çıkarmıştır. Bilim insanı ve öğrencilerine hizmet veren depo odasına bu dönemlerde yaşanan gelişmeler ile okuma odası ve daha sonra yardımcı mekânlar eklenerek günümüz kütüphane binalarının temeli atılmıştır. Okuma ve araştırma amaçlı kullanılan kütüphane binaları, 1990'lı yılların sonuna doğru teknolojik ve dijital gelişmelerin etkisi ile işbirliği odaklı “öğrenme” kavramının eyleme dönüştürüldüğü fiziksel ortamlara dönüşmüştür. Tarihsel süreçte basit fonksiyonlu, birbirinin aynısı ve durağan mimariye sahip kütüphane binaları 21. yüzyılda yenilikçi, karmaşık fonksiyonlu, sürekli gelişen ve değişen bina tasarım anlayışına sahip binalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni nesil kütüphanelerde amaç geleneksel kütüphanelerdeki gibi güvenlik değil, açık kapı anlayışı ile bir kamu binası algısı oluşturmaktır. Geçmişte belirli sınırlar çerçevesinde depolama ve okuma amaçlı kullanıcıların kullanımına izin verilen kütüphaneler, günümüzde herhangi bir sınırlama olmadan geleneksel kütüphane işlevlerinin yanı sıra çalışma, düşünce geliştirme, müzakere etme, etkileşim kurma ve boş vakitleri değerlendirme gibi birçok eylem için bir araya gelinebilecek bir “çok katmanlı bir yer” sunmaktadır.

Günümüz kütüphane binalarında öğrenme insanların eğitim, kültür ve sosyal hayatına katkıda bulunmak üzere birçok alan üzerinden gerçekleştirilmektedir. Kullanıcıların gerektiğinde gidecekleri yer olmanın aksine kültürel ve simgesel değere sahip günümüz kütüphaneleri hem tasarım hem de hizmet anlayışı ile “merak uyandırma” özelliğini kazanmıştır. Kütüphane mimarisinin konforlu ve fonksiyonel bir durumda olması kullanıcının içeride kalma süresini ve verimini etkileyeceği için önem taşımaktadır. Kullanıcı odaklı tasarım anlayışına uygun tasarlanan 21. Yüzyıl kütüphane binaları hem toplumun gelişmesinde hem de kentin planlanmasında büyük rol oynayan yapılardır. 21. yüzyılda tasarlanmış kütüphane binaları hızla gelişen ve toplumu etkisi altına alan teknoloji ve dijitalleşme ile gelecek yıllar içinde varlığını gösterebilmek için sürekli kendini yenilemek durumundadır. Kullanıcı türüne göre ortaya çıkan istek ve ihtiyaçlar, kütüphanelerin tasarım kriterlerinde önemli kararların alınmasına ve nitelikli mekânların oluşmasına destek olmaktadır.

21. yüzyıl kütüphaneleri mevcut bilgiye erişilen mekân olmaktan daha ziyade gözlem yapma, araştırma, paylaşma ve deney yapma yoluyla bilginin üretildiği bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla geçmişte sessiz binalar olarak bilinen, 21. yüzyılda sesli ve sessiz mekânların bir arada bulunduğu karma bir yapı haline gelen kütüphane binalarının teknolojinin gelişimine bağlı olarak gelecekte sesli mekânlar içinde sessizliğin oluşturulduğu bir yer olarak karşımıza çıkması kaçınılmaz görünmektedir. Esnek tasarım anlayışına göre tasarlanmış günümüz kütüphane binalarının gelecekte de farklı mekân düzenlemelerine izin veren, kullanıcı istek ve gereksinimlerine göre değişebilen/dönüşebilen mekânları barındırması beklenmektedir. Dolayısıyla bölücü elemanların hareket edebilir olması ve duvarsız mekânların binanın büyük bir kısmını oluşturması gerekmektedir.

Teknolojinin gelişmesi ve eğitim yöntemlerinin değişmesi ile takım odaklı çalışmalara uygun grup çalışma odalarının yanı sıra günümüz kütüphanelerinde yakın zamanda oluşmaya başlayan öğrenme laboratuvarlarının, öğrenme kafelerinin ve stüdyo mekânlarının gelecek yıllarda kütüphanelerin büyük bir kısmını oluşturacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda gelişim ve değişimlere bağlı olarak farklı işlevlerin gelmesi kütüphanelerde mekân çeşitliliğini artırıcı bir görev üstlenecektir.

Günümüzde depolama alanında kullanılan robotik sistemin geleceğin kütüphanelerinde her yaş ve türden kullanıcının aradığı materyalleri bulmasına, bilgi üretmesine ve sosyalleşmesine katkıda bulunması kaçınılmaz görünmektedir. Sürekli kullanıcılar (hizmet verenler) grubuna girecek olan robotların personellerin görevini üstlenmesi ile idari mekânların küçülmesini, yatay ve düşey sirkülasyon alanlarının gelişmesini gerekli kılacaktır. Dolayısıyla hem mimari program hem de mimari tasarım yönünden robotların kütüphaneleri etkileyeceği beklenmektedir.

Teknoloji ile iç içe büyüyen ve bilgiye kısa yoldan ulaşmak isteyen z kuşağı ve devamında gelecek olan yeni kuşaklar için kütüphane binaları onların eleştirel ve net düşünce yapılarına göre teknolojik mekânları içermelidir. Buna karşın yeni neslin kısa süreliğine de olsa ekrandan uzak kalması için açık hava ve yeşil alan faaliyetlerinin yoğun olduğu sürdürülebilir bir bina kurgulanabilir.

21. yüzyılda teknoloji ve dijitalleşmenin gelişmeye devam etmesi hem toplumun hem de mimarinin etkilenmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Bilgi teknolojisi çağında, yeni nesil kullanıcılar özelinde, her kullanıcı türünü içe dönük bir şekilde yaşama bırakmak yerine çağın yeniliklerine ayak uyduran öğrenme alanları tasarlamak insanların ve kütüphanelerin geleceğe sağlıklı aktarılmasında büyük katkı sağlayacaktır.

7. KAYNAKLAR

- Akbulut, M., Alaca, E., Büyükçolpan, T., Cevher, N., Kurbanoglu, S., Soylu, D., ve Yıldırım, B., F., 2018, Üniversite Kütüphanelerinde Yeşil (Çevreci) Yaklaşımlar: Türkiye Genelinde Bir Araştırma, *Bilgi Dünyası*, 19(2).
- Al Şensoy, S., 2020, Yeni Nesil Akademik Kütüphane Kavramı ve Mimariye Yansıması, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 10(3), 285-310.
- Anameriç, H., 2005, Osmanlılarda Kütüphane Kültürü ve Bilimsel Yaşama Etkisi, VI. *Uluslararası Türk Kültürü Kongresi*, Ankara, 53-78.
- Anameriç, H., 2006, İstanbul Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi, *Türk Kütüphaneciliği*, 195-202.
- Anameriç, H., 2007, Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından Çok Partili Döneme Kadar Olan Dönemde Siyasi Yapı ve Kütüphaneler, *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Ankara: ICANAS38, 45-67.
- Anameriç, H., ve Rukanu, F., 2017, Belgelerle Türk Kütüphanecilik Tarihi, Retrospektif Bir Değerlendirme, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49-70.
- Anonim, 1943, Kütüphane Binaları, *Arkitekt Dergisi*, 165-168.
- Anonim, 2018, P100 Facilities Standards for the Public Buildings Service, U.S. General Services Administration (GSA), Amerika Birleşik Devletleri.
- Arat, Y., ve Parlak, S., 2020, Ergonomik Açıdan Mekan Deneyimi/Arkitektoniği, Karabük Bebek Kütüphanesi ve Ankara Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi Örneği, *Ergonomi*, 3(3), 138-155.
- Ataç, F., 2013, Kütüphanelerde Doğal ve Yapay Aydınlatma Kriterleri: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Merkez Kütüphanesinin Okuma Salonlarının İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Aydın, N., ve Aydemir, I., 2018, Çocuk Mobilyası Üzerine Bir Değerlendirme, *Yakın Makale Dergisi*, 31-41.
- Aydoğan Moza, E., ve Tokman, L., 2015, “Bilişim Teknolojileri” ve “Sürdürülebilir Mimarlık” Yaklaşımlarının “Yeni Kütüphane Mimarisine” Mekansal Etkileri, *Mİlî Eğitim*, 33-50.
- Baran, R.A., 2013, The Seattle Public Library: Re-Interpretation of Library Program, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Boone, M.D., 2004, The way ahead: Learning Cafes in the Academic Marketplace, *Library Hi Tech*, 22(3), 323-327.

- Chiara, J.D., ve Crosbie, M.J., 2001, *Time-Saver Standards for Building Types*, New York: McGraw-Hill.
- Cunningham, H.V., ve Tabur, S., 2012, Learning Space Attributes: Reflections on Academic Library Design and Its Use, *Learning Spaces*, 1(2).
- Çavdar, T., 2006, Vakıf Kütüphaneleri, *Geçmişten Geleceğe Vakıf Medeniyeti, Vakıf Dergisi Özel Sayısı*, 54-57.
- Çetin, S., ve Kahya, A., 2017, Kırdı Bir Modernleşme Projesi Olarak Köy Enstitüleri: Aksu ve Gönen Örnekleri Üzerinden Yeni Bir Anlamlandırma Projesi, *METU JFA*, 133-162.
- Çevik, E., 2015, Kütüphanelerde Fiziksel Ortam ve Kullanıcı Memnuniyeti: Örnek Bir Uygulama Galatasaray Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Durukan, A., 2006, Cumhuriyet'in Çağdaşlaşma Düşüncesinin Yaşama ve Mekana Yansımaları: Halkevi Binaları Örneği, *Doktora Tezi*, İstanbul.
- Edwards, B., 2009, *Libraries and Learning Resource Centres*, Boston.
- Emsen, H., ve Örmecioğlu, H., 2020, Üniversite Kütüphanelerinin Mekansal Tasarımının Kullanıcı Üzerindeki Etkisine İlişkin İstatistiksel Bir Çalışma: Akdeniz Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Örneği, *Türk Kütüphaneciliği*, 187-207.
- Eroğlu, B., 1990, Bazı Örnekleri ile Anadolu'da Tarihi Türk Kütüphane Mimarlığı, *Yüksek Lisans Tezi*, Konya.
- Erünsal, İ.E., 2015, *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Hauke, P., Charney, M., ve Sahavirta, H., 2018, *Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World*, Walter de Gruyter GmbH.
- Hazırlar, M.A., 2004, Halk Kütüphanelerinde İç Mimari, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Holt, R.M., 1987, Trends in Public Library Buildings, *Library Trends*, 267-285.
- IFLA., 2001, The Public Library Service: IFLA/UNESCO Guidelines for Development, München, Almanya: Philip Gill.
- IFLA., 2020, COVID-19 and the Global Library Field, *Dergi Makalesi*.
- John, G., 2016, *Designin Libraries in 21st Century*, İngiltere.
- Kuru, R., ve Canbay Türkyılmaz, Ç., 2019, Kütüphane Yapılarının Mekansal Organizasyonunun Ergonomik Açından Değerlendirilmesi: Bahçeşehir Üniversitesi Kütüphane Binası Örneği, *Ergonomi*, 2(3), 153-166.

- Kuzucuoğlu, A.H., Balkaş Yılmaz, B., ve Yavuzdemir, M. 2017, *Halk Kütüphanelerinde Mimari Uygulamalar Çalıştayı Raporu*, Ankara: Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü.
- Küçükcan Balkaş, B., 2005, Üniversitelerde Kütüphane Binaları Kullanım Verimliliğinin Yapı Biyolojisi Açısından İncelenmesi, *Doktora Tezi*, İstanbul.
- Küçükcan, B., 2010, Bilgiyi Toplama Mekanı: Kütüphane Binaları, *Mimarist*, 55-59.
- Latimer, K., ve Sommer, D., 2015, *Approaches to Post-Occupancy Evaluation of Library Buildings*, Walter de Gruyter GmbH.
- Lerner, F., 2007, *Kütüphanelerin Hikayesi: Yazının İcadından Bilgisayar Çağına*, (D. Çenkiler, Çev.), Bileşim Yayınları, İstanbul.
- McDonald, A., 2006, The Ten Commandments revisited: the Qualities of Good Library Space, *LIBER QUARTERLY*, 16(2), 1435-5205.
- Muscogiuri, M., 2012, İtalya’da Kütüphane Mimarisi: Senaryolar, Stratejiler ve Fırsatlar, *Türk Kütüphaneciliği*, (A. Aydın, Çev.), 26(1), 181-195.
- Oblinger, D.G., 2006, Space as a Change Agent, *Learning Spaces*, (D. G. Oblinger, Dü.)
- Onat Öz, Z., 1992, Kütüphane Binalarının Mekansal Organizasyonlarında Ergonominin Önemi ve Standardizasyon, *Türk Kütüphaneciliği*, 6(3), 159-171.
- Onat, E., 1990, *Mekansal Organizasyonlarda İhtiyaç Programlaması*, Teknik Yayınları, Ankara.
- Özarslantürk, A.K., 2019, Kütüphane Türleri ve Türkiye’den Örnekler, *Yerel Kimlik*, 38-45.
- Pandey, R., 2003, *Digital Library Architecture*, Hindistan.
- Parlak, S., ve Aydın, D., 2020, Halk Kütüphanesi ve Okuma Salonlarının Geçmişten Günümüze Değişimi, *Euroasia Journal of Social Sciences & Humanities*, 79-96.
- Prakumthong, K., 2014, *Modern Public Library Buildings and Their Functions: A case of Three Public Libraries in the Netherlands*, MA Thesis, Helsinki, Hollanda.
- Pupeliene, J., 2004, *Conceptual Principles of the Planning of Modern Public Libraries*, Article in *LIBER Quarterly*.
- Riquelme, P., 2013, *The Helsinki Public Library “Re-thinking the public library”*. Aalto University Master of Arts Thesis Department of Design, Helsinki, Finlandiya.
- Roth, M., 2010, *Library Architecture+Design*, Braun.
- Sofuoğlu, S.D., & Kuşcuoğlu, M., 2009, Çocuk ve Mobilya, *I.Ulusal Batı Karadeniz Ormanlık Kongresi Bildiriler Kitabı*.

- Svobodová, M., 2016, New Library Buildings in Europe, *Foreword to the LIBER Architecture Group Documentation*, LIBER, 76-85.
- Şenalp, L., 2005, Türkiye Milli Kütüphanesi'nin Kuruluş Yılları, *41. Kütüphane Haftası*, Türk Kütüphaneciliği, İstanbul, 219-226.
- Tuğlu, A., Ustabulut, M., Ünal, B., ve Gökdoğan, H., 2020, Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, İstanbul.
- Ugwuanyi, C., Okwor, R., ve Ezeji, E., 2011, Library space and place: Nature, use and impact on academic library, *International Journal of Library and Information Science*, 3(5), 92-97.
- Wheeler, J.L., 1958, The Effective Location of Public Library Buildings, *University of Illinois Library School*.
- Worpole, K., 2013, *Contemporary Library Architecture: A Planning and Design Guide*, Routledge.
- Yaşar, S., 2017, Atatürk'ün Üniversite Reformu Sürecinde Kütüphanelerin Kuruluş Gelişiminde Alman Bilimadamları, *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 25-47.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Altınok, H., Z., 2011, Özellikli Camların Mimaride Kullanımı, *Çatı ve Cephe*(30), http://www.cativecephe.com/yayin/656/ozellikli-camlarin-mimaride-kullanimi_19491.html#.YDN-odgzbIU, [22.02.2021]
- Anonim, 2010, Milli Kütüphane Hizmetlerinden Yararlanılmasında Uygulanacak Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (27721), <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14628/milli-kutuphane-hizmetlerinden-yararlanilmasinda-uygula-.html>, [24.01.2021]
- Anonim, 2014, *Learning Labs in Libraries and Museums: Transformative Spaces for Teens*, the John D. and Catherine T. MacArthur Foundation and the Institute of Museum and Library Services, <https://www.imls.gov/publications/learning-labs-libraries-and-museumstransformative-spaces-teens>, [14.04.2021]
- Anonim, 2017, *Libraries*, Whole Building Design Guide, National Institute of Building Sciences, <https://www.wbdg.org/building-types/libraries>, [05.02.2021]
- Anonim, 2020a, *Kütüphane Raf Sistemleri*, FOREG, ECOSPACE: <https://www.ecospace.co.uk/library-shelving-systems/>, [15.04.2021]
- Anonim, 2020b, Which Measures Should Be Taken in Libraries During the COVID-19 EPİDEMİC, Slovenian National Institute for Public Health, https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/slovenian_health_guidelines_for_public_libraries.pdf, [05.03.2021]
- Anonim, 2021, *Coronavirus (COVID-19): Public Libraries Guidance*, <https://www.gov.scot/publications/coronavirus-covid-19-public-libraries-guidance/pages/operational-guide-and-checklist/>, [05.03.2021]
- Brown, M., ve Long, P., 2006, Learning Spaces, *Trends in Learning Space Design*, 116-126, <https://www.educause.edu/ir/library/pdf/PUB7102.pdf>, [26.01.2021]
- Craven, J., ve Brophy, P., 1999, The Integrated Accessible Library: a model of service development for the 21st century, British Library Board, <https://e-space.mmu.ac.uk/7599/1/reviel-report.pdf>, [27.02.2021]
- Demas, S., 2005, From the Ashes of Alexandria: What's Happening in the College Library?, *Library as Place: Rethinking Roles, Rethinking Space*, Washington, <https://www.clir.org/wp-content/uploads/sites/6/pub129.pdf>, [12.12.2020]
- Demir, G., 2019, *Üçüncü Mekan: Kütüphanelerin Değişen ve Gülen Yüzü*, BBY Haber: <https://www.bbyhaber.com/bby/2019/05/10/ucuncu-mekan-kutuphanelerin-degisen-ve-gulen-yuzu-guler-demir-kastamonu-universitesi-bby>, [02.06.2021]

- Freeman, G.T., 2005, The Library as Place: Changes in Learning Patterns, Collections, Technology, and Use, *Library as Place: Rethinking Roles, Rethinking Space*, Washington, <https://www.clir.org/wp-content/uploads/sites/6/pub129.pdf>, [12.12.2020]
- Gee, L., 2006, Human-Centered Design Guidelines, *Learning Spaces*, 128-140, <https://www.educause.edu/research-and-publications/books/learning-spaces/chapter-2-challenging-traditional-assumptions-and-rethinkinglearning->, [27.01.2021]
- Glass, M., 2013, *Learning Labs in Libraries and Museums*, Informal Science: <https://www.informalscience.org/news-views/learning-labs-libraries-and-museums>, [14.04.2021]
- Heizereder, S., 2016, Kütüphaneler "Üçüncü Mekan" Olarak Giderek Önem Kazanıyor, *Kütüphaneler ve Pazarlama*, (Z. Aksu Yılmaz, Çev.), Almanya, <https://www.goethe.de/ins/tr/tr/kul/mag/20889557.html> [15.04.2021]
- Lippincott, J.K., 2006, Learning Spaces, *Linking the Information Commons to Learning*, <https://www.educause.edu/ir/library/pdf/PUB7102.pdf>, [26.01.2021]
- Orsdel, L.V., 2010, Making Noise in the Library, <http://franklininteriors.com/wp-content/uploads/2014/06/Making-Noise-in-the-Library.pdf> [07.02.2021]
- Peitx, I.B., 2017, Innovative architecture for the contemporary library, *Universitat de Barcelona*(38), <http://bid.ub.edu/pdf/38/en/bonet.pdf>, [08.02.2021]
- Peterson, C.A., 2005, Space Designed for Lifelong Learning: The Dr. Martin Luther King Jr. Joint-Use Library, *Library as Place: Rethinking Roles, Rethinking Space*. Washington, <https://www.clir.org/wp-content/uploads/sites/6/pub129.pdf>, [12.12.2020]
- Vos, A., 2018, *Public Space Design: Social Architecture and Good Looks Align*, <https://aatvos.com/blog/public-space-design-social-architecture-good-looks-align/>, [15.04.2021]
- Watson, L., 2017, Space in the Academic Library of the 21st Century: Trends and Ideas, (38), <http://bid.ub.edu/en/38/watson.htm> [07.02.2021]
- Url 1, <https://bluesyemre.com/the-escorial-library-madrid-spain-2/>, [16.12.2020]
- Url 2, <https://www.e-architect.com/manchester/manchester-library-redevelopment> [02.01.2021]
- Url 3, <https://www.archdaily.com/927467/independence-library-and-apartments-john-ronan-architects> [27.02.2021]
- Url 4, https://www.wikiwand.com/en/Dr._Martin_Luther_King_Jr._Library [21.01.2021]
- Url 5, <https://inhabitat.com/mecanoos-tu-delft-library-crowned-with-a-massive-green-roof/tu-delft-library-8/>, [24.02.2021]

- Url 6, https://www.archdaily.com/11651/seattle-central-library-oma-lmn?ad_medium=gallery, [10.02.2021]
- Url 7, <https://www.nomad-rdc.com/Glasgow-Caledonian-University->, [10.02.2021]
- Url 8, <https://www.dezeen.com/2013/04/03/james-b-hunt-jr-library-by-snohetta/>, [23.02.2021]
- Url 9, https://www.archdaily.com/907675/oodi-helsinki-central-library-ala-architects?ad_medium=gallery, [04.03.2021]
- Url 10, <https://www.librarybuildings.eu/library/de-krook-library/>, [04.03.2021]
- Url 11, <https://www.archdaily.com/784930/lawrence-public-library-gould-evans/>, [23.02.2021]
- Url 12, <https://marmonmok.com/projects/city-san-antonio-central-library-teen-center/>, [14.04.2021]
- Url 13, <https://msrdesign.com/case-study/madison-central-library/>, [05.03.2021]
- Url 14, <https://educationsnapshots.com/projects/5823/harold-washington-library-thomas-hughes-childrens-library/>, [04.03.2021]
- Url 15, <https://www.archilovers.com/projects/235254/malmo-city-library.html>, [11.02.2021]
- Url 16, https://www.archdaily.com/580769/stormen-drdh-architects?ad_medium=gallery, [23.02.2021]
- Url 17, https://www.archdaily.com/905263/calgary-central-library-snohetta?ad_medium=gallery, [26.02.2021]
- Url 18, https://www.reddit.com/r/mildlyinteresting/comments/awb7sg/quiet_circular_transparent_study_pod_at_toronto/, [19.04.2021]
- Url 19, <https://archello.com/story/128/attachments/photos-videos>, [17.04.2021]
- Url 20, https://www.archdaily.com/173930/cobe-rockmagnet-v2foyer-final-v3-wagon?ad_medium=gallery, [26.02.2021]
- Url 21, https://www.archdaily.com/505344/public-library-amsterdam-jo-coenen-and-co-architekten?ad_medium=gallery, [30.03.2021]
- Url 22, <https://www.archdaily.com/953006/billie-jean-king-main-library-skidmore-owings-and-merrill>, [29.03.2021]
- Url 23, <https://eumiesaward.com/work/993>, [17.02.2021]
- Url 24, <https://archello.com/project/library-and-learning-centre> [05.05.2021]

- Url 25, https://www.archdaily.com/523598/library-and-learning-centre-university-of-economics-vienna-zaha-hadid-architects?ad_medium=gallery [05.05.2021]
- Url 26, https://www.archdaily.com/783418/library-in-freiburg-degelo-architekten-bsa-sia-ag-plus-ittenbrechbuhl-ag-basel?ad_medium=gallery, [12.06.2021]
- Url 27, <https://architizer.com/idea/1542374/>, [10.06.2021]
- Url 28, <https://archello.com/story/33928/attachments/photos-videos/5>, [10.06.2021]
- Url 29, <https://www.architonic.com/fr/project/brunner-university-library/5102510>, [10.06.2021]
- Url 30, https://www.archdaily.com/957064/tainan-public-library-mecanoo-plus-mayu-architects?ad_medium=gallery [24.05.2021]
- Url 31, <https://www.mecanoo.nl/Projects/project/164/Tainan-Public-Library?d=0&t=0> [24.05.2021]
- Url 32, <https://www.dezeen.com/2013/08/29/library-of-birmingham-by-mecanoo/>, [04.06.2021]
- Url 33, <https://www.mecanoo.nl/Projects/project/57/Library-of-Birmingham>, [04.06.2021]
- Url 34, https://www.archdaily.com/421970/library-of-birmingham-mecanoo?ad_medium=gallery, [04.06.2021]
- Url 35, <https://modelprogrammer.slks.dk/en/cases/inspirational-cases/library-of-birmingham/>, [08.06.2021]
- Url 36, <https://www.e-architect.com/birmingham/birmingham-library>, [04.06.2021]
- Url 37, https://www.archdaily.com/577039/new-halifax-central-library-schmidt-hammer-lassen?ad_medium=office_landing&ad_name=article, [10.06.2021]
- Url 38, https://www.architectmagazine.com/project-gallery/halifax-central-library_o, [10.06.2021]
- Url 39, <http://halifaxcentrallibrary.ca/galleries/photo-gallery/>, [12.06.2021]
- Url 40, <https://www.dezeen.com/2014/12/15/halifax-central-library-schmidt-hammer-lassen-architects-fowler-bauld-mitchell-stacked-glass-boxes/>, [10.06.2021]